
6-шы қосымша Экологиялық пен әлеуметтік басқару жүйесі

Мазмұндама

Қысқартулар	5
Кіріспе.....	6
1.1. Қорға шолу	6
1.2. Құжаттың мақсаты.....	8
1.3. Қадағалау және стратегиялық қолдау	10
2. ESMS-тің мақсаттары мен қолданылу аясы.....	11
2.1. Қолданылу аясы:.....	11
3. Экологиялық және әлеуметтік тәуекелдерді санаттау	12
3.1. Скрининг үдерісі.....	12
4. Қолданылатын стандарттар мен саясаттар	14
5. Экологиялық және әлеуметтік кешенді тексеру процесі.....	15
6. Ел деңгейіндегі тәуекелдер контексті	17
6.1. Қазақстан.....	17
6.2. Өзбекстан.....	19
6.3. Монғолия.....	21
7. Бағдарламаның экологиялық және әлеуметтік тәуекелдері	24
7.1. Салаға тән тәуекелдер, әсерлер және басқару шеңберлері	24
7.2. Экологиялық тәуекелдер	25
7.3. Әлеуметтік тәуекелдер	26
7.3.1. Байырғы халықтар	27
8. Тәуекелдер және әсер етуді IFC Іске асыру стандартар көмегімен айқындау	28
Көрсеткіштер.....	33
Жауапты маман	33
Тәуекелдер және оларды азайту	33
Көрсеткіштер.....	34
Жауапты маман	34
Тәуекелдер мен оларды азайту	34
9. Қор деңгейдегі ESG басқару.....	38
9.1. Жалпы шолу	38
10. Портфельдік деңгейдегі ESMS	41
11. Басқару, әлеует және ресурстарды бөлі	43
11.1. Экологиялық және әлеуметтік рөлдер/мамандар мен жауапкершіліктер	44
12. Басқару өлшемдері және тәуекелдерді азайту құралдары.....	45

13. Мониторинг және есеп беру	46
13.1. Үдеріске шолу	46
13.2. Портфельді компанияларды мониторингтеу	46
13.3. Қор деңгейдегі мониторингтеу	47
13.4. Мәліметтерді ашу	47
13.5. Мүдделі тараптармен консультациялардың және шағымдарды қарастырудың қысқаша жаңартылған қорытындылар	48
14. Гендерлік теңдік және әлеуметтік инклюзия (GESI)	50
15. Байырғы халық және мәдени мұра	51
15.1. Бағдарламаны дайындау деңгейде скрининг және жобалау кезеңдегі мүдделі тараптармен қарым- қатынасу	51
15.2. Байырғы халық бойынша жоспарлау шеңбері (IPPF)	52
Мазмұнды консультациялар және құжаттау стандарттары	54
15.3. Қосымша жоба деңгейдегі талаптар (PS7/PS8)	56
15.4. Мәліметтерді ашу және мониторинг	56
16. SEAN бойынша қорғау шаралар	57
17. Мониторинг, бағалау және есеп беру	58
18. Мүдделі тараптар және мәліметтерді ашу	59
19. Шағымдарды қарау тетігі Grievance Redress Mechanism	60
20. Рөлдер, жауапкершілік және әлеует	62
21. Құжаттау және құжаттарды жүргізу	63
22. Үнемі жақсарту және ESMS қайта қарастыру	64
23. Қосымшалар (Қолдайтын құралдар мен үлгілер)	65
А қосымшасы: ESG Бақылау парағы	67
В қосымшасы: Экологиялық және Әлеуметтік скрининг және санаттау үлгісі	76
С қосымшасы: Экологиялық және әлеуметтік кешендік тексеру есебі	78
Д қосымшасы: Алып тастау тізімі	92
Е қосымшасы: Экологиялық және әлеуметтік іс-қимыл жоспарының (ESAP) үлгісі	94
Ғ қосымшасы: Жер алу және Қоныс аудару ісшаралар шеңбері (LARF) және Қоныс аудару ісшаралар жоспарларын әзірлеу жөніндегі нұсқаулық (RAPs)	95
Г қосымшасы: Инвестиция алушылар үшін әлеуетті бағалау құралы	103
Н қосымшасы: Консультациялар қорытындысы және мүдделі тараптармен қарым қатынасу бойынша жоспардың (SEP) үлгісі	106
І қосымшасы: Шағымдарды қарау тетіктері бойынша нұсқаулық	108
Ј қосымшасы: Қордың шағымдар саясаты (Шағымдарды қарастыру механизмі) ..	114

<i>K қосымшасы: Экологиялық және әлеуметтік әсерді бағалау бойынша нұсқасы (ESIAs) .....</i>	<i>118</i>
<i>L қосымшасы: Экологиялық және әлеуметтік тәуекелдерді Портфель бойымен санаттау .....</i>	<i>120</i>
<i>M қосымшасы: СС-АСФ Жыныстық қанау, зорлық-зомбылық және құдалауға (SEAH) көзқарасы.....</i>	<i>121</i>
<i>N қосымшасы: СС-АСФ Портфельдік компаниялардың SEAH және гендерге қатысты ішаралар.....</i>	<i>124</i>
<i>O қосымшасы: SEAH тәуекелдерді скринингтеу бойынша бақылау тізімі және әрекет ету хаттамасы.....</i>	<i>127</i>
<i>P қосымшасы: Гендер бойынша ісәрекет жоспарының (GAP) үлгісі .....</i>	<i>128</i>
<i>Q қосымшасы: Байырғы халықтарды скринингтеу және IPP үлгісі .....</i>	<i>129</i>
1. Мониторинг, шағымдарды қарау және есептілік.....	129
<i>R қосымшасы: Мониторинг және бағалаудың (M&E) көрсеткіштер тізімі.....</i>	<i>131</i>
<i>S қосымшасы: Секторға арналған басқару жоспарларының құрылымдық негіздері.....</i>	<i>133</i>
<i>T қосымшасы: Төтенше жағдайларға дайындық және әрекет ету жоспары (EPRP) үлгісі .....</i>	<i>137</i>
<i>U қосымшасы: Жеткізу тізбегі бойынша кешендік тексеру шеңбері.....</i>	<i>139</i>
<i>V қосымшасы: Кездейсоқ табылған мәдени құндылығы бар заттар бойынша ішара тәртібінің үлгісі және нұсқаулық.....</i>	<i>140</i>

Қысқартулар

CC-ACF — СС Азия Климаттық Қоры
CO₂ — Көмірқышқыл газы
DD — Кешенді тексеру
E&S — Экологиялық және әлеуметтік
EA — Орындаушы агенттік
EBRD — Еуропалық қайта құру және даму банкі
EHS — Қоршаған орта, денсаулық және қауіпсіздік
EMP — Экологиялық басқару жоспары
EPRP — Төтенше жағдайларға дайындық және әрекет ету жоспары
ESAP — Экологиялық және әлеуметтік іс-шаралар жоспары
ESG — Экологиялық, әлеуметтік және басқару
ESIA — Экологиялық және әлеуметтік әсерді бағалау
ESMP — Экологиялық және әлеуметтік менеджмент жоспары
ESMS — Экологиялық және әлеуметтік менеджмент жүйесі
FPIC — Еркін, алдын ала және хабардар етілген келісім
GAP — Гендерлік іс-қимыл жоспары
GCF — Жасыл климат қоры
GESI — Гендерлік теңдік және әлеуметтік инклюзия
GRM — Шағымдарды қарау механизмі
HCV — Жоғары табиғатты қорғау құндылығы
IFC — Халықаралық қаржы корпорациясы
ILO — Халықаралық еңбек ұйымы
IPP — Байырғы халықтар жоспары
ISO — Стандарттау жөніндегі халықаралық ұйым
LARF — Жер алу және қоныс аудару шеңбері
LARP — Жер алу және қоныс аудару жоспары
NDA — Ұлттық уәкілетті орган
NbS — Табиғатқа негізделген шешімдер
OHS — Еңбекті қорғау және өнеркәсіптік қауіпсіздік
PS — Қызметтік стандарт
RAP — Қоныс аудару іс-шаралар жоспары
SEAH — Жыныстық қанау, зорлық-зомбылық және қысым көрсету
SEP — Мүдделі тараптарды тарту жоспары
SME — Шағын және орта кәсіпорын
USD — АҚШ доллары

Кіріспе

1.1. Қорға шолу

СС Азия Климаттық Қоры (СС-ACF) Қазақстан, Өзбекстан және Моңғолиядағы жеке сектор жобалары үшін климаттық қаржыландыруды жұмылдыру мақсатында үлестік қор ретінде құрылатын болады. СС-ACF көмірқышқыл газы шығарындыларын қысқартуға, энергия мен су тиімділігін арттыруға, сондай-ақ төзімді өмір сүру көздерін қалыптастыру арқылы байырғы халықтың әл-ауқатын жақсартуға бағытталады. Қор жаңартылатын энергия көздері, энергия тиімділігі, орнықты көлік, су ресурстарын басқару және климатқа төзімді инфрақұрылым сияқты салаларға басымдық береді.

СС-ACF қорын Қытайдың Гонконг арнайы әкімшілік аймақта орналасқан инвестициялық менеджмент компаниясы — CC Global Service Holdings (аккредиттелген ұйым, бұдан әрі СС GSH деп аталады) басқарады. Компанияның жеке капитал, жылжымайтын мүлік, құрылымдық қаржыландыру және активтерді басқару салаларында жиырма жылдан астам тәжірибесі бар. Қор тәуекелдерді азайту және климатқа сәйкес жобалардың инвестициялық тартымдылығын арттыру мақсатында мемлекеттік жеңілдетілген капиталды жеке инвестициялармен біріктіретін аралас қаржыландыру моделі бойынша жұмыс істейді.

Қор келесі салаларда климатқа төзімді және төмен көміртекті даму бағыттарын қолдауға бағытталады:

- Энергия өндіру, беру және сақтау инфрақұрылымы: аккумуляторлық энергия сақтау жүйелерімен (BESS) біріктірілген жаңартылатын энергия көздері; өнеркәсіптік пайдалану үшін таратылған жаңартылатын энергия; зияткерлік электр желілері;
- Төмен көміртекті көлік: электр көліктері (EV) және электр көлігі инфрақұрылымы;
- Энергия тиімді ғимараттар және қалалық орта;
- Климатқа бейімделген ауыл шаруашылығы және тиімді суару;
- Су және ағынды суларды басқару;
- Қатты тұрмыстық қалдықтарды өңдеу және қалдықтан энергия өндіру;
- Төмен көміртекті өнеркәсіп салалары: бетон және цемент өндірісі.

Бағдарлама екі негізгі құрамдас бөліктен тұрады:

• **1-құрамдас бөлік** инвестициялық құралды құру мен оның қызметін ұйымдастыруға бағытталады. Бұл құрамдас бөлік бірлескен қаржыландыруды тартуды және жаңартылатын энергия, қалдықтан энергия өндіру, сұраныс тарапындағы ресурстар тиімділігі (оның ішінде энергия және су тиімділігі) және басқа да жобалар саласында жұмыс істейтін компанияларға тікелей инвестициялауды қамтиды.

• **2-құрамдас бөлік** портфельдік компаниялардың директорлар кеңесіне белсенді қатысу және стратегиялық қолдау көрсету арқылы орнықтылық нәтижелерін күшейтуге бағытталады. Бұл ретте климаттық әсер көрсеткіштеріне, ұзақ мерзімді операциялық және экологиялық тұрақтылық, сондай-ақ тиімді басқару құрылымдары мен мониторинг жүйелерін қалыптастыруға ерекше назар аударылады.

СС-АСФ негізінен үлестік қаржыландыру құралдары арқылы венчурлық дамудың кейінгі кезеңіндегі, ерте өсу және өсу сатысындағы компанияларға инвестиция салуға бағдарланады (әдетте Технологиялық дайындық 7 және 8 деңгейлеріне сәйкес келеді).

1.2. Құжаттың мақсаты

Осы құжатта баяндалған Экологиялық және әлеуметтік менеджмент жүйесі (ESMS) Қордың инвестициялық циклдің барлық кезеңдерінде экологиялық және әлеуметтік (E&S) тәуекелдер мен әсерлерді айқындау, бағалау, басқару және мониторингтеу үшін қолданатын саясаттарын, рәсімдерін және құралдарын белгілейді. ESMS GCF-тің қайта қаралған Экологиялық және әлеуметтік саясатына, GCF Байырғы халықтар (IP) саясатына, GCF Ақпаратты жария ету саясатына, сондай-ақ Экватор қағидаттарына толық сәйкес келеді.

СС-ACF тек В санатындағы (орташа деңгейдегі тәуекел) және С санатындағы (төмен деңгейдегі тәуекел) қосымша жобаларды қаржыландырады және экологиялық орнықтылықты, әлеуметтік инклюзияны және реттеуші талаптарға сәйкестікті қамтамасыз ету мақсатында алып тастау критерийлерін, сондай-ақ күшейтілген скрининг және мониторинг тәсілін қолданады.

Құрамына енгізілген ESG саясатының қағидаттары мен міндеттемелері Қордың барлық іскерлік операцияларының негізін құрайды. ESG саясатына сәйкестік екі деңгейде енгізілетін Экологиялық және әлеуметтік менеджмент жүйесі (ESMS) арқылы қамтамасыз етіледі:

- **Портфельдік компаниялар деңгейіндегі ESMS:** Портфельдік компаниялар Қордың ESG талаптарын сақтауға міндетті. Әрбір портфельдік компания өз қызметінің ESG тәуекелдері мен әсерлерін Қор талаптарына сәйкес бағалау, басқару және мониторингтеу үшін жеке ESMS жүйесін құрады және іске асырады;
- **Қор деңгейіндегі ESMS:** Қорды басқару тобы портфельдік компаниялардағы ESG мәселелерін бағалау, қадағалау және басқаруға қолдау көрсету, сондай-ақ бүкіл портфель деңгейінде ESG мәселелеріне жалпы бақылау жүргізу үшін Қордың ESMS жүйесін құрады және іске асырады.

Осы Операциялық нұсқаулықтар ESMS-ті іске асыру мен операциялауды қолдауға қажетті ақпаратты ұсынуға арналған. Олар IFC-тің Экологиялық және әлеуметтік тұрақтылық жөніндегі саясаты мен Қызметтік стандарттарына (2012) және тиісті Нұсқаулық жазбаларға негізделген. Нұсқаулықтар Жасыл климат қорының (GCF) Экологиялық және әлеуметтік қорғаныс шараларымен және СС GSH қолданатын стандарттармен үйлестірілген.

Қор Қазақстан, Өзбекстан және Моңғолия аумағындағы инвестициялық операциялары шеңберінде жоғары экологиялық, әлеуметтік және басқарушылық стандарттарға қол жеткізуге міндеттенеді.

Жоғары басшылықтың бекітуі және коммуникациясы

ESMS және оған байланысты саясаттар Қордың жоғары басшылығы мен Бас серіктесі тарапынан ресми түрде бекітіледі, бұл экологиялық және әлеуметтік тұрақтылыққа жоғары деңгейдегі институционалдық міндеттемені білдіреді. Бекітілген ESMS пен саясаттар барлық қызметкерлерге таратылып, кіріспе және мерзімді оқыту бағдарламаларына енгізіледі, сондай-ақ портфельдік компаниялар мен тиісті сыртқы мүдделі тараптарға жеткізіледі. Бекітілген саясаттар ашықтық пен есептілікті қамтамасыз ету мақсатында (қажет болған жағдайда) қоғамның назарына ұсынылады. Жоғары басшылық E&S саясатын оның өзектілігін және GCF пен IFC стандарттарына сәйкестігін қамтамасыз ету үшін кезең-кезеңімен қайта қарап, қайта бекітіп отырады.

Осы Нұсқаулықтар Қор қызметкерлері, инвестиция алушы компаниялар, консультанттар және басқа да іске асыру серіктестері үшін төмендегілерді қамтамасыз ететін практикалық шеңбер болып табылады:

- ұсынылатын инвестициялардың экологиялық және әлеуметтік тәуекелдерін скринингтеу және бағалау;
- тиісті тәуекелдерді азайту шараларын қолдану және іс-шаралар жоспарларын (мысалы, ESAP, ESMP) әзірлеу;
- мүдделі тараптармен ашық, инклюзивті және мәдени тұрғыдан лайықты тәсілмен қарым- қатынасу;
- жобаның барлық кезеңдерінде ESG талаптарының сақталуын және нәтижелілігін мониторингтеу;
- гендерлік теңдікті, байырғы халықтардың құқықтарын, SEAH қорғаныс шараларын және климатқа төзімділікті инвестициялық циклдің барлық кезеңдеріне біріктіру.

Осы Нұсқаулықтар өзектендірілетін құжаттар болып табылады және алынған сабақтарды, GCF немесе IFC стандарттарындағы жаңартуларды және тұрақты инвестициялау саласындағы озық тәжірибелерді ескере отырып кезең-кезеңімен қайта қаралып отырады. Қор мен оның портфельдік компаниялары осы Нұсқаулықтарда бекітілген қағидаттарға операциялық және стратегиялық тұрғыдан сәйкестенуге міндетті.

GCF қаражатын пайдалану және жарамдылық: GCF қаражатын пайдаланудың міндетті шарты ретінде Қор тек әлеуетті экологиялық және әлеуметтік тәуекелдері мен әсерлері GCF-тің қайта қаралған Экологиялық және әлеуметтік саясатына (RESP) сәйкес В немесе С санаттарына жататын портфельдік компаниялар мен қосымша жобаларды ғана қаржыландырады. А санатындағы қызмет түрлері GCF қаржыландыруына жарамсыз болып табылады және осы Бағдарлама шеңберінде алып тасталады.

GCF экологиялық және әлеуметтік саясаттарына сәйкестік: GCF қаражатын пайдаланатын барлық портфельдік инвестиция алушылар ESS санатына (В немесе С) қарамастан төмендегілерге толық сәйкес келуге міндетті: GCF RESP (оның ішінде SEAH талаптары); GCF Ақпаратты жария ету саясаты (IDP); GCF Байырғы халықтар саясаты (IPP); GCF Гендерлік саясаты.

Қаржыландыру ұсынысы пакеті: Осы IFC Қызметтік стандарттарына сәйкестендірілген ESMS GCF-ке ұсынылатын Қаржыландыру ұсыныс пакетінің бөлігі болып табылады. Ол скринингтеу, санаттау, бағалау, тәуекелдерді азайту, мониторинг және есептілік рәсімдерін, сондай-ақ мүдделі тараптармен қарым-қатынасу, шағымдарды қарау, ақпаратты жария ету (GCF Ақпаратты жария ету саясатына сәйкес) және GCF Тәуелсіз зиянды өтеу механизміне (IRM) қолжетімділікті айқындайды.

Қаржыландыру ұсынысына қосымша – Бағдарламаны жобалау кезеңіндегі мүдделі тараптармен қарым-қатынасу жөніндегі қысқаша есеп: GCF-ке ұсынылатын Қаржыландыру ұсынысы шеңберінде Қор Бағдарламаны жобалау кезеңіндегі мүдделі тараптармен қарым-қатынасу жөніндегі қысқаша есепті ұсынады. Бұл есеп бағдарламаны әзірлеу барысында жүргізілген мүдделі тараптармен өзара іс-қимылды құжаттайды.

Аталған қысқаша есепте Қор және портфельдік компаниялар деңгейіндегі мүдделі тараптарды картаға түсіру; қарым-қатынасу іс-шараларының өткізілген күндері мен орындары; қатысушылар тізімі (оның ішінде гендерлік құрамы және қатысушының мәртебесі (мысалы: қауымдастық мүшесі, компания өкілі, мемлекеттік орган өкілі, азаматтық қоғамның ұйымдары/үкімет емес ұйымдары және т.б.); алынған негізгі пікірлер мен ұсыныстар; осы пікірлер мен ұсыныстардың бағдарламаны жобалау мен осы ESMS-ке қалай енгізілгені көрсетіледі.

1.3. Қадағалау және стратегиялық қолдау

Қор қоршаған орта және әлеуметтік әлеуеттің жеткілікті әрі мамандандырылған болуының аса маңызды екенін мойындайды, бұл тек Қор деңгейінде ғана емес, сонымен қатар оның Портфельдік компаниялары деңгейінде де бірдей маңызды. Жобалық деңгейдегі E&S кепілдіктерін күнделікті басқару және іске асыру бойынша негізгі және тікелей жауапкершілік Портфельдік компанияларға жүктеледі. Бұған Қоршаған ортаға және әлеуметтік әсерді бағалау (ESIA), Қоршаған орта және әлеуметтік ісқимыл жоспарлары (ESAP), Жерді алу және қоныс аудару жоспарлары (LARP), сондай-ақ Байырғы халықтар жоспарлары (IPP) сияқты E&S құралдарын әзірлеу және орындау кіреді. Сонымен қатар, Қор деңгейінде арнайы E&S функциясы іске асырылады.

Қор деңгейіндегі бұл арнайы E&S функциясы бүкіл инвестициялық портфель бойынша Қоршаған орта және әлеуметтік басқару жүйесінің (ESMS) жалпы басқарылуына және тиімді іске асырылуына жауап береді. Оның міндеттері стратегиялық тұрғыдан келесі бағыттарға шоғырланған:

- Қатаң E&S кешенді тексеру: GCF IP саясатына, ESS және IFC Өнімділік стандарттарына сәйкес тәуекелдер мен мүмкіндіктерді анықтау үшін әлеуетті инвестицияларға жан-жақты E&S бағалау жүргізу.
- Стратегиялық қадағалау және сапаны қамтамасыз ету: Барлық Портфельдік компаниялар бойынша E&S үдерістері мен нәтижелеріне жоғары деңгейдегі қадағалау мен сапаны бақылауды қамтамасыз ету, ESMS талаптары мен халықаралық үздік тәжірибелерге сәйкестікті сақтау. Бұған негізгі E&S құжаттарын қарау және бекіту, сондай-ақ олардың іске асырылу тиімділігін мониторингтеу кіреді.
- Тәуекелдерді азайту және сәйкестікті мониторингтеу: Туындап келе жатқан E&S тәуекелдерін алдын ала анықтау, E&S ісқимыл жоспарлары мен заңнамалық міндеттемелердің орындалуын бақылау, сондай-ақ Портфельдік компанияларға әсерін азайту шараларын әзірлеуде басшылық ету.
- Әлеуетті арттыру және техникалық қолдау: Портфельдік компаниялардың ішкі E&S басқару қабілеттерін күшейту және кепілдіктерді тиімді қолдануын қамтамасыз ету үшін мақсатты техникалық нұсқаулық, үйрету және стратегиялық кеңес беру.
- Шағымдарды қарау және есептілік: Жобалық деңгейде шағымдарды қарау мен шешу тетіктерінің құрылуы мен тиімділігін қадағалау және күрделі E&S мәселелері бойынша эскалация нүктесі ретінде әрекет ету арқылы есептілікті қамтамасыз ету.
- Нәтижелер туралы есептілік: Портфельдің жалпы E&S көрсеткіштерін қадағалау және олар туралы есеп беру, инвесторлар мен мүдделі тараптар, соның ішінде GCF алдында ашықтық пен есептілікті қамтамасыз ету.
- Қор өзінің E&S ресурстық қамтамасыз етілуі өзгеріп отыратын E&S тәуекел профиліне, сондай-ақ инвестициялық портфельдің көлемі мен күрделілігіне сәйкес болуын қатаң түрде қамтамасыз етуге міндеттенеді. Бұл міндеттеме тікелей іске асыру инвестиция алушыларға жүктелгенімен, Қор инвестициялық циклдің бүкіл кезеңінде озық экологиялық және әлеуметтік нәтижелерге қол жеткізу үшін кәсіби әрі стратегиялық қадағалау мен сараптамалық қолдау көрсететінін білдіреді.

---

2. ESMS-тің мақсаттары мен қолданылу аясы

Экологиялық және әлеуметтік менеджмент жүйесі (ESMS) CC Asia Climate Fund жүзеге асыратын барлық инвестициялық ісәрекеттер бойынша экологиялық және әлеуметтік тәуекелдерді басқаруға арналған операциялық шеңберді қамтамыз етеді.

ESMS-тің негізгі мақсаттары мыналар болып табылады:

- Қор қолдайтын барлық қызмет түрлерінің қолданылатын ұлттық экологиялық және әлеуметтік заңнама мен нормативтік талаптарға, сондай-ақ халықаралық озық тәжірибеге, оның ішінде Жасыл климат қорының Экологиялық және әлеуметтік қорғаныс шараларына (GCF ESS) және IFC Қызметтік стандарттарына сәйкестігін қамтамасыз ету;
- Ұсынылатын барлық инвестицияларды олардың экологиялық және әлеуметтік тәуекел деңгейіне сәйкес скринингтеу, санаттау және бағалау;
- Тәуекелдердің сипаты мен деңгейіне пропорционалды тәуекелдерді азайту шараларын енгізу және олардың орындалуын Экологиялық және әлеуметтік іс-шаралар жоспарлары (ESAP) арқылы басқару;
- Мүдделі тараптармен үздіксіз қарым-қатынасты қамтамасыз ету, сондай-ақ шағымдар мен инциденттерге уақтылы, тиімді түрде жауап беру.

2.1. Қолданылу аясы:

Осы Экологиялық және әлеуметтік менеджмент жүйесі (ESMS) Қор қаржыландыратын барлық қосымша жобаларға қолданылады, олар инвестиция алушы компаниялар тарапынан тікелей іске асырылатын немесе қаржылық делдалдар арқылы жүзеге асырылатындарына да қатысты болады. ESMS Қор портфелінің шеңберінде үлестік қаржыландыру, квази-үлестік құралдар, немесе қарыздық қаржыландыру және жеңілдетілген қаржыландырудың өзге де нысандары арқылы қаржыландырылатын барлық қызмет түрлеріне қолданылады. ESMS инвестициялық циклдің барлық кезеңдерінде қолданылады, оның ішінде инвестицияларды бастамалау, экологиялық және әлеуметтік кешенді тексеру, іске асыру, мониторинг және инвестициядан шығу кезеңдерін қамтиды.

Сонымен қатар, ESMS мүдделі тараптармен қарым-қатынасуды жоспарлау және жүзеге асыру; шағымдарды қарау механизмін енгізу және оның тиімділігін қамтамасыз ету; жыныстық қанау, зорлық-зомбылық және қысым көрсету (SEAH) тәуекелдерін басқару; байырғы халықтарға ықтимал әсерлерді айқындау және басқару; сонымен қатар ашықтықты, гендерлік теңдікті және әлеуметтік инклюзияны ілгерілету жөніндегі рәсімдер мен талаптарды қолжетімді етеді.

Осы ESMS талаптары Қордың өзіне, портфельдік компанияларға, қаржылық делдалдарға және Қор атынан немесе оның есебінен әрекет ететін барлық іске асыру серіктестеріне міндетті түрде қолданылады.

---

3. Экологиялық және әлеуметтік тәуекелдерді санаттау

СС-ACF Жасыл климат қорының Экологиялық және әлеуметтік қорғаныс шараларына (ESS), GCF Байырғы халықтар жөніндегі саясатына, сондай-ақ Халықаралық қаржы корпорациясының Қызметтік стандарттарына (2023) сәйкес келетін экологиялық және әлеуметтік тәуекелдерді санаттау жүйесін қабылдайды және қолданады. Экологиялық және әлеуметтік тәуекелдерді санаттау процесі қосымша жобаларды олардың ықтимал экологиялық және әлеуметтік әсерлерінің сипаты, ауқымы және қайтымдылығы негізінде скринингтеу мен бағалауды қамтамасыз етеді.

Тәуекел санаттары:

- В санаты — ықтимал жағымсыз экологиялық және әлеуметтік әсерлері шектеулі, саны жағынан аз, әдетте белгілі бір аумақпен шектелетін, негізінен қайтымды және тиісті азайту шаралары арқылы тиімді басқаруға болатын жобалар;
- С санаты — жағымсыз экологиялық немесе әлеуметтік әсерлері мардымсыз немесе жоқ жобалар.

А санатындағы (елеулі және қайтымсыз экологиялық және әлеуметтік тәуекелдер мен әсерлерге ие) жобалар Қордың Алып тастау тізіміне және GCF талаптарына сәйкес СС-ACF шеңберінде қаржыландыруға жатпайды.

GCF қаражат түсімді сақтандыру: GCF қаражат түсімі осы ESMS талаптарына сәйкес экологиялық және әлеуметтік тәуекелдері В немесе С санаттарына жатқызылғаны расталған қосымша жобалар мен портфельдік компанияларға ғана бағытталады. Егер қаржыландыруды бөлуге дейінгі кез келген кезеңде ұсынылған қосымша жоба А санатына жатқызылса немесе қайта санатталса, GCF қаражаты осы қосымша жобаға бөлуге міндет артылмайды және бөлінбейді. Егер мұндай қайта санаттау міндеттеме қабылданғаннан кейін, бірақ қаражатты аударуға дейін орын алса, GCF қаражатын бөлу жөніндегі міндеттеме жойылады немесе GCF-пен келіскеннен соң қайта бағытталады.

3.1. Скрининг үдерісі

Қор барлық инвестицияларды бастапқы бағалау кезеңінде тәуекелдерді скринингтеу тізімін (А қосымшасы) қолданады. Бұл жоба түрін, орналасқан жерін, ауқымын, осал халық топтарына ықпал ету әлеуетін, сондай-ақ салалық арнайы сақтық шараларын іске қосу ықтималдығын бағалауды қамтиды және де GCF-тің Байырғы халықтар саясатының талаптарына (мысалы, жерді алып қою, биоалуантүрлілік, байырғы халықтар) нақты сілтеме жасауды талап етеді.

Алып тастау критерийлері: Қор келесі жобаларды қаржыландырмайды:

- Мәжбүрлеп көшіру немесе еріксіз қоныс аударту;
- Заңмен қорғалатын аумақтарда тиісті рұқсатсыз жүзеге асырылатын қызмет;
- Балалар еңбегі немесе мәжбүрлі еңбек, не негізгі еңбек стандарттарын бұзу;
- Маңызды табиғи мекен ету орталарын өзгерту немесе деградациялау;
- Байырғы халықтарға тиесілі немесе сот талқылауында талап етіліп жатқан жерлерге олардың толық құжатталған келісімінсіз қол сұғатын өндіріс немесе қызмет түрлері;
- Барлық тау-кен, пайдалы қазбаларды өндіру, өңдеу және тасымалдау қызметі;

-
- Қазба отын активтерін қаржыландыру;
  - Қауіпті заттарды немесе тыйым салынған пестицидтерді өндіру немесе саудалау.

---

4. Қолданылатын стандарттар мен саясаттар

СС-ACF-тің ESMS жүйесі өзінің қызмет ететін елдерінде халықаралық және ұлттық стандарттарға сәйкестікті қамтамасыз ету үшін әзірленген. ESMS келесі саясаттар мен шеңберлерді біріктіреді:

- GCF-тің Экологиялық және әлеуметтік қорғау шаралары (ESS): IFC-тің Өнімділік стандарттарына негізделген;
  - IFC Өнімділік стандарттары (2023): Жоба циклының барлық кезеңдеріне қолданылады, оның ішінде еңбек, ресурстарды тиімді пайдалану, қауымдастық денсаулығы мен қауіпсіздігі, жерді қоныс аударту, биоалуантүрлілік және Байырғы халықтар жөніндегі Әрекет стандарттар;
  - Экватор қағидаттары: Қор тарапынан жаһандық қаржы секторының ESG тәжірибелерімен үйлестіру үшін қабылданған;
  - IFC Экологиялық және әлеуметтік менеджмент жүйесін (ESMS) енгізу жөніндегі нұсқаулық — Жалпы (2015): <https://www.ifc.org/en/insights-reports/2015/publications-handbook-esms-general>
  - IFC Қаржы делдалдарына арналған нұсқаулық жазба (2023): <https://www.ifc.org/content/dam/ifc/doc/2023/202309-ifc-guidance-note-on-financial-intermediaries.pdf>
  - Ұлттық нормативтер: Әрбір қосымша жоба Моңғолия, Қазақстан және Өзбекстан елдеріндегі қолданыстағы экологиялық және әлеуметтік заңнамаға, сондай-ақ рұқсат беру талаптарына сәйкес келуі тиіс;
  - GCF-тің Байырғы халықтар саясаты, Гендерлік саясат, Ақпаратты жария ету саясаты және SEAN саясаты осы ESMS шеңберіне толық енгізілген.

Ішкі саясаттар

СС GSH сондай-ақ қор мен қосалқы жобалардың барлық операцияларына өзінің ESG саясатын, Әдеп кодексін және Мүдделер қақтығысы саясатын қолданады.

---

5. Экологиялық және әлеуметтік кешенді тексеру процесі

Экологиялық және әлеуметтік кешенді тексеру (ESDD) процесі барлық инвестицияларға қолданылады және тәуекелдерді анықтауға, оларды азайту шараларының қажеттілігін бағалауға, сондай-ақ Қордың қорғау шаралары шеңберіне сәйкестікті қамтамасыз етуге бағытталған. ESDD процесі келесі кезеңдерді қамтиды:

1. Скрининг және санаттау: Барлық ұсынылған инвестициялар Е&Ә санаттау құралы (А қосымшасы) арқылы скринингтен өтеді. Бұл жобаның тәуекел деңгейін (В немесе С санаты) айқындайды және қолданылатын қорғау талаптарын белгілейді.
2. Алдын ала шолу: Қолда бар экологиялық және әлеуметтік құжаттамаға (мысалы, ESIA, рұқсаттар, сертификаттар) бастапқы талдау жүргізіліп, GCF және IFC стандарттарына сәйкес келмейтін ағаттықтар анықталады.
3. Егжей-тегжейлі бағалау: Егер ағаттықтар анықталса, қосымша зерттеулер немесе мүдделі тараптармен консультациялар қажет болуы мүмкін. В санатындағы жобалар үшін Экологиялық және әлеуметтік іс-қимыл жоспары (ESAP) және/немесе Экологиялық және әлеуметтік басқару жоспары (ESMP) әзірленуі тиіс.
4. IP/СН бойынша скрининг және жоспарлау: Әрбір ұсынылған инвестиция GCF-тің Байырғы халықтар саясаты және PS8 талаптарының қолданылу мүмкіндік болуына тексеріледі. Егер GCF-тің Байырғы халықтар саясаты іске қосылуы мүмкін болса, Байырғы халықтарды жоспарлау шеңберіне (IPPF) сәйкес қатынасу талаптары (оның ішінде қажет болған жағдайда еркін, алдын ала және ақпараттандырылған келісім) және IPP қажеттілігі мен PS8 қолданылу қажеттілігі айқындалады, Мәдени мұраны басқару жоспарының (соған қоса кездейсоқ табылған заттар бойынша рәсімдер) қажеттілігі анықталады.
5. GCF талаптарына сәйкестендіру бойынша ағаттықтарды талдау және мерзімі бар іс-қимыл жоспары: Егер GCF қаражаты қолданыстағы портфельдік компанияға теңестірілсе немесе бағытталса, инвестиция алушы GCF қарауына ESIA және ESMP немесе ESDD және ESAP дайындайды. Бұл құжаттар пакеті:
  1. ESS санатының (В немесе С) негіздемесін көрсетеді;
  2. GCF талаптарына (RESP, соның ішінде SEAH, IPP, Гендерлік саясат және IDP) қатысты ағаттықтарды анықтайды;
  3. GCF талаптарына қол жеткізу үшін мерзімі көрсетілген іс-қимыл жоспарын қосады.
6. Бекіту шарттары: Инвестицияны мақұлдау ESAP-тың аяқталуына және негізгі экологиялық және әлеуметтік құжаттардың жария етілуіне байланысты болады.
7. Мониторинг және сәйкестік: Жоба іске асыру кезеңінде Қор мониторингтік сапарлар жүргізеді, мүдделі тараптармен консультациялар өткізеді және ESAP мақсаттарына қол жеткізу барысын бағалайды.
8. В санаты бойынша құжаттама талаптары: ESS В санатындағы инвестициялар үшін ESIA немесе ESDD және тиісті ESMP/ESAP 13.4-бөлімге және GCF IDP талаптарына сәйкес дайындалып, жария етіледі; С санатындағы инвестициялар скринингтен өтіп,

---

пропорционалды құжаттаманы қамтамасыз етеді және SEP пен шағымдарды қарау тетігін (GRM) қолдайды.

Қолданылатын негізгі құралдар:

- Экологиялық және әлеуметтік әсерді бағалау (ESIA)
- Экологиялық және әлеуметтік басқару жоспары (ESMP)
- Экологиялық және әлеуметтік іс-қимыл жоспары (ESAP)
- Мүдделі тараптармен қарым-қатынасу жоспары (SEP)
- Байырғы халықтар жоспары (IPP), қажет болған жағдайда

Жауапкершілік:

Қор менеджері ESDD процесіне жалпы қадағалау мен сапаны қамтамасыз етуге жауапты. Инвестиция алушы компаниялар инвестициялық келісім шеңберінде талап етілетін құжаттаманы және жаңартуларды ұсынуға міндетті.

---

6. Ел деңгейіндегі тәуекелдер контексті

СС-ACF Моңғолия, Қазақстан және Өзбекстанда жұмыс істейді. Әрбір ел жеке инвестициялардың тәуекелдері мен мүмкіндіктеріне әсер ете алатын өзіндік экологиялық, әлеуметтік, реттеушілік және институционалдық контекстке ие.

Моңғолия: Ел жердің тозуы, су тапшылығы және климаттық өзгерістерге осал дала экожүйелерінің бейімділік сияқты күрделі экологиялық мәселелерге тап болып отыр. Қалалық және қала маңындағы аймақтардағы жобалар (мысалы, Ұлан-Батыр) инфрақұрылымды кеңейтуге, жер пайдалану өзгерістеріне және көшпелі қауымдастықтарға әсер ету тәуекелдеріне тап болуы мүмкін. Күн, жел және батареялық сақтау жүйелері сияқты энергетикалық инфрақұрылым нысандары сезімтал табиғи мекен ету орталарымен қиылысуы ықтимал. Көшпелі халықтардың жерге қол жеткізу үлгілері мен дәстүрлі жер пайдалану құқықтарына ерекше назар аударылады.

Қазақстан: Ұлттық декарбонизация күн тәртібі жаңартылатын энергия көздерін, өнеркәсіптік энергия тиімділігін және көміртек нарықтарын басымдық ретінде айқындайды. Жел және күн энергетикасы жобалары биоалуантүрлілікке кері әсер ету, шу ластануы және жерді алып қою мәселелері сияқты тәуекелдерді қамтиды. Өнеркәсіптік жобалар ескірген рұқсат беру жүйелерімен немесе экологиялық талаптардың біркелкі орындалмауымен байланысты болуы мүмкін. Әсіресе өнеркәсіптік аймақтарға жақын тұратын байырғы қауымдастықтармен белсенді түрде мүдделі тараптармен қарым-қатынасу жұмыстарын өткізуге қажет болады.

Өзбекстан: Негізінен аграрлық экономикаға ие ел ретінде су ресурстарының қолжетімділігі, шөлейттену және ауыл шаруашылығы жүйелерінің тиімсіздігімен байланысты тәуекелдер бар. Суару инфрақұрылымы немесе ауыл шаруашылығы жеткізу тізбектеріне қатысты жобалар жер асты суларына және ауылдық еңбек жүйелеріне әсер етуі мүмкін. Көптеген шағын фермерлер бейресми түрде жұмыс істейді, сондай-ақ жерге қолжетімділік, меншік және табыс табу мүмкіндіктері бойынша гендерлік теңсіздіктер байқалады.

Әрбір қосымша жоба бойынша тәуекелдерді азайту жоспарлары елге тән нормативтік шолуларға, заңнамаға сәйкестікті тексеруге және институционалдық әлеуетті бағалауға негізделеді.

6.1. Қазақстан

Экологиялық

Ауа сапасы және шығарындылар

Әсерді бағалау

Тәуекел ықтималдығы: Жоғары

Ауқымы (маңыздылығы): Жоғары

Қамту деңгейі: Өңірлік

Тікелей әсер: Жоғары

Жанама әсер: Орташа

Ұзақ мерзімді әсер: Жоғары

Үдемелік әсер: Жоғары

Қолданылатын IFC Өнімділік стандарттары: PS3 (Ресурстарды тиімді пайдалану және ластанудың алдын алу)

Шолу: Қазақстанның көмірге тәуелді энергетикалық жүйесі ауаның қатты ластануына және парниктік газдар (ПГ) шығарындыларына ықпал етеді. Өнеркәсіптік жобалар, әсіресе көптен бері болған ластануы жоғары қалалар мен өңірлерде, жергілікті ауа сапасының нашарлауын күшейтуі мүмкін.

Биологиялық әртүрлілік және табиғи мекен ету ортасы

Әсерді бағалау

Тәуекел ықтималдығы: Орташа

Ауқымы (маңыздылығы): Орташа

Қамту деңгейі: Нысанға тән

Тікелей әсер: Орташа

Жанама әсер: Төмен

Ұзақ мерзімді әсер: Орташа

Үдемелік әсер: Орташа

Қолданылатын IFC Өнімділік стандарттары: PS6 (Биоәртүрлілікті сақтау және тірі табиғи ресурстарды тұрақты басқару)

Шолу: Халық тығыздығы төмен болғанымен де, Қазақстанда сезімтал дала экожүйелері мен көші-қон дәліздері бар, оларға инфрақұрылымдық немесе жаңартылатын энергия жобалары әсер етуі мүмкін. Жобаларды бұрыс орналастыруы биоәртүрліліктің бұзылуына әкелуі ықтимал.

Әлеуметтік аспектілер

Еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау

Әсерді бағалау

Тәуекел ықтималдығы: Орташа

Ауқымы (маңыздылығы): Орташа

Қамту деңгейі: Өңірлік

Тікелей әсер: Орташа

Жанама әсер: Орташа

Ұзақ мерзімді әсер: Орташа

Үдемелік әсер: Төмен

Қолданылатын IFC Өнімділік стандарты: PS2

Шолу: Жаңартылатын энергия және өндірістік секторларда жұмыс істейтін қызметкерлер ескірген жабдықтар мен қауіпсіздік хаттамаларының жеткіліксіздігіне тап болуы мүмкін. Кең таралған мәселелерге механикалық қауіп-қатерлерге ұшырау, жеке қорғаныс құралдарының (ЖҚК) жеткіліксіздігі және нысандардағы қауіпсіздік талаптарының әлсіз орындалуы жатады, әсіресе жартылай өнеркәсіптік өңірлерде. Денсаулық пен қауіпсіздік жоспарлары жиі тиісті деңгейде іске асырылмайды.

Еңбек жағдайлары

Әсерді бағалау

Тәуекел ықтималдығы: Орташа

Ауқымы: Орташа

Қамту деңгейі: Орташа

Тікелей әсер: Орташа

Жанама әсер: Орташа
Ұзақ мерзімді әсер: Орташа
Үдемелік әсер: Орташа
Қолданылатын IFC Өнімділік стандарты: PS2

Шолу: Қазақстанның Халықаралық еңбек ұйымының (ХЕҰ) конвенцияларын ратификациялағанына қарамастан, еңбек заңнамасының орындалуы әрқелкі. Табысы төмен және ауылдық аймақтарда, әсіресе уақытша немесе қосалқы мердігерлік жұмыстарда келісімшарт талаптарының бұзылуы мен жалақы даулары тіркеледі. Шағымдарды қарау тетіктері мен жұмысшылардың өкілдігінің болуын мониторингтеу аса маңызды.

Қауымдастықтың денсаулығы мен қауіпсіздігі

Әсерді бағалау

Тәуекел ықтималдығы: Орташа
Ауқымы (маңыздылығы): Орташа
Қамту деңгейі: Өңірлік
Тікелей әсер: Орташа
Жанама әсер: Орташа
Ұзақ мерзімді әсер: Орташа
Үдемелік әсер: Орташа
Қолданылатын IFC Өнімділік стандарты: PS4

Шолу:

Байырғы халықтар контексті

Қазақстан халқының басым бөлігі этникалық қазақтардан тұрады, алайда батыс және оңтүстік өңірлерде ерекше мәдени ерекшеліктері мен дәстүрлі жер пайдалану тәжірибесі бар шағын топтар кездеседі. Көптеген топтар негізгі басқару жүйесіне интеграцияланғанымен, көшпелі мал шаруашылығымен айналысатын отбасылар мен кейбір азшылық ұлттар ESS7 шеңберінде осал топтар ретінде қарастырылуы мүмкін. Портфельдік компаниялар, әсіресе шалғай ауылдық жерлерде, мұндай топтардың бар-жоғын анықтап, инклюзивті консультациялар мен мәдени тұрғыдан бейімделген шағым тетіктерін қамтамасыз етуі тиіс.

Ірі ауқымды инфрақұрылымдық және өнеркәсіптік жобалар айналадағы қауымдастықтарда көлік қозғалысының артуына, шу деңгейінің көбеюіне және ауа сапасының нашарлауына әкелуі мүмкін. Кенттенген өңірлерде жаңа инфрақұрылымнан туындайтын дренаж жүйесінің нашар болуынан су тасқыны қаупін күшейтуі ықтимал. Қоғамдық консультациялар мен қауіп-қатерлер туралы ақпараттандыру аса маңызды.

6.2. Өзбекстан

Экологиялық

Су тапшылығы және ауыл шаруашылығы тәжірибелері

Әсерді бағалау

Тәуекел ықтималдығы: Жоғары
Ауқымы (маңыздылығы): Жоғары
Қамту деңгейі: Ұлттық

Тікелей әсері: Жоғары
Жанама әсері: Жоғары
Ұзақ мерзімді әсері: Жоғары
Үдемелік әсері: Жоғары
Қолданылатын IFC Өнімділік стандарттары: PS3, PS6

Шолу:

Өзбекстанның суармалы егіншілікке негізделген ауыл шаруашылығы жүйесі су тапшылығына өте осал. Өңірлік өзендердегі су ағынының азаюы, тиімсіз суару жүйелері және климат өзгерісіне байланысты құрғақшылық қаупі ауыл шаруашылығы өнімділігі мен ауылдық жерлердегі халықтың тұрмыс-тіршілігіне қауіп төндіреді.

Еңбек және бейресми сектор

Әсерді бағалау

Тәуекел ықтималдығы: Орташа
Ауқымы (маңыздылығы): Орташа
Қамту деңгейі: Кең таралған
Тікелей әсері: Орташа
Жанама әсері: Орташа
Ұзақ мерзімді әсері: Орташа
Үдемелік әсері: Орташа
Қолданылатын IFC Өнімділік стандарттары: PS2 (Еңбек және жұмыс жағдайлары)

Шолу:

Ауыл шаруашылығы мен құрылыс салаларында маусымдық және бейресми еңбек кеңінен таралған. Әйел қызметкерлер көбінесе жалақы теңсіздігіне және шағымдану тетіктеріне қолжетімділіктің төмендігіне тап болады. Қор қолдайтын барлық қызмет түрлері бойынша жұмыспен қамту жағдайлары мен еңбек құқықтарының сақталуын бақылау қажет. Өзбекстандағы ауыл шаруашылығы еңбегінің басым бөлігі бейресми сипатта, әлеуметтік қорғау шаралары шектеулі. Климатқа онтайландырылған ауыл шаруашылығы немесе инфрақұрылымдық жобалар дәстүрлі жұмыспен қамту құрылымдарын өзгертуі мүмкін, сондықтан еңбек стандарттарын қатаң сақтау және біліктілікті арттыру арқылы тәуекелдерді азайту қажет.

Еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау

Әсерді бағалау

Тәуекел ықтималдығы: Орташа
Ауқымы: Орташа
Қамту деңгейі: Ұлттық
Тікелей әсері: Орташа
Жанама әсері: Орташа
Ұзақ мерзімді әсері: Орташа
Үдемелік әсері: Орташа
Қолданылатын IFC Өнімділік стандарты: PS2

Шолу:

Ауыл шаруашылығы және энергетика саласының қызметкерлері ыстықтан болатын күйзеліс, пестицидтердің зиянды әсері және өндірістік жабдықтардан жарақат алу қаупіне ұшырайды. Жеке қорғаныс құралдарының (ЖҚК) қолжетімділігі шектеулі, әсіресе әйелдер мен бейресми жұмысшылар үшін. Еңбек қауіпсіздігі бойынша оқыту жүйелі түрде енгізілмеген, ал бақылау мен талаптардың орындалуын қадағалау, әсіресе ауылдық жерлерде, әлсіз күйінде қалып отыр.

Қоғамдық денсаулық және қауіпсіздік

Әсерді бағалау

Тәуекел ықтималдығы: Орташа

Ауқымы: Орташа

Қамту деңгейі: Өңірлік

Тікелей әсері: Орташа

Жанама әсері: Орташа

Ұзақ мерзімді әсері: Орташа

Үдемелік әсері: Орташа

Қолданылатын IFC Өнімділік стандарты: PS4

Байырғы халықтар контексті

Өзбекстанда ESS7 стандартына сәйкес ресми түрде танылған байырғы (байырғы) халықтар жоқ. Алайда ауылдық және азшылық ұлттар қауымдастықтар — мысалы, Қарақалпақстан автономиялық Республикасындағы қарақалпақтар — өзіндік мәдени дәстүрлерге ие және жер мен табиғи ресурстармен тығыз байланыста. Бұл аумақтардағы қосысша жобалар дәстүрлі күнкөріс көздеріне (мысалы, балық аулау, егіншілік) жобалық қызмет әсер етуі мүмкін болған жағдайда, мағыналы қатысуды және әділ пайда бөлуді қамтамасыз ету үшін ESS7 қағидаттарын қолдануы тиіс.

Шолу:

Энергетикалық және су инфрақұрылымы ауыл шаруашылығы қауымдастықтарының қоныс аударуына немесе ортақ ресурстарға қолжетімділігінің өзгеруіне әкелуі мүмкін. Тәуекелдерге жол-көлік оқиғалары, құрылысқа байланысты у-шу, сондай-ақ қауіп-қатерлер туралы ақпараттың жеткіліксіздігі жатады. Егер жерді алу үдерісі ашық және әділ түрде басқарылмаса, қоныс аудару тәуекелдері мен өтемақыға қатысты даулар туындауы мүмкін.

6.3. Монғолия

Экологиялық

Жер және топырақ

Әсерді бағалау

Тәуекел ықтималдығы: Жоғары

Ауқымы: Жоғары

Қамту деңгейі: Орташа

Тікелей әсері: Жоғары

Жанама әсері: Орташа

Ұзақ мерзімді әсері: Жоғары

Үдемелік әсері: Жоғары

Қолданылатын IFC Өнімділік стандарттары: PS3 (Ресурстарды тиімді пайдалану), PS6 (Биоалуантүрлілікті сақтау)

Шолу:

Монғолияда көшпелі мал шаруашылығы, тау-кен өндірісінің кеңеюі және климаттың өзгеруінен туындаған шөлейттену кең ауқымды жердің тозуына алып келді. Шамадан тыс мал жаю және топырақтың осалдығы құнарлы үстіңгі қабаттың эрозиясына себеп болып,

---

жер өнімділігін төмендетуде. Энергетика және инфрақұрылым жобалары дәстүрлі жер пайдалану құқықтарына кері әсер етуі мүмкін.

Су ресурстары

Әсерді бағалау

Тәуекел ықтималдығы: Орташа

Ауқымы (маңыздылығы): Орташа

Қамту деңгейі: Жергілікті

Тікелей әсері: Орташа

Жанама әсері: Жоғары

Ұзақ мерзімді әсері: Жоғары

Үдемелік әсері: Орташа

Қолданылатын IFC Өнімділік стандарттары: PS3, PS4 (Қоғамдық денсаулық және қауіпсіздік)

Шолу:

Моңғолия, әсіресе құрғақ және жартылай құрғақ аймақтарда, су тапшылығының артуымен бетпе-бет келуде. Жаңартылатын энергия көздері мен өнеркәсіптік даму жобалары жер үсті және жер асты су ресурстарына әсер етуі мүмкін, әсіресе маусымдық өзендер мен жерасты су қабаттарына тәуелді өңірлерде.

Әлеуметтік

Еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау

Әсерді бағалау

Тәуекел ықтималдығы: Орташа

Ауқымы (маңыздылығы): Орташа

Қамту деңгейі: Жергілікті

Тікелей әсері: Орташа

Жанама әсері: Орташа

Ұзақ мерзімді әсері: Орташа

Үдемелік әсері: Төмен

Қолданылатын IFC Өнімділік стандарты: PS2

Шолу:

Моңғолиядағы энергетика және инфрақұрылым құрылыс алаңдарында жұмыс істейтін қызметкерлер қатал климаттық жағдайларға, қолайсыз еңбек жағдайларына және жеке қорғаныс құралдарының шектеулі болуына тап болуы мүмкін. Тәуекелдерге үсік шалу (гипотермия), жабдықтардан жарақат алу және шалғай аймақтарда ұзақ жұмыс ауысымдары жатады. Ауылдық жерлерде еңбек денсаулығы инфрақұрылымы мен жедел әрекет ету қызметтері шектеулі болғандықтан, бұл нысандардағы жұмысшылар үшін қосымша қауіп тудырады.

Еңбек жағдайлары

Әсерді бағалау

Тәуекел ықтималдығы: Орташа

Ауқымы (маңыздылығы): Орташа

Қамту деңгейі: Орташа

Тікелей әсері: Орташа

Жанама әсері: Орташа

Ұзақ мерзімді әсері: Орташа

Үдемелік әсері: Төмен
Қолданылатын IFC Өнімділік стандарты: PS2

Шолу:

Моңғолияда еңбек құқықтарының сақталуын қамтамасыз ету жүйесі жақсарып келе жатқанымен, оның орындалуы біркелкі емес. Құрылыс және коммуналдық қызметтер салаларындағы уақытша және маусымдық жұмысшылар келісімшарт тұрақсыздығына, төмен жалақыға және шағымдану тетіктерінің шектеулі болуына тап болуы мүмкін. Энергетика секторына бағытталған инвестициялар еңбек келісімшарттарын және қауіпсіздік талаптарының сақталуын жүйелі түрде бақылауды қамтуы тиіс.

Қоғамдық денсаулық және қауіпсіздік

Әсерді бағалау

Тәуекел ықтималдығы: Орташа
Ауқымы (маңыздылығы): Орташа
Қамту деңгейі: Жергілікті
Тікелей әсері: Орташа
Жанама әсері: Орташа
Ұзақ мерзімді әсері: Орташа
Үдемелік әсері: Орташа
Қолданылатын IFC Өнімділік стандарты: PS4

Байырғы халықтар контексті

Моңғолияда көшпелі және жартылай көшпелі малшылар қауымдастықтары бар, соның ішінде солтүстік аймақтардағы духа (цаатан) бұғы өсірушілері және батыс өңірлердегі дәстүрлі мал шаруашылығымен айналысатын қауымдар. Бұл топтар GCF ESS7 стандартына сәйкес ата-баба жерлеріне ұжымдық байланысы және бірегей мәдени ерекшелігі бар қауымдастықтар ретінде танылады.

Осы өңірлерде немесе оларға жақын аумақтарда жүзеге асырылатын жобалар дәстүрлі жер пайдалану үлгілеріне, көші-қон бағыттарына және күнкөріс көздеріне ықтимал әсерді бағалауы тиіс. Мұндай топтарға тікелей немесе жанама әсер ететін қосымша жобалар үшін Еркін, Алдын ала және Ақпараттандырылған Келісім (FPIC) алу және мәдени тұрғыдан лайықты пайда бөлу тетіктерін қамтамасыз ету талап етіледі.

Шолу:

Энергетикалық инфрақұрылым көшпелі малшылардың көшу жолдарымен қиылысуы мүмкін, бұл жайылымдарға қолжетімділіктің шектелуіне немесе даулардың туындауына әкелуі ықтимал. Құрылыс кезеңінде шаң-тозаң мен көлік қозғалысы байырғы халықтың денсаулығына кері әсер етуі мүмкін. Ауылдық аймақтарда жол-көлік оқиғаларының қаупі және төтенше жағдайларға дайындықтың шектеулі болуы қауымдастықтардың осалдығын арттырады.

---

7. Бағдарламаның экологиялық және әлеуметтік тәуекелдері

7.1. Салаға тән тәуекелдер, әсерлер және басқару шеңберлері

СС-ACF нысаналы салалары мен географиялық қамту аймақтарын ескере отырып, Бағдарлама шеңберінде салаға тән экологиялық және әлеуметтік (E&S) тәуекелдер мен ықтимал әсерлердің туындауы күтіледі.

Энергетика және өнеркәсіпті декарбонизациялау: Ықтимал тәуекелдерге жер пайдалану сипатының өзгеруі, құрылыс кезеңіндегі еңбекті қорғау және өнеркәсіптік қауіпсіздік (OHS) қатерлері, сондай-ақ қауымдастықтардың шу мен шығарындыларға ұшырау қаупі жатады. Аталған тәуекелдер Экологиялық және әлеуметтік менеджмент жоспарлары (ESMP) шеңберінде, оның ішінде OHS басқару жоспарларын және Төтенше жағдайларға дайындық және әрекет ету жоспарларын (EPRP) енгізу арқылы басқарылатын болады.

Орнықты көлік және қалалық инфрақұрылым: Негізгі ықтимал әсерлерге уақытша жер алу, жергілікті өмір сүру көздерінің бұзылуы, сондай-ақ көлік қозғалысы, кептеліс мен қауіпсіздік тәуекелдері жатады. Бұл әсерлер тиісті жағдайларда Қоныс аудару іс-шаралар жоспарлары (RAP) немесе Жер алу және қоныс аудару жоспарлары (LRP/LARP) арқылы басқарылатын болады.

Климатқа бейімделген ауыл шаруашылығы және жерді қалпына келтіру Ықтимал әсерлер биоалуантүрліліктің бұзылуы, су ресурстары үшін бәсекелестік, сондай-ақ пестицидтерді басқару тәуекелдерін қамтиды. Бұл тәуекелдер Биоалуантүрлілікті басқару жоспарлары (BAP), Интеграцияланған зиянкестермен күрес жоспарлары (IPMP) және Суды орнықты пайдалану жоспарлары арқылы басқарылатын болады.

Жасыл ғимараттар және қалалық энергия тиімділігі: Негізгі тәуекелдерге еңбек және жұмыс жағдайлары, қалдықтарды басқару, сондай-ақ ғимараттардың қауіпсіздігі жатады. Басқару құралдары ретінде Құрылысқа арналған экологиялық және әлеуметтік менеджмент жоспарлары (CESMP) және Қалдықтарды басқару жоспарлары қолданылады.

Қор әрбір қосымша жоба бойынша тиісті басқару жоспарларының GCF экологиялық және әлеуметтік қорғаныс шараларының (ESS) талаптарына және қабылдаушы елдің заңнамасына сәйкес әзірленуін және іске асырылуын қамтамасыз етеді.

Салаға тән экологиялық және әлеуметтік тәуекелдер жөніндегі нұсқаулықтарға сілтемелер

Салалық тәуекелдерді талдауды күшейту және халықаралық озық тәжірибемен үйлесімділікті қамтамасыз ету мақсатында Қор скрининг және кешенді тексеру кезеңдерінде IFC EHS Экологиялық, денсаулық және қауіпсіздік жөніндегі нұсқаулықтарын қолданады. Оларға, оның ішінде, төмендегілер жатады, бірақ осы тізімге шектелмейді:

-
- Электр энергиясын беру және тарату (IFC, 2007): мүлік меншігінен айыру, қауымдастықтардың қауіпсіздігі, электромагниттік өрістерге әсер ету, құстарға ықпал және мекендеу ортасының бұзылуы сияқты тәуекелдерді қамтиды;
  - Жел энергетикасы (IFC, 2015): жер пайдалану кезіндегі қақтығыстары, шу, көлеңке жыпылықтауы, құстар мен жарқанаттармен соқтығысу қаупі, визуалдық және жинақталған әсерлерді қарастырады;
  - Орман шаруашылығы және ағаш дайындау операциялары (IFC, 2007): биоалуантүрліліктің жоғалуы, топырақ пен судың ластануы, еңбек қауіпсіздігі және қауымдастықтардың ресурстарды пайдалану салдарынан пайда болған қақтығыстар мәселелерін қамтиды;
  - Қалдықтарды басқару объектілері (IFC, 2007): қалдықтарды өңдеу, сүзінділер мен иістерді басқару, жұмыс орындағы еңбек қауіпсіздігі мен денсаулығы, қауымдастықтардың денсаулығына әсер ету және төтенше жағдайларға дайындық талаптарын қамтиді.

Осы салалық ескертпелер қосымша жобалар деңгейіндегі E&S скринингке, санаттауға және басқару жоспарларына қосылған (мысалы, S Қосымшада көрсетілген Биоалуантүрлілік жөніндегі іс-қимыл жоспарлары, Қауымдастықтардың денсаулығы мен қауіпсіздігі жоспарлары, Қалдықтар мен ластанудың алдын алу жоспарлары).

Әрбір инвестиция алушы компания өз қызметінің экологиялық және әлеуметтік тәуекеліне пропорционалды Төтенше жағдайларға дайындық және әрекет ету жоспарын (EPRP) әзірлейді. EPRP ықтимал төтенше сценарийлерді, әрекет ету алгоритмдерін, коммуникация хаттамаларын, қажетті ресурстар мен жауапкершіліктерді айқындайды. Аталған жоспарлар тиісті жергілікті атқарушы органдармен, төтенше қызметтермен және әсерге ұшырауы мүмкін қауымдастықтармен бірлесіп әзірленеді және кемінде жылына бір рет немесе ірі инциденттен кейін қайта қаралып, жаңартылып отырады. EPRP әзірлеу жөніндегі әдістемелік нұсқаулық Т қосымшада келтірілген.

7.2. Экологиялық тәуекелдер

Қор (CC-ACF) Моңғолия, Қазақстан және Өзбекстан аумақтарында айтарлықтай климаттық және экологиялық пайдаға қол жеткізуді көздегенімен, Бағдарлама шеңберінде белгілі бір экологиялық тәуекелдердің туындау ықтималдығы сақталады. Негізгі экологиялық тәуекелдерге алаңдардың деградациясы, су тапшылығы, ластану, биоалуантүрліліктің жоғалуы және инфрақұрылыммен байланысты әсерлер жатады.

Құрылыс алаңның деградациясы: Жаңартылатын энергия объектілері, көлік тораптары және өнеркәсіптік жаңғырту жобалары сияқты инфрақұрылымдық жобалар топырақтың тығыздалуына, өсімдік пен ағаштың шауып кесуіне және табиғи жер жамылғысының бұзылуына әкелуі мүмкін. Моңғолияда экологиялық тұрғыдан осал дала экожүйелерінде ірі жел және күн энергетикасы қондырғыларын орналастыру мекендеу ортасының бөлшектенуіне себеп болуы ықтимал. Жерді орнықсыз конверсиялау тәжірибелері жердің құнарлылығына және дәстүрлі жер пайдалану жүйелеріне теріс әсер етуі мүмкін.

Су тапшылығы: Өзбекстанда климатқа оңтайлатқан ауыл шаруашылығы мен суару жүйелерін жаңғыртуға байланысты Қордың қызметі онсыз да шектеулі су ресурстарына қосымша қысым түсіруі мүмкін. Әсіресе Арал теңізі алабында жерасты суларын шамадан тыс пайдалану су деңгейінің төмендеуіне және өзен ағыстың төмендегі аймақтарындағы қауымдастықтарға теріс әсер ету қаупін тудырады. Моңғолияда қалалық және қала маңындағы аумақтардың ауызсу жүйелеріне энергетика және қалдықтарды өңдеу инфрақұрылымының кеңеюі ықпал етуі мүмкін.

Ластану: Қазақстанда өнеркәсіптік энергия тиімділігін арттыру және қалдықтан энергия өндіру жобалары қысқа мерзімді шығарындылардың немесе қауіпті қалдықтардың пайда болуына әкелуі ықтимал. Құрылысқа қатысты ластанушы заттарды тиісті басқарусыз және қатты қалдықтарды дұрыс жоймау жергілікті ластануға себеп болуы мүмкін. Өзбекстандағы ауыл шаруашылығы жобаларында химиялық заттарды тиімсіз басқару нитраттардың шайылуын немесе пестицидтерге ұшырау тәуекелін арттыруы мүмкін.

Биолунтүрліктің жойылуы: Қазақстанның далалық аймақтарында немесе Моңғолияның даласында жүзеге асырылатын жаңартылатын энергия жобалары көшпелі жануарлардың миграциялық дәліздерімен және жабайы табиғат мекендеу орталарымен қиылысуы мүмкін. Нысандарды дұрыс орналастырмау немесе биоалуантүрлілік бойынша бастапқы зерттеулердің болмауы экожүйелердің қайтымсыз бұзылуына әкелуі ықтимал. Осыған байланысты Қор сезімтал мекендеу орталарында немесе олардың маңында орналасқан жобалар үшін Биоалуантүрлілікті басқару жоспарларын әзірлеуді міндетті етеді.

Инфрақұрылыммен байланысты әсерлер: Ақылды электр желілерін кеңейту, электр көліктерін зарядтау инфрақұрылымын дамыту, сондай-ақ ғимараттарды орнықты жаңғырту жобалары, әсіресе Улан-Батор сияқты тығыз қоныстанған қалалық аймақтарда, уақытша ауа мен шу ластануына әкелуі мүмкін. Мұндай қызмет түрлері қалалық экологиялық басқару шеңберлерімен үйлестіруді және жергілікті билік органдарымен тығыз өзара іс-қимылды талап етеді.

7.3. Әлеуметтік тәуекелдер

СС—ACF — Қор өз қызметін күрделі әлеуметтік қоғамдарды іске асырып, бес негізгі әлеуметтік тәуекелдерді мойындайды. Олар: еңбек және жұмыс жағдайлары, жер алу және қоныс аудару, қоғамның денсаулығы мен қауіпсіздігі, гендерлік теңсіздік, сондай-ақ жыныстық қанау, зорлық-зомбылық және қысым көрсету (SEAH) тәуекелдері жатады.

Еңбек және жұмыс жағдайлары: Бейресми жұмыскерлер және еңбек қауіпсіздігі стандарттарының төмендігі, әсіресе Өзбекстанның ауылдық аймақтарында және Моңғолияның жартылай қалалық өңірлерінде, әлі де өзекті мәселе болып отыр. Құрылыс және ауыл шаруашылығына байланысты жобалар жұмысшылардың денсаулығына қауіп-қатерлерге, қауіпті химиялық заттарға немесе шектен тыс температураларға ұшыратуы мүмкін. Қазақстанда энергетика және өнеркәсіп секторларындағы бұрыннан қалыптасқан еңбек тәжірибелері халықаралық стандарттарды енгізуді шектеуі ықтимал. СС GSH аясында еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау (OHS) бойынша жан-жақты жоспарлар мен тиімді мониторинг тетіктерін әзірлеу және енгізу талап етіледі.

Жерді көшіру және алып қою: Жерге байланысты инфрақұрылымдық жобалар, әсіресе Моңғолияның қала маңындағы аймақтарында және Қазақстанның ауылдық өңірлерінде, уақытша немесе тұрақты қоныс аударуға әкелуі мүмкін. Жер қатынастарын басқару немесе өтемақы төлеу тетіктерінің жеткіліксіздігі әлеуметтік шиеленістерді күшейтуі ықтимал.

В санатындағы барлық жобалар жерге қатысты ықтимал әсерлер бойынша скринингтен өтеді және қажет болған жағдайда Қоныс аударуды басқару жоспарларын (RAP) әзірлеуді талап етуі мүмкін.

Қоғамдық денсаулық және қауіпсіздік: Құрылыс, көлік және электр энергиясын жеткізу жобалары жол-көлік оқиғалары, ауаның ластануы немесе коммуналдық қызметтердің бұзылуы сияқты тәуекелдерді арттыруы мүмкін. Қауіпті қалдықтарды дұрыс басқармау айналадағы халыққа кері әсер етуі ықтимал. Инфрақұрылымдық жобалар қауымдастықтар үшін қауіп-қатерлерді бағалауды және тәуекелдер туралы ақпараттандыру мен байланыс хаттамаларын әзірлеуді міндетті түрде қамтуы тиіс.

Гендерлік теңсіздік: Өзбекстан мен Моңғолияда әйелдер климатқа тәуелді салаларда оқыту мүмкіндіктеріне, жер иеленуге және шешім қабылдау үдерістеріне қатысуға шектеулі қолжетімділікке ие. Белсенді және мақсатты түрде енгізу шаралары қабылданбаса, Қор инвестицияларынан түсетін пайда әйелдер мен қыздарға тимей өтуі мүмкін. Барлық жобалар гендерлік тұрғыдан сезімтал жоспарлауды қосу тиіс, соның ішінде Гендерлік іс-қимыл жоспарларын (GAP) әзірлеу және іске асыру талап етіледі.

Сексуалдық қанау, зорлық-зомбылық және қысым көрсету (SEAH): Әйел қызметкерлер мен байырғы қауымдастық мүшелері, әсіресе табысы төмен немесе бейресми еңбек жағдайларында, қудалау мен зорлық-зомбылық тәуекеліне осал келеді. Үлкен құрылыс жұмыс күші тартылатын немесе оқшауланған нысандарда жүзеге асырылатын жобалар бұл тәуекелдерді арттыруы мүмкін. ESMS жүйесіне GCF-тің SEAH саясаты енгізілген, оған сәйкес инвестиция алушылар SEAH бойынша ішкі хаттамаларды қабылдауға, ақпараттандыру және оқыту іс-шараларын өткізуге, сондай-ақ құпия шағымдарды қарау және шешу тетіктерін құруға міндетті.

7.3.1. Байырғы халықтар

Моңғолия, Қазақстан және Өзбекстан аумағында кейбір қауымдастықтар өзіндік мәдени бірегейлігін, дәстүрлі күнкөріс көздерін және ата-баба жерлеріне ұжымдық байланысын сақтап келеді, бұл оларды GCF-тің ESS7 стандартына сәйкес Жергілікті халықтар) анықтамасына жатқызуы мүмкін. Ықтимал тәуекелдерге дәстүрлі жерлер мен ресурстарға қолжетімділіктің жоғалуы, дәстүрлі шаруашылық қызметтің бұзылуы, сондай-ақ жеткіліксіз консультациялар немесе әділ пайда бөлудің болмауы жатады. Барлық қосымша жобалар Байырғы халықтардың немесе байырғы халықтармен байланысты топтардың бар-жоғын анықтау мақсатында скринингтен өтеді. Егер мұндай қауымдастықтардың бар екені расталса, Қор Байырғы халықтар жоспарын (IPP) әзірлеуді немесе жобаға арналған Экологиялық және әлеуметтік іс-қимыл жоспарына (ESAP) байырғы халықтарға қатысты арнайы шараларды енгізуді талап етеді. Бұл шаралар мәдени тұрғыдан лайықты мүдделі тараптармен өзара әрекеттесуді, Еркін, Алдын ала және Ақпараттандырылған Келісімді (FPIC) құрметтеуді, сондай-ақ жоба нәтижелерінен тең әрі әділ қатысуды қамтамасыз етуді қамтиды. Байырғы халықтарды анықтау (скрининг) және IPP әзірлеу бойынша нұсқаулық 15-бөлімде және Q қосымшасында ұсынылған.

8. Тәуекелдер және әсер етуді IFC Іске асыру стандартар көмегімен айқындау

Төмендегі кестеде бағдарламаға қатысты қоршаған орта және әлеуметтік тәуекелдердің жалпы шолуы ұсынылған. Бұл шолу бағдарламаға қолданылатын IFC-тің Қоршаған орта, денсаулық сақтау және қауіпсіздік жөніндегі нұсқаулықтарына негізделген.

PS1: Экологиялық және әлеуметтік тәуекелдер мен әсерлерді бағалау және басқару

Көрсеткіштер	Жауапты маман	Тәуекелдер мен олардың азайтуы
ESG саясаты	CC-ACF ESG қызметкері	<p>Тәуекел: Портфельдік компанияда Қазақстан, Өзбекстан немесе Моңғолияның ұлттық заңнамасына және GCF/IFC стандарттарына сәйкес келетін ресми ESG (экологиялық, әлеуметтік және корпоративтік басқару) саясаты болмауы мүмкін.</p> <p>Азайту шаралары: Кешенді тексеру барысында ESG саясатының бар-жоғы және оның ұлттық нормативтік-құқықтық шеңберлеріне, сондай-ақ CC GSH-тің ESG саясатына сәйкестігі бағаланады. Егер сәйкесіздік анықталса, CC GSH ESG іс-қимыл жоспары (ESGAP) шеңберінде міндетті шарт ретінде ESG саясатын әзірлеуді талап етеді.</p>
Тәуекелдерді мен әсерлерді анықтау	CC-ACF ESG қызметкері және үшінші тараптың E&S консультанты	<p>Тәуекел: Инвестиция алушы компания климаттық, экологиялық немесе әлеуметтік тәуекелдер туралы жеткілікті хабардар болмауы мүмкін (мысалы, Қазақстан даласындағы биоалуантүрлілікке әсер, Моңғолиядағы қала маңындағы қоныс аудару тәуекелі, Өзбекстандағы су ресурстарын шамадан тыс пайдалану).</p> <p>Азайту шаралары: Экологиялық және әлеуметтік басқару жүйесін</p>

		(ESMS) және ішкі саясаттарды жан-жақты тәуекелдерді анықтау мен азайту иерархиясына сәйкестігін қамтамасыз ету үшін бағалау қажет. Егер хабардарлық деңгейі төмен болса, инвестиция алушы компания командалары үшін экологиялық және әлеуметтік (E&S) мәселелер бойынша оқыту ұйымдастыру талап етіледі.
Басқару бағдарламалары	СС-ACF ESG қызметкері және консультанттар	Тәуекел: Экологиялық және әлеуметтік басқару жүйесінің (ESMS) әлсіздігі немесе болмауы жел электр станциялары, су ресурстарын пайдалану немесе өнеркәсіптік шығарындыларға байланысты тәуекелдердің тиісті түрде басқарылмауына әкелуі мүмкін. Азайту шаралары: ESMS-тің жан-жақты қамтылғаны мен тиімділігі бағаланады. Егер жүйе жеткіліксіз болса, СС GSH ESG іс-қимыл жоспары (ESGAP) арқылы оны GCF/IFC талаптарына және өңірлік тәуекелдерге сәйкестендіру үшін жетілдіруді міндеттейді.
Ұйымдық әлеует және қабілеттілік	СС-ACF ESG қызметкері және консультанттар	Тәуекел: Инвестиция алушы деңгейінде ішкі экологиялық және әлеуметтік (E&S) сарапшылардың болмауы немесе институционалдық құрылымның әлсіздігі (мысалы, Өзбекстандағы стартаптарда немесе Моңғолиядағы бастапқы кезеңдегі электр желісі жобаларында). Азайту шаралары: Кешендік тексеріс барысында ішкі әлеует пен кадрлық мүмкіндіктер бағаланады. Егер олар жеткіліксіз болса, ESG іс-қимыл жоспары (ESGAP) шеңберінде қызметкерлерді оқыту мен үйрету, ESG мамандарын жұмысқа қабылдау немесе үшінші тарап сарапшыларын тарту талап етіледі.
Мониторингтеу мен есеп беру	СС-ACF ESG қызметкері және инвестиция алушының қызметкері	Тәуекел: Маңызды оқиғалар (мысалы, SEAH жағдайлары, ластану, жұмысшылардың жарақат алуы) туралы хабарламау беделдік немесе заң бұзышулық

		<p>тәуекелдердің артуына әкелуі мүмкін.</p> <p>Азайту шаралары: Есеп беру міндеттемелері заңды қосымша келісімдерде бекітіледі. Барлық маңызды оқиғалар туралы жедел түрде хабарлануы тиіс және олар жартыжылдық мониторинг есептерінде тіркеліп, қадағаланады.</p>
Мүдделі тараптармен өзара әрекеттесу	CC-ACF ESG қызметкері, Инвестиция алушының ESG бас қызметкері, және and инвестицияны алатын компанияның басқармасы	<p>Тәуекел: Инклюзивті консультациялық тетіктердің немесе тиімді шағымдарды қарау механизмдерінің болмауы, әсіресе осал топтар мен Байырғы қауымдастықтар үшін.</p> <p>Азайту шаралары: Қор инвестиция алушылардан мүдделі тараптармен өзара әрекеттесу жоспарларын және шағымдарды қарау тетіктерін әзірлеуді және қолдауды талап етеді. Бұл тетіктер SEAH-қа қатысты қорғау шараларын және жергілікті әлеуметтік-мәдени ерекшеліктерді ескеруі тиіс.</p>

PS2: Еңбек ету мен жұмыс жағдайлары

Көрсеткіштер	Жауапты маман	Тәуекелдер мен олардың азайту
Жұмыс жағдайлары	ESG қызметкері + заң кеңесшісі	<p>Тәуекел: Әділ еңбек тәжірибелерінің сақталуын бақылаудың әлсіздігі, әсіресе бейресми немесе ауылдық секторларда.</p> <p>Азайту шаралары: Еңбек келісімшарттарын бағалау, жалақы деңгейін, жұмыс уақытын және жеке қорғаныс құралдарына (ЖҚК) қолжетімділікті мониторингтеу қажет. Барлық шаралар Халықаралық еңбек ұйымының (ILO) стандарттарына сәйкестендірілуі тиіс.</p>

<p>Еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау</p>	<p>ESG қызметкер + Үшінші тарапының бақылаушылар</p>	<p>Тәуекел: Жаңартылатын энергия (RE), инфрақұрылым және ауыл шаруашылығы секторларында қауіпсіз емес еңбек жағдайлары.</p> <p>Азайту шаралары: ESG іс-қимыл жоспарына (ESGAP) еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау (OHS) бойынша жоспарлауды, талаптарға сәйкестікті мониторингтеуді және қызметкерлерді оқытуды енгізу қажет.</p>
<p>Жұмысшылардың шағымдарды қарастыру механизмдер</p>	<p>Компанияның ESG бойынша бас маманы</p>	<p>Тәуекел: Еңбек құқықтарының бұзылуы туралы хабарлауға арналған қауіпсіз арналардың болмауы.</p> <p>Азайту шаралары: Тиімді, анонимді және жедел әрекет ететін шағымдарды қарау тетіктерін енгізу және қолжетімділігін қамтамасыз ету талап етіледі.</p>
<p>Жеткізу тізбегіндегі еңбек тәжірибелері</p>	<p>ESG бойынша маман + Сатып алу/Заң бөлімдері</p>	<p>Тәуекел: Кіріс жеткізушілер арасында балалар еңбегін немесе мәжбүрлі еңбекті пайдалану қаупі, әсіресе.</p> <p>Азайту шаралары: Жеткізу тізбегі бойынша кешенді тексеру рәсімдерін IFC PS2 және Жауапты бизнес жүргізу жөніндегі OECD нұсқаулығына сәйкестендіріп жүргізу; келісімшарттарға балалар және мәжбүрлі еңбекті пайдалануға тыйым салатын тармақтарды енгізу; жеткізушілерден негізгі шикізаттың шығу тегін ашып көрсетуді талап ету; мүмкін болған жағдайда мерзімді жеткізуші аудиттерін және үшінші тараппен тексерулерін жүргізу.</p> <p>Жеткізу тізбегін скринингтеу бойынша нұсқаулық U қосымшасында ұсынылған.</p>

Жеткізу тізбегін скринингтеу бойынша нұсқаулық U қосымшасында ұсынылған.

PS3: Ресурстарды тиімді пайдалану және ластауды болдырмау

Көрсеткіштер	Жауапты маман	Тәуекелдер және оларды азайту
Ресурстар және энергия тиімділігі	ESG бойынша маман + Техникалық консультанттар	Тәуекел: Өндіріс, өңдеу немесе жаңартылатын энергия нысандарында су, энергия немесе шикізатты тиімсіз пайдалану. Азайту шаралары: Жобалау кезеңіндегі тиімділікті бағалау; ең озық қолжетімді технологияларды және энергия мен суды үнемдеу шараларын енгізуді талап ету.
Ластанудың алдын алу және қалдықтарды басқару	ESG бойынша маманы + Эколог	Тәуекел: Қалдықтарды, шығарындыларды немесе ағын суларды дұрыс басқармау нәтижесінде топырақтың, ауаның немесе су ресурстарының ластануы. Азайту шаралары: IFC-тің Қоршаған орта, денсаулық және қауіпсіздік (EHS) жөніндегі нұсқаулықтарына сәйкес Қалдықтарды және ластанудың алдын алу жоспарларын (WPPP) әзірлеу; төгінділер мен шығарындылар параметрлерін тұрақты түрде мониторингтеу.
Парниктік газдар шығарындылары және климаттық тәуекелдер	ESG бойынша маман + Сыртқы сарапшылар	Тәуекел: Өнеркәсіптік ісәрекетпен туындайтын парниктік газдардың (GHG) жоғары шығарындылары немесе бағаланбаған климаттық тәуекелдер. Азайту шаралары: көміртек ізін (GHG ізін) есептеу; шығарындыларды қысқарту мақсаттарын белгілеу және В+ санатындағы барлық жобалар үшін климаттық

		тәуекелдерге скрининг жүргізу.
--	--	--------------------------------

PS4: Қоғамдық денсаулық, қауіпсіздік және қорғаныс

Көрсеткіштер	Жауапты маман	Тәуекелдер және оларды азайту
Қоғамдастықтың денсаулық сақтау мен қауіпсіздік	ESG бойынша маман + тәуекелдер бойынша консультанттар	Тәуекел: Инфрақұрылымды дамыту қоғамдық денсаулыққа кері әсер етуі мүмкін (шаң-тозаң, шу, қолжетімділікке кедергілері). Азайту шаралары: Бастапқы (базалық) денсаулық тәуекелдерін бағалау жүргізу және тиісті азайту жоспарларын әзірлеу.
Қауіпсіздік қызметкерлерінің жүріс-тұрыс ережелері	Компания басшылығы	Тәуекел: Күшті орынсыз немесе шамадан тыс қолдану. Азайту шаралары: Барлық қызметкерлер мен күзет қызметін Қауіпсіздік және адам құқықтары жөніндегі Ерікті қағидаттарды оқыту.

PS5: Жерді алу және еріксіз қоныс аудару

Көрсеткіштер	Жауапты маман	Тәуекелдер және оларды азайту
Жерге қолжетімділік және өтемақы	Заң + ESG мамандары	Тәуекел: Жерге меншік немесе пайдалану құқықтарының айқын болмауы дауларға немесе жеткіліксіз өтемақы төлеуге әкелуі мүмкін. Азайту шаралары: Тиісті кешенді тексеруді жүргізу және қажет болған жағдайда Қоныс аударуды

		басқару жоспарын (RAP) әзірлеу.
Тіршілік көздерін қалпына келтіру	ESG бойынша маман + Даму бойынша серіктес	Тәуекел: Жерді пайдалануды басқа мақсатқа ауыстыру нәтижесінде табыстың жоғалуы. Азайту шаралары: Әсерге ұшыраған тұлғаларды анықтау және IFC талаптарына және жергілікті заңнамаға сәйкес қолдау шараларын көрсету.

Қоныс аударуды басқару жоспарларын (RAP) әзірлеу бойынша толық нұсқаулық, соның ішінде құрылымы, ең қысқа мазмұны және рәсімдік қадамдары F қосымшасында берілген.

PS6: Биологтық әртүрлілікті сақтау және табиғи ресурстарды тұрақты басқару

Көрсеткіштер	Жауапты маман	Тәуекелдер мен оларды азайту
Маңызды табиғи мекен ету ортасының бұзылуы	ESG бойынша маман + Биологтық әртүрлілік бойынша сарапшы	Тәуекел: Жел немесе күн энергетикасы жобаларының құстардың көші-қон бағыттарымен қиылысуы. Азайту шаралары: Биологтық әртүрлілікті басқару жоспарларын әзірлеу; құрылыс жұмыстарын маусымдық көші-қон кезеңдеріне сәйкес жоспарлау; экологиялық тұрғыдан сезімтал аумақтарда «тыйым салынған аймақтарды» белгілеу.
Инвазиялық түрлер немесе мекен ету ортасының жоғалуы	ESG бойынша маман + Салалық сарапшылар	Тәуекел: Алаңды тиімсіз немесе дұрыс емес дайындау қайтымсыз экожүйелік деградацияға әкелуі мүмкін. Азайту шаралары: Қоршаған ортаға және әлеуметтік әсерге бағалау (ESIA) кезеңінде скрининг

		жүргізу және жоба дизайнын тиісті түрде түзету.
--	--	---

PS7: Байырғы халықтар

Көрсеткіштер	Жауапты маман	Тәуекелдер мен оларды азайту
Байырғы халықтардың болуы	ESG бойынша маман + Әлеуметтік мәселелер бойынша сарапшы	Тәуекел: Жобалар Байырғы халықтардың жерлеріне, күнкөріс көздеріне немесе мәдени тәжірибелеріне тиісті консультацияларсыз әсер етуі мүмкін. Азайту шаралары: Байырғы халықтардың бар-жоғына скрининг жүргізу; қажет болған жағдайда ұлттық заңнамаға және IFC PS7 талаптарына сәйкес Еркін, Алдын ала және Ақпараттандырылған Келісім (FPIC) рәсімін қолдану.
Мәдени тұрғыдан әдепті өзара қарым-қатынас	ESG маман + Қоғаммен байланыс жөніндегі өкіл	Тәуекел: Байырғы халықтардың шешім қабылдау үдерісіне жеткіліксіз қатысуы немесе үдерістен мүлдем алып тастау. Азайту шарасы: Мәдени тұрғыдан сәйкес мүдделі тараптарды тарту және пайда бөлуді қамтамасыз ету жоспарларын талап ету.

PS8: Мәдени мұра

Көрсеткіштер	Жауапты маман	Тәуекелдер мен оларды азайту
Мәдени мұраны қорғау	ESG бойынша маманы + Археолог/ жергілікті билік органдар	Тәуекел: Құрылыс немесе жерді пайдалану жұмыстары археологиялық немесе киелі нысандарға зиян келтіруі мүмкін. Азайту шаралары: Кездейсоқ табылған нысандар бойынша рәсімдерді енгізу; жергілікті

		билік органдарымен үйлестіру; жобалау кезеңінде мәдени маңызы бар нысандарды айналып өту.
Материалдық емес мұра және қауымдастық тәжірибелері	ESG бойынша маман + Қоғаммен байланыс жөніндегі өкіл	Тәуекел: Дәстүрлі немесе материалдық емес мұраны (рәсімдер, білім жүйелері) елемеу. Азайту шаралары: Материалдық емес мұраны консультациялар мен пайда бөлу бағдарламаларына енгізу; мердігерлер арасында мәдениет бойынша біліктілікті арттыру.
Кездейсоқ табылған нысандар бойынша рәсімі	ESG маманы + Мердігер / Портфельдік компания	Тәуекел: Жоба жүзеге асыру барысында артефактілердің немесе мәдени ресурстардың кездейсоқ табылуы және олардың тиісті құжаттамасыз немесе қорғалмай қалуы. Азайту шаралары: Портфельдік компаниялар құрылыс басталғанға дейін Кездейсоқ табылған нысандар бойынша рәсмін әзірлеп, енгізуі тиіс. Рәсім жұмысты тоқтату, нысанды қорғау, уәкілетті органдарды хабардар ету және табылған заттарды құжаттау бойынша рөлдер мен жауапкершіліктерді, сондай-ақ хабарлау хаттамаларын айқындайды. Стандартты Кездейсоқ табылған нысандар бойынша рәсімі үлгісі үшін W қосымшасын қараңыз.

PS 3, PS 7 және PS 8 талаптарына қатысты басқару жоспарларына арналған қосымша нұсқаулықтар мен үлгілер S қосымшасында: Салалық басқару жоспарларының құрылымдары және W қосымшасында берілген.

Салалық басқару жоспарлары (IPMP-тер, Суды тұрақты пайдалану жоспарлары, CESMP-тер және Қалдықтарды басқару жоспарлары) бойынша егжей-тегжейлі нұсқаулықтар мен үлгілер S қосымшасында ұсынылған.

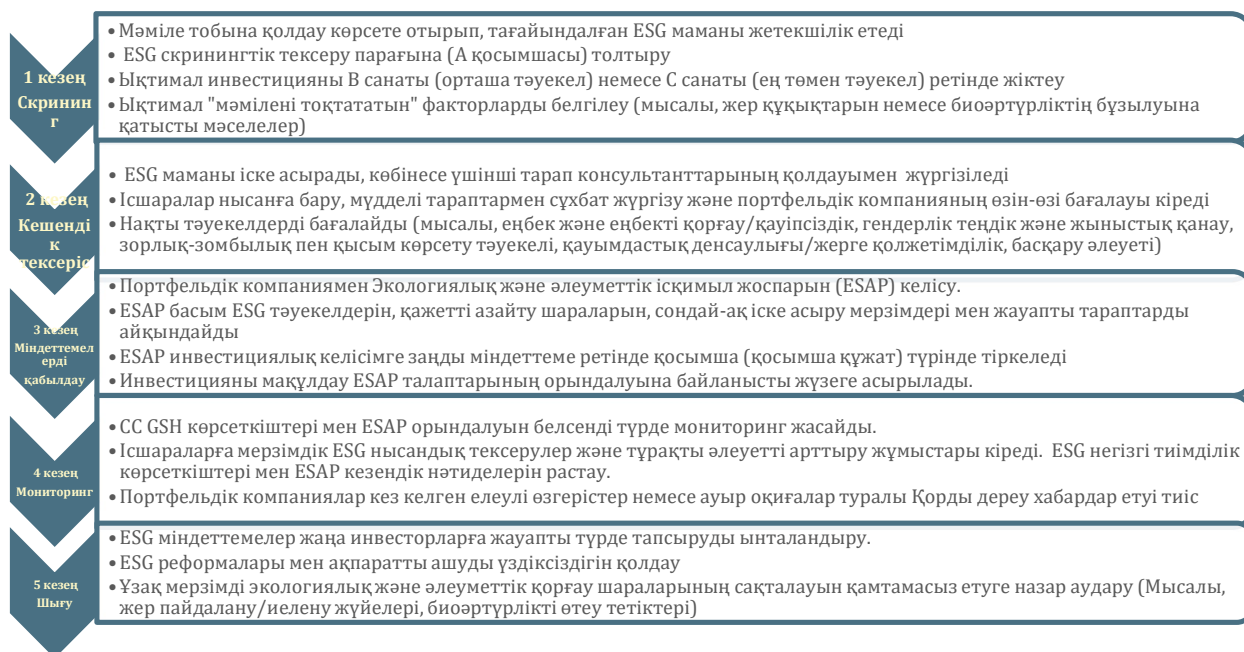

---

9. Қор деңгейдегі ESG басқару

9.1. Жалпы шолу

СС АCF-тің Экологиялық және әлеуметтік басқару жүйесі (ESMS) инвестицияның бүкіл өмірлік циклі бойына экологиялық, әлеуметтік, корпоративтік басқару және адалдық аспектілерін біріктіреді. Бұл Қордың GCF-тің Экологиялық және әлеуметтік қорғау шараларына (ESS), IFC-тің Өнімділік стандарттарына (2023) және халықаралық озық тәжірибелеріне бейілділігін қамтиді. Төмендегі кесте инвестициялық үдеріс аясындағы ESG интеграциясын бейнелейді.

1 кесте: ESG-ні инвестициялық үдерісі бойымен біріктіру

Инвестициялық үдеріс барысында ESG аспектілері

Скрининг кезеңі

ESG кешендік тексеру және скринингті тағайындалған ESG сарапшысы (не ішкі қызметкер, не мәміле тобымен бірге қызмет ететін сырттан келген білікті маман) жүргізеді.

Бұл кезең компанияға және ұсынылатын инвестицияға байланысты ESG тәуекелдерін бағалауға бағытталған. Ол келесі іс-шараларды қамтиды:

- Құқықтық, экологиялық немесе әлеуметтік дауларға қатысты ашық дереккөздерді талдау;
- Тиісті ESG құжаттамасын жинау (мысалы, саясаттар, рұқсаттар, алдыңғы аудиттер);
- Ықтимал инвестицияны В немесе С санатына (GCF/IFC тәуекел санаттарына сәйкес) жіктеу үшін ESG скринингтік тексеру парағын (А қосымшасы) толтыру.

Тексеру парағы ықтимал «мәмілені тоқтататын» факторларды анықтауға көмектеседі, мысалы: Моңғолияның қала маңындағы аумақтарындағы жер құқықтарына байланысты

тәуекелдер, Өзбекстандағы су тапшылығы немесе Қазақстандағы биоәртүрліліктің бұзылуы.

ESG кешендік тексеру

Қысқа тізімге енгізілген жағдайда, ESG кешендік тексеру (DD) ESG маманы тарапынан жүргізіледі, көбінесе үшінші тарап консультанттарының қолдауымен. Бұл кезең мыналарды қамтиды:

- Нысанға бару және мүдделі тараптармен сұхбат жүргізу;
- Портфельдік компанияның ESG бойынша өзін-өзі бағалауы және сұрақ-жауап үдерісі;
- Анықталған ESG тәуекелдері мен әсерлерін басқару қабілетін бағалау.

Жобаларды тәуекел санаттарына бөлу:

- В санаты: Шектеулі, қайтымды әсерлер; экологиялық және әлеуметтік әсерін бағалау (ESIA) және экологиялық және әлеуметтік басқару жоспары (ESMP) талап етіледі.
- С санаты: Ең төмен әсерлер; бастапқы (негізгі) скрининг жеткілікті.

Бірнеше қосымша жобалар болған жағдайда, ең жоғары тәуекел санаты жалпы жіктеуді айқындайды. В санатындағы инвестициялар бойынша ақпаратты жария ету:

13.4-бөлімге сәйкес, В санатындағы инвестициялар үшін ESIA немесе ESDD және соған сәйкес ESMP/ESAP құжаттары Қордың басқарма кеңесінің инвестицияны түпкілікті мақұлдау отырысына кемінде 30 күн қалғанда ағылшын және жергілікті тіл(дер)де жария етіледі. Бұл GCF-тің Ақпаратты жария ету саясатына (IDP), оның ішінде V бөліміндегі ерекшеліктерге сәйкес жүзеге асырылады. Одан бөлек, осы бағдарламаға арналған **IFC Өнімділік стандарттарына** сәйкес келетін ESMS 13.4-бөлімде көрсетілген тәртіппен — GCF Басқармасының мақұлдауына дейін кемінде 30 күн бұрын жария етіледі.

ESG кешенді тексеріс келесі бағыттарды бағалайды:

- Еңбек қатынастары және еңбекті қорғау/қауіпсіздік (OHS) практикасы;
- Гендерлік теңдік және жыныстық қанау, зорлық-зомбылық пен қысым көрсету (SEAN) тәуекелі;
- Қауымдастық денсаулығы және жерге қолжетімділік тәуекелдері;
- Жоспарланған инфрақұрылымның экологиялық әсері;
- Компанияның ESG басқару әлеуеті және анықталған олқылықтар.

Экологиялық және әлеуметтік іс-қимыл жоспары (ESAP) бойынша міндеттеме

Кешендік тексеру қорытындылары негізінде Портфельдік компаниямен ESAP келіссөз арқылы бекітіледі. ESAP мыналарды айқындайды:

- Басым ESG тәуекелдері;
- Қажетті тәуекелдерді азайту шаралары;
- Іске асыру мерзімі, шығындары және жауапты тұлғалар.

ESAP инвестициялық келісімге қосымша ретінде тіркеледі және заңды күші бар міндеттеме болып табылады. ESG міндеттемелерін бұзу заң немесе қаржылық салдарға әкелуі мүмкін.

Инвестициялық кезеңдегі ESG

Инвестиция жасалғаннан кейін CC GSH ESG көрсеткіштерін және ESAP-тың іске асырылуын белсенді түрде бақылайды. Портфельдік компаниялар бизнес-жоспарға немесе операциялық қызметке қатысты кез келген елеулі өзгерістер туралы Қорды хабардар етуге міндетті, бұл ESG бойынша жаңартылған бағалауды талап етуі мүмкін.

CC GSH мыналарды жүзеге асырады:

- ESG бойынша мерзімдік нысандық тексерулер;
- Үздіксіз қолдау және әлеуетті арттыру;
- ESG KPI көрсеткіштері мен ESAP кезеңдерінің орындалуын тексеру;
- Осал және әсерге ұшыраған топтармен өзара іс-қимыл жасау.

Айтарлықтай үлкен ауытқулар, қауымдастық шағымдары немесе жаңа тәуекелдер туындаған жағдайда Қор Техникалық көмек қоры арқылы қосымша бағалауларды немесе аудиттерді қаржыландыра алады.

Инвестициядан шығу кезеңіндегі ESG

Инвестициядан шығу кезінде CC GSH ESG міндеттемелерін жаңа инвесторларға жауапкершілікпен табыстауды ынталандырады. Ол ESG реформалары мен ақпаратты ашудың үздіксіздігін қолдайды, әсіресе ұзақ мерзімді экологиялық немесе әлеуметтік қорғау шаралары аса маңызды жобаларда (мысалы, жер пайдалану жүйелері, биоалуантүрлілікті өтеу тетіктері).

ESG стандарттары мен талаптары

Адалдық және корпоративтік басқару

Қор меншік құрылымдарын, бенефициарлық меншік иелерін, сондай-ақ AML/CTF және салық заңнамасына сәйкестікті қатаң тексеруді жүзеге асырады. Ұйымдасқан қылмысқа, сыбайлас жемқорлыққа немесе реттеуші санкцияларға қатыстылық анықталған жағдайда инвестициялау үдерісі тоқтатылуы мүмкін.

Экологиялық және әлеуметтік стандарттар

Өнімділік стандарттары:

CC-ACF IFC-тің 2023 жылғы Өнімділік стандарттарын, GCF-тің экологиялық және әлеуметтік стандарттарын (ESS), сондай-ақ басқа да халықаралық бақылау көрсеткіштер басшылыққа алады. Барлық қосалқы жобалар келесі стандарттарға сәйкес бағаланады:

- PS1: Бағалау және ESMS
- PS2: Еңбек және жұмыс жағдайлары
- PS3: Ресурстарды тиімді пайдалану және ластанудың алдын алу
- PS4: Қауымдастықтың денсаулығы, қауіпсіздігі және қорғалуы
- PS5: Жерді алу және қоныс аудару
- PS6: Биоалуантүрлілікті сақтау
- PS7: Байырғы (байырғы) халықтар (GCF-тің Байырғы халықтар саясатына сәйкес)
- PS8: Мәдени мұра

---

10. Портфельдік деңгейдегі ESMS

Портфельдік компаниялар өз қызмет ауқымы мен тәуекел бейініне сәйкес келетін ESMS жүйесін құруға және енгізуге міндетті. Бұл жүйе қолданылатын ұлттық заңнамаға, GCF-тің Экологиялық және әлеуметтік қорғау шараларына (Environmental and Social Safeguards), GCF-тің Байырғы халықтар саясатына (IP Policy), сондай-ақ IFC Өнімділік стандарттарына сәйкес болуы тиіс. ESMS:

- Тәуекелдерді бағалау мен мүдделі тараптардың кері байланысын біріктіруі;
- Жергілікті және халықаралық стандарттарға сәйкестендіру үдерісін көрсетуі;
- Жоғары басшылық тарапынан мақұлдануы тиіс.

Тәуекелдер мен ықпалдардың сипаты мен ауқымына байланысты Портфельдік компаниялардан мыналар күтіледі:

- ESIA (немесе экологиялық/әлеуметтік аудиттер) жүргізу;
- Кешенді тәуекелдерді басқару бағдарламаларын енгізу;
- Білікті ESG мамандарын және жеткілікті бюджет бөлу;
- Мүдделі тараптармен, соның ішінде жергілікті қауымдастықтармен ашық өзара іс-қимылды қамтамасыз ету.

Қажет болған жағдайда келесі тақырыптық бағыттар қолданылады:

Еңбек және жұмыс жағдайлары (PS2)

Барлық Портфельдік компаниялар ұлттық еңбек заңнамасын және IFC-тің PS2 Өнімділік стандартын сақтауға міндетті. Қажет болған жағдайда олардан мыналар күтіледі:

- Кемсітпеу және тең мүмкіндіктер қағидаттарын қамтамасыз ету;
- Балалар еңбегіне және мәжбүрлі еңбекке тыйым салу (жеткізу тізбегін қоса алғанда);
- Гендерлік ерекшеліктерді ескеретін шағымдарды қарау жүйесін енгізу;
- Қауіпсіз еңбек жағдайларын қамтамасыз ету және ЕҚК (еңбек қауіпсіздігі және қоршаған ортаны қорғау) бойынша оқыту өткізу.

Биоалуантүрлілік, ластану және ресурстарды тиімді пайдалану (PS3 және PS6)

Қызмет табиғи ресурстарға немесе мекен ету ортасына әсер етуі мүмкін болған жағдайда, компаниялардан мыналар күтіледі:

- Биоалуантүрлілік бойынша бастапқы (базалық) бағалау жүргізу;
- Ерекше маңызды мекен ету ортасына әсерді азайту;
- Ауа, шу және ағынды сулар бойынша белгіленген стандарттарды сақтау;
- Энергия мен суды пайдалану тиімділігін арттыру.

Еріксіз қоныс аудару (PS5)

Егер жерді алу немесе халықты көшіру болдырмауға келмейтін болса, қауымдастықтың толық қатысуымен және FPIC (еркін, алдын ала және ақпараттандырылған келісім) қағидатына сәйкес RAP немесе LARF әзірленуі тиіс. Бұл құжат мыналарды қамтуы керек:

-
- Халық санағын жүргізу, мүлік тізілімін жасау және құқықтар матрицасын әзірлеу;
  - Толық қалпына келтіру құны бойынша өтемақы төлеу;
  - Тіршілік көздерін қалпына келтіру шаралары;
  - Мониторинг және бағалау тетіктері.

Жергілікті халықтар (GCF-тің Байырғы халықтар саясаты (2018), Операциялық нұсқаулық (2021) және IFC-тің 7-Өнімділік стандартына сәйкес)

Жобалар байырғы халықтарға (мысалы, Моңғолиядағы көшпелі малшыларға) әсер етуі мүмкін болған жағдайда, Портфельдік компаниялар:

- Мәдени ерекшеліктерді ескеретін өзара іс-қимылды қамтамасыз етуге;
- Ұжымдық құқықтар мен дәстүрлі білімді құрметтеуге;
- Қажет болған жағдайда GCF-тің Байырғы халықтар саясатына сәйкес Байырғы халықтар жоспарын (IPP) әзірлеуге міндетті.

Егер байырғы халықтарға ықпал күтілсе, IPP әзірлеу және іске асыру міндетті (еркінше емес) болып табылады. Бұл үдеріс мазмұнды қатысуды және мәдени тұрғыдан бейімделген консультацияларды, тиісті жағдайларда FPIC (еркін, алдын ала және ақпараттандырылған келісім) рәсімін қолдануды, сондай-ақ мәдени тұрғыдан қолайлы шағымдарды қарау тетігін (GRM) әзірлеуді қамтуы тиіс. IPP әзірленіп, бекітілгенге дейін байырғы халықтарға әсер ететін ешбір жоба бойынша ісәрекет басталмауы тиіс.

Сондай-ақ SEAN бойынша тәуекелдері (жыныстық қанау, зорлық-зомбылық және қысым көрсету) бағаланып, Мінез-құлық кодекстері, оқыту бағдарламалары және зардап шегушіге бағытталған шағымдарды қарау жүйелері арқылы басқарылуы тиіс.

Мүдделі тараптармен қарым-қатынасу

Мүдделі тараптармен қарым-қатынасу (B және C санаттары): ESS бойынша B және C санаттарына жататын барлық Портфельдік компаниялар инвестициялық цикл бойы тұрақты, инклюзивті және тәуекел деңгейіне сай келетін Мүдделі тараптармен қарым-қатынасу жоспарын қолдауға міндетті. Бұл ретте H қосымшасы негізгі үлгі ретінде пайдаланылады.

Мүдделі тараптармен қарым-қатынасу үдерісі үздіксіз, баршаға ашық және жоба тәуекелдеріне пропорционалды болуы тиіс. Портфельдік компаниялардан мыналар күтіледі:

- Негізгі мүдделі тараптарды айқындау және картаға түсіру;
- Экологиялық және әлеуметтік (E&S) ақпаратты жергілікті тілдерде жариялау;
- Қоғамдық консультациялар өткізу;
- Тиімді жұмыс істейтін шағымдарды қарау тетіктерін қамтамасыз ету.

Егер жоба байырғы халықтарға әсер етуі мүмкін болса, Портфельдік компаниялар IPPF талаптарын ұстанып, қажет болған жағдайда IPP әзірлеп және іске асырады; тарту үдерісі мәдени тұрғыдан бейімделген түрде жүргізіліп, тиісті жағдайларда FPIC (еркін, алдын ала және ақпараттандырылған келісім) алу және құжаттау қамтамасыз етіледі.

---

11. Басқару, әлеует және ресурстарды бөлі

Қордың ұйысқан ішкі құрылымын ескере отырып, Қор деңгейіндегі ESG функциялары тәуекелге негізделген және пропорционалды тәсіл арқылы жүзеге асырылады. Бір арнайы тағайындалған ESG бойынша қызметкер ESG скринингін, тиісті кешенді тексеруді және портфельді мониторингтеуді басқарады, қажет болған жағдайда сыртқы экологтарды және әлеуметтік консультанттарды тартады.

Бұл мамандар терең техникалық сараптаманы талап ететін міндеттер үшін жұмылдырылуы мүмкін — мысалы, экологиялық және әлеуметтік әсерді бағалау (ESIA), биоалуантүрлілік немесе мәдени мұра бойынша зерттеулер, FPIC үдерістерін жүргізу немесе SEAH тәуекелдерін бағалау. Аралас іске асыру моделі әртүрлі географиялар мен жоба түрлері аясында шығындардың тиімділігін және икемділікті сақтай отырып, ESG көрсеткіштерінің жоғары деңгейде болуын қамтамасыз етеді.

Қор деңгейіндегі ESG командасы

- ESG бойынша қызметкер: ESG бойынша тиісті кешенді тексеруді, тәуекелдерді жіктеуді және портфельдік мониторингті басқарады.

Барлық жаңа қызметкерлер ESG бойынша оқытудан өтеді. Қор команда әлеуетін арттыру мақсатында ESG мәселелері бойынша мерзімдік шолулар мен оқу сессияларын өткізеді.

Портфельдік компаниялардың міндеттері

Әрбір Портфельдік компания өз тәуекел бейініне сәйкес қызметкерлер мен бюджетті бөлуге міндетті. Негізгі мамандарға мыналар жатады:

- ESG үйлестірушісі: ESG бойынша есептілікке, кешенді тексерудің материалдарын ұсынуға және ESAP-ты іске асыруға жауапты негізгі тұлға.
- Эколог: Экологиялық стандарттарға сәйкестікті, рұқсаттарды және ластануды бақылауды қадағалайды.
- Денсаулық және қауіпсіздік жөніндегі маман: Еңбек қатынастары, еңбекті қорғау (OHS) және SEAH тәуекелдеріне қатысты қорғау шараларын басқарады.
- Қауымдастықпен байланыс жөніндегі маман: Мүдделі тараптармен қарым-қатынасу, FPIC үдерістері және шағымдарды қарау тетіктерін (GRM) жүзеге асырады.

Портфель деңгейіндегі ресурстар және бюджет. Әрбір Портфельдік компания тәуекел деңгейіне пропорционалды түрде қызметкерлер мен арнайы экологиялық және әлеуметтік (E&S) бюджет бөледі. Кемінде:

- В санатындағы инвестициялар: Атаулы ESG үйлестірушісін (уақыты нақты бөлінген) тағайындайды, Денсаулық және қауіпсіздік жөніндегі маманды белгілейді (қажет болған жағдайда рөлдерді біріктіруге болады). Осы мамандар ESIA/ESMP/ESAP әзірлеу және іске асыруға, мүдделі тараптармен қарым-қатынасуға және ақпаратты ашуға (аудармаларды қоса алғанда), мониторингке, оқиғаларды басқаруға және шағымдарды қарауға жеткілікті ресурстар бөледі.

-
- С санатындағы инвестициялар ESG бойынша жауапты қызметкерді тағайындайды; Скрининг нәтижелерін, SEP және GRM-ді іске асыруға, сондай-ақ тұрақты мониторинг жүргізу үшін пропорционалды бюджет бөледі.
  - Инвестиция алушылар инвестиция жасалған күннен бастап 60 күн ішінде ESMS бойынша кіріспе оқытудан өтіп, жыл сайынғы оқыту жоспарын қамтамасыз етуі тиіс.

Жоғары тәуекелді қосалқы жобаларда толық жұмыс күнімен жұмыс істейтін білікті ESG мамандары немесе консультанттар тартылуы тиіс.

Қор деңгейіндегі ESG әлеуеті портфельдің ауқымы мен күрделілігі артқан жағдайда мерзімінің ортасында немесе одан ертерек ресми түрде қайта қаралады. Бұл GCF-тің Экологиялық және әлеуметтік қорғау шаралары мен IFC Өнімділік стандарттарына сәйкестікті қамтамасыз ету мақсатында жүзеге асырылады.

11.1. Экологиялық және әлеуметтік рөлдер/мамандар мен жауапкершіліктер

ESMS-ті іске асыру Қор менеджерінің ішкі әлеуетін және жекелеген инвестициялардың тәуекел бейініне қарай тартылатын мамандандырылған сыртқы сараптаманы біріктіретін көпсалалы команда арқылы қамтамасыз етіледі.

Негізгі мамандарға мыналар жатады:

- ESG жөніндегі қызметкер (Қор деңгейінде): ESMS-ті іске асыруға, скринингке, тиісті кешенді тексеруді қадағалауға, мониторингке, есептілікке, сондай-ақ Аккредиттелген ұйыммен және GCF-пен өзара іс-қимылға жалпы жауапты.
- ESG жетекшісі/Инвестициялық мәміле командасы: ESG аспектілерін инвестициялық бағалау үдерісіне енгізеді, алдын ала тәуекел скринингін жүргізеді және кешенді тексеру кезеңінде техникалық мамандармен үйлестіруді қамтамасыз етеді.
- Эколог: Ластанудың алдын алу, ресурстарды тиімді пайдалану, қалдықтарды басқару, климаттық тәуекелдер және IFC PS3 пен тиісті EHS нұсқаулықтарына сәйкестік мәселелері бойынша техникалық сараптама ұсынады.
- Әлеуметтік сарапшы: IFC PS2, PS4 және PS5 стандарттарына сәйкес еңбек және жұмыс жағдайлары, жерді алу және қоныс аудару, қауымдастықтың денсаулығы мен қауіпсіздігі, гендерлік теңдік және әлеуметтік инклюзия мәселелері бойынша кеңес береді.
- Заң кеңесшісі: ESMS талаптарын, соның ішінде ESAP міндеттемелерін, шағымдарды қарау тетіктерін және ұлттық заңнамаға сәйкестікті келісімшарттарға енгізуді қамтамасыз ету үшін кешенді тексеру және мәміле құрылымын қолдайды.
- Тәуелсіз сыртқы экологтар және әлеуметтік консультанттар: Қажет болған жағдайда жоғары тәуекелді немесе техникалық тұрғыдан күрделі инвестициялар бойынша экологиялық және әлеуметтік әсерді бағалау (ESIA), аудиттер, мамандандырылған зерттеулер және мониторинг жүргізу үшін тартылады.

---

12. Басқару өлшемдері және тәуекелдерді азайту құралдары

СС-ACF әрбір қосымша жобаның тәуекел санатына негізделген тәуекелдерді басқарудың сатыланған тәсілін қолданады.

Әрбір В санатындағы инвестиция үшін Қор анықталған тәуекелдерді азайту шараларын қамтитын егжей-тегжейлі Экологиялық және әлеуметтік іс-қимыл жоспарын (ESAP) талап етеді.

С санатындағы жобалар жеңілдетілген скринингтік чек-парақты және негізгі азайту шаралары жөніндегі нұсқаулықты толтыруы тиіс.

Негізгі қорғау құралдары

- Экологиялық және әлеуметтік әсерді бағалау (ESIA)
- Экологиялық және әлеуметтік басқару жоспары (ESMP)
- Экологиялық және әлеуметтік іс-қимыл жоспары (ESAP)
- Мүдделі тараптармен қарым-қатынасу жоспары (SEP)
- Байырғы халықтар жоспары (IPP), қажет болған жағдайда

Қор әрбір құрал үшін ауқымды айқындау, консультациялар, құжаттандыру және мониторинг бойынша нұсқаулықтары бар үлгілерді ұсынады (Қосымшаларды қараңыз).

Қажет болған жағдайда, әсіресе күрделілігі жоғары немесе көптеген мүдделі тараптар қатысатын жобалар үшін тәуелсіз сарапшылар ESIA және ESMP құжаттарының дұрыстығын тексеріп, растайды (валидация). Сондай-ақ Қор қажет деп тапқан жағдайда қосымша зерттеулерді (мысалы, биоалуантүрлілік немесе мәдени мұра бойынша бағалаулар) тапсырыс бере алады.

---

13. Мониторинг және есеп беру

13.1. Үдеріске шолу

CC-ACF implements a two-tiered ESG monitoring and reporting process. Portfolio Companies are responsible for tracking ESG performance at the project level and reporting to the Fund. The Fund management team consolidates this data to produce aggregated ESG reports for the GCF, investors, and stakeholders.

CC-ACF ESG бойынша мониторинг пен есептіліктің екі деңгейлі жүйесін қолданады. Портфельдік компаниялар жоба деңгейінде ESG көрсеткіштерін қадағалауға және Қорға есеп беруге жауапты. Қордың басқарушы командасы бұл деректерді біріктіріп, GCF, инвесторлар және басқа да мүдделі тараптар үшін жинақталған ESG есептерін дайындайды.

13.2. Портфельді компанияларды мониторингтеу

Портфельдік компаниялар шарттық негізде өздерінің ESG көрсеткіштерін тұрақты түрде мониторинг жасап, стандартталған көрсеткіштер жиынтығы бойынша есеп беруге міндетті. Есептерді тапсыруы келесі мерзімдерде ұсынылады:

- Тоқсан сайын: маңызды экологиялық және әлеуметтік мәселелер бойынша жаңартулар;
- Жыл сайын: ESG нәтижелері, тәуекелдерді азайту шаралары, гендерлік және SEAN мәселелері, мүдделі тараптармен қарым-қатынасу және сәйкестік туралы кешенді есеп.

Әкімшілік жүктемені азайту және деректердің салыстырмалылығын қамтамасыз ету үшін Қор стандартты үлгілерді ұсынады. Есептер әдетте мыналарды қамтиды:

- Еңбек және еңбекті қорғау (OHS) бойынша жаңартулар;
- Шағымдар және қауымдастықпен өзара қарым-қатынасу туралы есептер;
- Экологиялық көрсеткіштер (мысалы, шығарындылар, су пайдалану, қалдықтар);
- Гендерлік теңдік көрсеткіштері;
- ESG өнімділігінің көрсеткіштері бойынша жиынтық нәтижелер, соның ішінде қажет болған жағдайда байырғы халықтарға қатысты өзара қарым-қатынасу және тәуекелдерді азайту шараларының қысқаша мазмұны (жыныс және байырғы халықтар бойынша бөлінген деректермен).

Қор өкілдері тұрақты түрде нысандық сапарлар жүргізіп, ESG нәтижелерін Басқарма кеңесінің отырыстарында қарайды. Кеңес ESG ілгерілеуін жыл сайын бағалап, келесі жылға арналған мақсаттарды айқындайды және түзету шараларын белгілейді. Әлеует тапшылығы нәтижелерге кедергі келтірген жағдайда тиісті қолдау көрсетіледі.

Портфельдік компаниялар сондай-ақ кез келген елеулі оқиғалар, жоба ауқымының өзгеруі немесе ESG талаптарының бұзылуы туралы Қорды дереу хабардар етуге міндетті. Оларға мыналар жатады:

- Ірі өндірістік жазатайым оқиғалар (мысалы, адам өлімі);

-
- Денсаулыққа немесе қоршаған ортаға әсер ететін ластану оқиғалары;
  - SEAH-қа байланысты шағымдар;
  - Еңбек даулары немесе ереуілдер;
  - Сыбайлас жемқорлық, алаяқтық немесе киберқауіпсіздік бұзушылықтары.

Мұндай оқиғалар туралы Қорға бес жұмыс күні ішінде хабарлануы тиіс. Қажет болған жағдайда кейінгі нысандық тексерулер және үшінші тарап аудиттері жүргізіледі.

13.3. Қор деңгейдегі мониторингтеу

Қор деңгейінде СС GSH барлық Портфельдік компаниялар бойынша деректерді біріктіретін Жылдық ESG есебін дайындайды. Бұл есеп GCF-ке, Шектеулі серіктестерге және басқа да мүдделі тараптарға ұсынылады. Қор сондай-ақ Ұлттық уәкілетті органдарға (NDAs) жаңартулар беріп, қажет болған жағдайда екіжақты кездесулер ұйымдастырады.

Жылдық есеп мыналарды қамтиды:

- ESG өнімділігінің көрсеткіштері бойынша жиынтық нәтижелер;
- ESG тәуекелдерінің үрдістері және оқиғаларға әрекет ету шолуы;
- Портфельдік компаниялардың ESAP жоспарларын іске асыру мәртебесі;
- Алынған сабақтар және болашаққа бағытталған жетілдіру шаралары.

Қор ESG өнімділігінің көрсеткіштері бойынша әдіснамасын басшылыққа алады және деректердің тұтастығын триангуляция, валидация және мерзімдік шолулар арқылы қамтамасыз етеді.

Ресурстар және әлеует көрсеткіштері. Жылдық ESG есебі ESG бойынша ресурстарды (FTE — толық жұмыс күні баламасындағы қызметкерлер саны және консультант күндері), бюджеттің жоспарға қатысты игерілуін, оқыту қамтылуын және нәтижелерін, сондай-ақ 11-бөлімде көзделген триггерлерге сәйкес қабылданған ауқымдау шараларын қамтиды.

13.4. Мәліметтерді ашу

IPPF (Байырғы халықтар бойынша жоспардың шеңбері) және IPP (Байырғы халықтар бойынша жоспар) ақпаратын жариялау: IPPF GCF-тің Ақпаратты ашу саясатына (IDP) сәйкес жарияланады. Егер белгілі бір қосымша жоба үшін GCF-тің Байырғы халықтар саясаты (2018), Операциялық нұсқаулық (2021) және IFC-тің 7-Өнімділік стандарты (PS7) талаптары қолданылса, онда IPP Қордың инвестицияны түпкілікті мақұлдау жиналысына кемінде отыз (30) күнтізбелік күн қалғанда ағылшын тілінде және тиісті жергілікті тілдерде жарияланады. Бұл GCF IDP-тің V бөліміне (Ерекшеліктер) шеңберінде жүзеге асырылады.

Саясаттық негізі және ерекшеліктер: Ақпаратты жариялау GCF-тің Ақпаратты ашу саясатына (IDP), соның ішінде V бөліміндегі (Ерекшеліктер) ережелерге сәйкес жүргізіледі. Егер IDP шеңберінде қандай да бір ерекшелік қолданылса, Қор оның негіздемесін IDP талаптарына сәйкес жариялайды және мүдделі тараптардың түсінуі мен мазмұнды кері байланыс беруіне жеткілікті құпия емес қысқаша ақпаратты ұсынады.

GCF-тің ESMS бойынша жариялау талаптары: GCF талаптарына сәйкес, осы бағдарлама үшін IFC Өнімділік стандарттарына сәйкестендірілген ESMS GCF веб-сайтында және Қордың веб-сайтында жарияланады. Құжат ағылшын тілінде және қаражат түсетін елдердің

жергілікті тілдерінде (қазақ, өзбек және моңғол тілдерінде) GCF Директорлар кеңесі қаржыландыру ұсынысын мақұлдағанға дейін кемінде отыз (30) күнтізбелік күн бұрын орналастырылады.

СС-ACF жоғары деңгейдегі ашықтықты ұстануға міндет алады. Ақпаратты жариялау GCF Ақпаратты ашу саясатына сәйкес және жоба тәуекеліне пропорционалды түрде жүзеге асырылады. Негізгі құжаттар онлайн режимде ашық қолжетімді болады және қажет болған жағдайда ел ішіндегі желілер арқылы таратылады.

Қор келесі құжаттарды жариялайды:

- Осы ESMS және оған қатысты қосымшалар;
- В санатындағы жобалар үшін Экологиялық және әлеуметтік әсерді бағалау (ESIA) құжаттары — инвестициялық комитет шешім қабылдағанға дейін кемінде 30 күн бұрын;
- Экологиялық және әлеуметтік басқару жоспарлары (ESMP);
- Жерді алу және қоныс аудару жөніндегі іс-қимыл жоспарлары (LARP), Байырғы халықтар бойынша жоспарлары (IPP) және Гендерлік іс-қимыл жоспарлары (GAP) сияқты басқа да қорғау құжаттары — тек нақты жоба талап еткен жағдайда;
- Техникалық емес қысқаша мазмұндар жергілікті тілдерде ел ішіндегі арналар арқылы (мысалы, әкімдік кеңселері, қауымдастық орталықтары, хабарландыру тақталары) кең қолжетімділікті қамтамасыз ету мақсатында жарияланады.

13.5. Мүдделі тараптармен консультациялардың және шағымдарды қарастырудың қысқаша жаңартылған қорытындылар.

Бағдарлама дизайны шеңберіндегі мүдделі тараптармен қарым-қатынасу: Қор Бағдарлама дизайны бойынша біріктірілген Мүдделі тараптармен қарым-қатынасу қорытындысын) әзірлейді және тұрақты түрде жаңартып отырады. Кемінде, бұл қорытынды мыналарды қамтиды:

- Мүдделі тараптардың картасы/кестесі: Қор деңгейіндегі және болжалды портфельдік компания деңгейінде мүдделі тараптарды (соның ішінде зардап шегуі мүмкін қауымдастықтар, осал және дүбәра топтар, қажет болған жағдайда байырғы халықтар, әйелдер ұйымдары, еңбек өкілдері, жеке сектор, Ұлттық уәкілетті органдар/салалық министрліктер, азаматтық қоғамдастықтың ұйымы/үкіметтік емес ұйымы және даму серіктестері) айқындау.

- Өзара қарым-қатынасу журналы: Күндері, орындары (немесе виртуалды платформа), қолданылған тіл(дер) және формат (қоғамдық кездесу, фокус-топ, негізгі ақпарат берушімен сұхбат, жазбаша консультация) көрсетілген тізілім.

- Қатысушылар тізімі: Жынысы және тиесілігі/рөлі (қауымдастық мүшесі, компания өкілі, мемлекеттік орган қызметкері, азаматтық қоғамдастықтың ұйымы/үкіметтік емес ұйымы өкілі, Ұлттық уәкілетті органдар және т.б.) бойынша бөлінген ақпарат.

- Ұсыныстар мен пікірлер матрицасы: Көтерілген мәселелер және олардың қалай қарастырылғаны (бағдарлама дизайнына/ESMS-ке енгізілгені немесе қабылданбаған жағдайда сонын негіздемесі).

- Байланыстарды көрсету: Пікірлердің бағдарламаның өзгерістер теориясына, тәуекелдерді азайту шараларына, ESMS рәсімдеріне, мониторинг жүйесіне немесе басқа дизайн элементтеріне қалай әсер еткенін көрсету.

- Дәлелдеме материалдары: Кездесу хаттамалары, қатысу парақтары және басқа құжаттар GCF-тің Ақпаратты ашу саясатына (IDP), соның ішінде V бөлімдегі (Ерекшеліктер) құпия ақпарат ережелеріне сәйкес сақталады.

- Шағымдардың қысқаша мазмұны: Бағдарлама дизайны кезеңінде түскен шағымдар (бар болса) және олардың шешілуі немесе тиісті ұйымдарға жолдануы.

Негізгі ESG құжаттары Қордың веб-сайтында ағылшын тілінде жарияланады. Егер әсерге ұшырауы мүмкін мүдделі тараптар ағылшын тілін кеңінен пайдаланбаса, техникалық емес қысқаша мазмұндар — және қажет болған жағдайда негізгі қорғау жоспарлары — тиісті жергілікті тілдерде ел ішінде қолжетімді нысандарда (мысалы, әкімдік кеңселері, қауымдастық орталықтары, хабарландыру тақталары немесе қауымдастық жиналыстары арқылы) ұсынылады. Мүмкіндігі және орынды болған жағдайда, ақпарат инвестиция алушы компаниялардың веб-сайттарында да жарияланады. Барлық жарияланған материалдар түсінікті, техникалық емес және мәдени тұрғыдан бейімделген түрде әзірленеді.

Қор жария талқылау кезеңінде мүдделі тараптардың пікірлерін құптайды және орынды болған жағдайда оларды ескереді. Жоба деңгейінде шешілмеген мәселелерді қарау үшін Қор деңгейінде ашық шағым арнасы жұмыс істейді.

---

14. Гендерлік теңдік және әлеуметтік инклюзия (GESI)

Гендерлік теңдік және әлеуметтік инклюзия СС-ACF үшін өтпелі басымдықтар болып табылады. Барлық инвестициялар GCF-тің Гендерлік саясатына сәйкес болуы тиіс. Қор климат салаларында әйелдердің көшбасшылығын ілгерілетеді, әйелдер басқаратын микро, шағын және орта кәсіпорындардың қаржыландыруға қолжетімділігін арттырады, сондай-ақ әйелдердің, жастардың, мүгедектігі бар адамдардың және басқа да дүбәра топтардың жоба әзірлеу мен пайданы бөлу үдерістеріне мазмұнды қатысуын қамтамасыз етеді.

GESI шаралары:

- В санатындағы барлық қосымша жобалар үшін және таңдалған С санатындағы жобалар үшін Гендерлік бағалау (Gender Assessment) міндетті.
- Гендерлік іс-қимыл жоспары (GAP) әзірленіп, ESAP құрамына енгізілуі тиіс.
- Қор инвестиция алушылар мен іске асырушы серіктестерге инклюзивті консультациялар жүргізу, гендерлік тұрғыдан жауапты бюджеттеу және жыныс бойынша бөлінген деректерді жинау мәселелері бойынша әлеуетті арттыру қолдауын көрсетеді.
- GESI-ге қатысты индикаторлардың мониторингі жоба өмірлік циклі бойы жүргізіледі.

Р қосымшасында Гендерлік іс-қимыл жоспарының (GAP) стандартты үлгісі ұсынылған.

---

15. Байырғы халық және мәдени мұра

Бұл бөлім GCF-тің Байырғы халықтар саясатына (2018) және оның Операциялық нұсқаулығына (2021) негізделген және IFC-тің 7-ші Өнімділік стандартына (PS7) сәйкес әзірленген.

Мақсаты мен қолданылу аясы. GCF-тің Байырғы халықтар жөніндегі саясатына және IFC PS7/PS8 талаптарына сәйкес, осы бөлімде мыналар айқындалады: 1) Бағдарлама деңгейіндегі Байырғы халықтар бойынша жоспарлау шеңбері (IPPF) — скрининг жүргізу, қарым—қатынасу үдерісі (оның ішінде мазмұнды консультациялар және қажет болған жағдайда FPIC), тәуекелдерді азайту және пайданы әділ бөлу тетіктерін реттеу үшін; және 2) Қосымша жоба деңгейіндегі талаптар — скрининг, IPP әзірлеу және іске асыру, ақпаратты жариялау және мониторинг жүргізу.

IPPF Орындаушы ұйымдарға/Инвестиция алушыларға скрининг, тәуекелдерді бағалау, FPIC үдерістерін жүргізу және IPP әзірлеу бойынша нақты әрі егжей-тегжейлі операциялық нұсқаулық пен әдіснаманы ұсынуға арналған.

СС-ACF байырғы халықтардың құқықтарын, жерлерін, ресурстарын және мәдени мұрасын қорғаудың маңыздылығын мойындайды. Жобалау кезеңінде байырғы халықтар нақты айқындалмағанымен де, Қор болашақ қосымша жобалар дәстүрлі түрде байырғы қауымдастықтар қоныстанған немесе пайдаланатын аумақтарда орналасуы мүмкін екенін ескереді. Бұл әсіресе Моңғолияда, сондай-ақ Қазақстан мен Өзбекстанның кейбір ауылдық өңірлерінде өзекті болуы ықтимал.

GCF-тің Байырғы халықтар саясатына сәйкес, Қор келесі міндеттемелерді қабылдайды:

- Әрбір қосалқы жобаны байырғы халықтарға ықтимал әсері тұрғысынан скринингтен өткізу;
- Құқықтарға, ресурстарға немесе тіршілік көздеріне ықпал етуі мүмкін жағдайларда Еркін, алдын ала және ақпараттандырылған келісімді (FPIC) қамтамасыз ету үшін мазмұнды әрі инклюзивті консультациялар жүргізу;
- Егер мұндай әсерлер күтілсе, Байырғы халықтар жоспарын (IPP) әзірлеуді талап ету;
- Байырғы халықтардың дәстүрлі білімін құрметтеу және мәдени тұрғыдан бейімделген пайданы бөлу тетіктерін қамтамасыз ету.

Инвестиция алушы компаниялар бастапқы экологиялық және әлеуметтік скрининг барысында байырғы халықтардың бар-жоғын немесе оларға ықтимал әсерді ашып көрсетуге міндетті. Қажет болған жағдайда, Қор FPIC рәсімдерінің сақталуын қамтамасыз ету үшін техникалық қолдау көрсетеді және IPP әзірлеу мен іске асыруға жәрдемдеседі.

15.1. Бағдарламаны дайындау деңгейде скрининг және жобалау кезеңдегі мүдделі тараптармен қарым-қатынасу

Қор жоба іске асыратын аймақта байырғы халықтардың ықтимал болуын айқындау үшін бағдарлама дайындау деңгейінде скрининг жүргізеді. Бұл ұлттық дереккөздерге шолу жасауды, ғылыми әдебиеттерді, азаматтық қоғамдық ұйымдардың мәліметтерін талдауды, сондай-ақ тиісті мемлекеттік органдармен және байырғы халықтардың өкілдік ұйымдарымен консультациялар өткізуді қамтиды.

Қор бағдарлама дизайны мен әзірлеу кезеңінде мазмұнды консультациялар жүргізіп, жоба орналастыру қағидаттарын, қарым-қатынасу тәсілдерін, пайданы бөлу шараларын және IPPF мазмұнын айқындауға негіз қалыптастырады. Қысқаша дәлелдемелік ақпарат Бағдарлама дизайны бойынша мүдделі тараптармен қарым-қатынасу қорытындысына енгізіледі.

Қазіргі кезеңде қосымша жобалардың нақты орналасу орындары индикативті сипатта болғандықтан, байырғы халықтармен тікелей консультациялар жүргізілген жоқ. Іске асыру кезеңіндегі кейінгі скрининг нақты инвестициялық аумақтарда байырғы халықтардың бар-жоғын анықтайды. Егер олардың бар екені расталса, Қор GCF ESS7 талаптарына және ұлттық нормативтік негіздерге сәйкес консультациялар үдерісін бастайды, бұл FPIC рәсімін және пайданы әділ бөлуге тең қатысуды қамтамасыз етуге бағытталады.

Байырғы халықтарды анықтаудың егжей-тегжейлі критерийлері мен рәсімдері IPPF-тің 15.2-бөлімінде келтірілген.

15.2. Байырғы халық бойынша жоспарлау шеңбері (IPPF)

Қор осы IPPF-ті байырғы халықтарға (IPs) немесе дәстүрлі ресурстық құқықтары бар қауымдастықтарға әсер етуі мүмкін барлық инвестициялық қызмет үшін міндетті операциялық нұсқаулық ретінде қабылдайды. IPPF GCF-тің Байырғы халықтар саясаты талап ететін егжей-тегжейлі әдіснамалар мен рәсімдерді айқындайды. Егер IFC PS7 талаптарымен алшақтық туындаса, GCF Байырғы халықтар саясатының талаптары басымдыққа ие болады.

IPPF-тің негізгі мақсаты — байырғы халықтардың адам құқықтарын, қадір-қасиетін, мәдениетін және даму ұмтылыстарын толық құрметтеуді қамтамасыз ету, сондай-ақ Инвестиция алушы компанияның бұл міндеттемені қашқақтау, азайту және мәдени тұрғыдан лайықты қарым-қатынасу қағидаттары арқылы қалай орындайтынын нақты көрсету.

IPPF GCF Байырғы халықтар саясатының 39-тармағында және оның Операциялық нұсқаулығының 23-тармағында көрсетілген негізгі іске асыру элементтерімен толық сәйкестікті қамтамасыз етеді. Бұған, соның ішінде, мыналар кіреді, бірақ осымен шектелмейді: FPIC рәсімдерін құжаттау тәртібі; ресурстардың шегінісі; мәдени тұрғыдан лайықты пайданы бөлу; ықпал күтілген жағдайда IPP мазмұнына қойылатын міндетті талаптар.

Қолданылу аясы және стандарттар

IPPF GCF Байырғы халықтар саясаты/PS7 талаптарын іске қосатын барлық қосымша жобаларға (B санаты және тиісті C санаты) қолданылады. Байырғы халықтарға әсер

күтілген жағдайда Байырғы халықтар жоспарын (IPP) әзірлеу және іске асыру **міндетті** (ерікті емес).

IPP әзірленіп, бекітілгенге дейін байырғы халықтарға әсер ететін ешқандай жоба қызметі басталмауы тиіс.

Анықтама және айқындау критерийлері

Осы Шеңбер мақсаттары үшін “Байырғы халықтар” ұғымы GCF Байырғы халықтар саясатына (2018) және IFC PS7-ге сәйкес анықталады. Бұл термин әртүрлі дәрежеде келесі сипаттамаларға ие ерекше әлеуметтік және мәдени топты білдіреді¹:

- Өздерін ерекше байырғы әлеуметтік және мәдени топ мүшелері ретінде тануы және бұл сәйкестіктің басқалар тарапынан мойындалуы;
- Географиялық тұрғыдан айқындалған мекендеу ортасына, ата-баба жерлеріне немесе маусымдық пайдаланылатын аумақтарға және осы аумақтардағы табиғи ресурстарға ұжымдық байланысы;
- Негізгі қоғамнан немесе мәдениеттен бөлек әдет-ғұрыптық мәдени, экономикалық, әлеуметтік немесе саяси жүйелері;
- Бұл сондай-ақ бұрын болған, бірақ белгілі бір қауымдастықтың немесе топтың өзіне тән тілін немесе диалектісін сақтап қалуын қиындатқан ықпалдар салдарынан қазіргі уақытта қолданылмайтын тілге немесе диалектіге де қатысты.

Байырғы халықтарды айқындау келесі тәсілдер арқылы жүргізіледі: кабинеттік зерттеу, тиісті мемлекеттік органдармен және өкілдік ұйымдармен консультациялар; жоба скринингі және кешендік тексеру кезеңінде зардап шегуі мүмкін қауымдастықтармен өзара қарым-қатынасу.

Қор және инвестиция алушылар скрининг кезеңінде осы критерийлерді қолдана отырып, байырғы халықтардың бар-жоғын анықтайды және GCF ESS7 талаптарына сәйкес тиісті қорғау жоспарларын әзірлейді.

Қосымша жобаларды скрининг және тәуекелдерді бағалау әдіснамасы

Инвестиция алушы компания Қордың экологиялық және әлеуметтік командасының немесе сыртқы мамандардың қолдауымен қатаң әрі мәдени тұрғыдан лайықты скрининг және бағалау жүргізуге міндетті:

а. Айқындау және бар-жоғын анықтау: Жоба аумағында байырғы халықтардың бар-жоғын, дәстүрлі пайдалануды немесе ұжымдық байланысын (оның ішінде маусымдық пайдалану немесе қоныстану) анықтау. Бағалау GCF Байырғы халықтар саясаты критерийлеріне негізделуі және ықтимал қатысы бар топтарға толық шолу жасауды қамтуы тиіс.

б. Тәуекелдер мен ықпалдарды талдау: Байырғы халықтарға экономикалық, әлеуметтік, мәдени және экологиялық ықпалдарды бағалау үшін әлеуметтік талдау жүргізу. Бағалау мәдени сезімтал және гендерлік тұрғыдан инклюзивті болуы тиіс, әсіресе әйелдердің ресурстарды басқарудағы ерекше рөлін және жер жоғалту немесе мәдени бұзылулардың гендерлік сараланған әсерін ескеруі қажет.

с. Құжаттау: Скрининг байырғы халықтардың жер мен ресурстарға ұжымдық байланысын, заңды меншік құқығы бар-жоғына қарамастан, құжаттауы тиіс.

---

¹ GCF. (2018). Indigenous Peoples Policy. Available at: <https://www.greenclimate.fund/sites/default/files/document/ip-policy.pdf>

Мазмұнды консультациялар және құжаттау стандарттары

Байырғы халықтармен өзара іс-қимыл үздіксіз, мәдени тұрғыдан бейімделген, кемсітусіз және тәуекел деңгейіне пропорционалды болуы тиіс.

IPRF барлық мазмұнды консультацияларды мұқият құжаттауды талап етеді және бұл процесс келесі негізгі ақпаратты айқындауға бағытталады:

Қажетті ақпарат	Құжатталуға тиіс мәліметтер
Қашан/Қайда	Күні, орны, қолданылған тіл(дер) және формат (мысалы, фокус-топ, қоғамдық кездесу, жеке сұхбат).
Кім қатысты	Қатысушылар тізімі, олардың кімді таныстырғаны (мысалы, ақсақалдар кеңесі, әйелдер қауымдастығы, малшылар және т.б.), сондай-ақ қатысу бойынша мәліметтер жынысы бойынша бөлінген болу керек.
Не талқыланды	Жобаның нақты бөлімдері немесе бағаланған әсері, жарияланған мәліметтер (мысалы: IPR жобасы), және басқа мүмкіндіктер/баламалар
Нәтижелер мен ұсыныстар	Қол жеткізілген нәтижелер/келісімдер және байырғы халықтар (IPs) ұсынған нақты ұсыныстар мен кері байланыс.
Жоба бойынша есеп беру	Ұсыныстардың жоба дизайнына, IPR мазмұнына, азайту иерархиясына немесе пайданы бөлу тетіктеріне қалай енгізілгенін және қандай өзгерістерге әкелгенін нақты көрсету (кері байланыс циклі).

Еркін, алдын ала және ақпараттандырылған келісім (FPIC) рәсімдері

Инвестиция алушы компания GCF-тің Байырғы халықтар саясатына (2018) сәйкес төмендегі жағдайларда Байырғы халықтардың зардап шегуі мүмкін қауымдастықтарынан еркін, алдын ала және ақпараттандырылған келісімді (FPIC) алуға және оны тиісті түрде құжаттауға міндетті:

1. Дәстүрлі меншікке жататын немесе әдет-ғұрыптық пайдалануындағы жерлер мен табиғи ресурстарға ықпал ету;
2. Байырғы халықтарды дәстүрлі меншікке жататын немесе әдет-ғұрыптық пайдалануындағы жерлер мен табиғи ресурстардан көшіру;
3. Байырғы халықтардың өміріндегі жеке басын, мәдени, рәсімдік немесе рухани құндылықтарын айқындайтын мәдени мұраға ықпал ету, оның ішінде дәстүрлі тіршілік көздерін жүргізу тәжірибесі, мәдени немесе рухани маңызы бар табиғи аумақтар (мысалы, қасиетті тоғайлар, қасиетті су айдындары мен өзендер, қасиетті ағаштар және қасиетті тастар);
4. Байырғы халықтардың мәдени мұрасын, оның ішінде білімін, инновацияларын немесе тәжірибелерін коммерциялық мақсатта пайдалану.

FPIC рәсімі байырғы халықтардың шешім қабылдау үдерісіне толық, мәжбүрлеусіз, уақытылы және түсінікті ақпарат негізінде қатысуын қамтамасыз етуі тиіс.

FPIC үдерісі: кезең-кезеңімен

Дайындық және ақпаратты ашу: Инвестиция алушы ықтимал әсерге ұшырайтын байырғы халықтарды (IPs) анықтайды және жобаға қатысты тиісті ақпаратты (ауқымы, ықпалдары,

---

пайдасы және құқықтар) мәдени тұрғыдан бейімделген форматта және жергілікті тілдерде жариялайды.

Өзара іс-қимылды жоспарлау: Тарту үдерісі байырғы халықтардың заңды өкілдік институттары арқылы жүргізіледі. Дәстүрлі рәсімдерге сәйкес ішкі талқылау мен шешім қабылдауға жеткілікті уақыт беріледі.

Консультациялар және келіссөздер: Жоба тәуекелдері, күтілетін пайда және ықпалды азайту нұсқаларын талқылау үшін құрылымдалған диалог сессиялары өткізіледі. Бұл кездесулер құжатталып, хаттамалар қатысушыларға тексеру және растау үшін ұсынылады.

Шешім қабылдау және құжаттау: Келісімнің берілуі — немесе берілмеуі — байырғы халықтар өкілдерінің ұжымдық шешімі ретінде білдіріледі. Үдеріс, келісімдер, шарттар және нәтижелер құжатталуы, уәкілетті өкілдер қол қоюы және жариялануы тиіс.

FPIC-тің итеративті сипаты: FPIC бір реттік оқиға емес, үздіксіз үдеріс. Инвестиция алушы жобаны дайындау, іске асыру және мониторинг кезеңдерінің барлығында өзара іс-қимылды сақтап, жоба шарттары өзгерген сайын келісімнің өзектілігін қамтамасыз етуі тиіс.

Құжаттарды сақтау және тексеру: FPIC бойынша барлық құжаттама (кездесу жазбалары, қатысу парақтары, келісімдер, фотодәлелдер және хат-хабар алмасу) инвестиция алушыда сақталады және Қордың Экологиялық және әлеуметтік басқару бөлімі (ESMU) тарапынан тексеріледі.

Маңызды қорғау талабы: GCF Байырғы халықтар саясатына арналған Операциялық нұсқаулықтың 3.3-бөліміне сәйкес, байырғы халықтарға, олардың жерлеріне немесе мәдени мұрасына қатысты кез келген жоба қызметі FPIC алынбайынша және құжатталмайынша басталмауы тиіс.

IPP мазмұны, ресурстарды беру және пайданы бөлу

Егер байырғы халықтарға ықпал анықталса, Байырғы халықтар жоспары (IPP) әзірленіп, ESAP құрамына енгізілуі тиіс. IPP кемінде келесі элементтерді қамтуы қажет:

- Азайту шаралары: Болдырмау, барынша азайту, қалпына келтіру және өтемақы төлеу әрекеттерін егжей-тегжейлі сипаттайтын, мерзімі нақты көрсетілген іс-қимыл жоспары.

- Ресурстарды және басқаруды беру: Ортақ ресурстарды немесе жоба аясында құрылған активтерді (мысалы, табиғатты қорғау аймақтары, су инфрақұрылымы) басқаруға қатысты байырғы халықтарға ресурстар мен басқару өкілеттіктерін беру жөніндегі нақты тетіктер мен келісімдер.

- Мәдени тұрғыдан бейімделген, әділ пайданы бөлу: Жоба пайдасын (мысалы, тіршілік көздерін қолдау, жұмыспен қамту, әлеуетті арттыру, табысты бөлу) әділ және тең бөлу тетіктері, сондай-ақ бұл тетіктердің байырғы халықтардың дәстүрлі білімі мен әдет-ғұрыптық тәжірибелерін құрметтейтінін растау.

- IPP бюджеті және ресурстары: IPP-ті іске асыруға арналған индикативтік бюджет, арнайы бөлінген ресурстар және қаржылық жауапкершіліктер, соның ішінде FPIC рәсімдері мен мониторинг үшін қажет болуы мүмкін сыртқы сарапшыларға қаражат қарастыру. IPP мазмұны байырғы халықтардың құқықтарын толық құрметтеуді және олардың жобадан әділ әрі тұрақты пайда алуын қамтамасыз етуге бағытталуы тиіс.

Рөлдер, жауапкершілік және әлеует

IPPF табысты іске асыру үшін қажетті рөлдер мен жауапкершіліктерді нақты айқындайды:

Рөлі	Жауапкершілігі
Қор менеджері (АЕ):	Жалпы есептілік пен стратегиялық қадағалау, соның ішінде IPP-ті қарау және бекіту, техникалық нұсқаулық беру және байырғы халықтарға қатысты эскалацияланған шағымдарды басқару.
Портфельдік компания (ЕЕ/Инвестиция алушы):	IPP-ті әзірлеу, іске асыру және бюджеттеу бойынша тікелей жауапкершілік, сондай-ақ жергілікті деңгейдегі барлық консультациялар мен FPIC рәсімдерін жүргізу. Әлеует шектеулі немесе тәуекелдер күрделі болған жағдайда білікті сыртқы консультанттарды міндетті түрде тарту талап етіледі.
Байырғы халықтар бойынша жауапты тұлға (Инвестиция алушы) :	Жоба деңгейінде тарту үдерістерін, өзара байланыс орнатуды және IPP-ті іске асыруды басқаратын тағайындалған қызметкер.

Қор инвестиция алушыдан әлеуетті бағалау барысында байырғы халықтармен өзара іс-қимыл жасау, IPP-терді басқару және FPIC рәсімдерін іске асыру бойынша бұрынғы тәжірибесі мен мүмкіндіктерін растауға арналған арнайы сұрақтарды енгізуді талап етеді.

15.3. Қосымша жоба деңгейдегі талаптар (PS7/PS8)

GCF қаражатын пайдаланатын барлық қосалқы жобалар (B және C санаттары) GCF-тің Байырғы халықтар саясатының және PS7/PS8 талаптарының қолданылуына қатысты скринингтен өтеді.

Егер GCF Байырғы халықтар саясаты және/немесе PS7 талаптары іске қосылса, Инвестиция алушы IPPF талаптарына сәйкес IPP әзірлеп, оны іске асырады.

Егер PS8 (Мәдени мұра) талаптары іске қосылса, Мәдени мұраны басқару жоспары (кездейсоқ табылған археологиялық/мәдени нысандар рәсімдерін қоса алғанда) әзірленеді.

Егер құқықтарға, ресурстарға немесе тіршілік көздеріне ықпал ету ықтималдығы болса, Қор GCF-тің Байырғы халықтар саясатына және IPPF талаптарына сәйкес FPIC рәсімінің алынуын және тиісті түрде құжатталуын қамтамасыз етеді.

15.4. Мәліметтерді ашу және мониторинг

IPPF 13.4-бөлімге сәйкес жарияланады.

Егер қосалқы жоба деңгейінде GCF Байырғы халықтар саясаты немесе PS7 талаптары іске қосылса, IPP жобасы Қордың инвестицияны түпкілікті мақұлдау жиналысына кемінде 30 күн қалғанда ағылшын тілінде және тиісті жергілікті тілдерде жарияланады.

IPP-тің соңғы нұсқалары ашық түрде қолжетімді болады. IPP іске асырылуының мониторинг нәтижелері Жылдық ESG есебінде (13.3-бөлім) көрсетіледі.

---

16. SEAH бойынша қорғау шаралар

The Fund has adopted the Green Climate Fund's policy on preventing and responding to sexual exploitation, abuse, and harassment (SEAH). Safeguarding against SEAH risks is a mandatory component of the Environmental and Social Management System and applies to all subprojects and implementing partners.

The Fund requires that all investees:

- Conduct SEAH risk screening during project assessment;
- Integrate SEAH clauses in partnership contracts;
- Establish clear reporting protocols and confidential complaint channels for victims and witnesses;
- Deliver awareness training for staff, contractors, and communities on appropriate conduct and reporting mechanisms.

Portfolio companies are required to adopt policies including: provision of PPE suitable for women, separate sanitation, lactation rooms (where feasible), and safe transport (where needed).

Annex O provides a SEAH risk screening tool and guidance for monitoring and escalation procedures. All SEAH incidents must be reported to the Fund Manager and will trigger a formal review. The Fund maintains a zero-tolerance policy for sexual misconduct.

Қор Жасыл климат қорының (GCF) жыныстық қанау, зорлық-зомбылық және қысым көрсетуге (SEAH) жол бермеу және оған ден қою саясатын қабылдады. SEAH тәуекелдерінен қорғау Экологиялық және әлеуметтік басқару жүйесінің (ESMS) міндетті құрамдас бөлігі болып табылады және барлық қосалқы жобалар мен іске асырушы серіктестерге қолданылады.

Қор барлық инвестиция алушылардан мыналарды талап етеді:

- Жоба бағалау кезеңінде SEAH тәуекелдерін скринингтен өткізу;
- Серіктестік шарттарына SEAH-ке қатысты арнайы ережелерді енгізу;
- Жәбірленушілер мен куәгерлер үшін айқын есеп беру хаттамаларын және құпия шағым арналарының болуын қамтамасыз ету;
- Қызметкерлерге, мердігерлерге және қауымдастықтарға тиісті мінез-құлық және есеп беру тетіктері бойынша ақпараттық оқыту өткізу.

Портфельдік компаниялар келесі саясаттарды қабылдауға міндетті:

- Әйелдерге бейімделген жеке қорғаныс құралдарын (PPE) қамтамасыз ету;
- Ерлер мен әйелдерге арналған бөлек санитарлық тораптар;
- Мүмкін болған жағдайда емізу бөлмелерін ұйымдастыру;
- Қажет болған жағдайда қауіпсіз көлікпен қамтамасыз ету.

О қосымшасында SEAH тәуекелдерін скринингтеу құралы және мониторинг пен эскалация рәсімдері бойынша нұсқаулық берілген.

Барлық SEAH оқиғалары Қор менеджеріне хабарлануы тиіс және ресми тексеруді бастауға негіз болады. Қор жыныстық құқықбұзушылықтарға қатысты нөлдік төзімділік саясатын ұстанады.

---

17. Мониторинг, бағалау және есеп беру

Қордың мониторинг және есептілік жүйесі ESMS шеңберінде есептілікті және үздіксіз жетілдіруді қамтамасыз етеді. Экологиялық және әлеуметтік нәтижелер инвестиция алушылардың тұрақты мониторингі, Қор қызметкерлерінің нысандық сапарлары және тәуелсіз бағалаулар арқылы қадағаланады.

Қордың ESG KPI әдіснамасы барлық Портфельдік компаниялар бойынша экологиялық, әлеуметтік және басқару көрсеткіштерін мониторингтеуге арналған құрылымдалған негізді қамтамасыз етеді. Ол IFC Өнімділік стандарттарына (2023), GCF Инвестициялық шеңберіне, БҰҰ ТДМ (SDG) индикаторларына және CC GSH корпоративтік ESG саясатына сәйкес келеді.

Әдіснама мыналарды айқындайды: 1. стандартталған анықтамалар мен деректер жинау үлгілері; 2. негізгі ESG бағыттарын қамтитын сандық және сапалық негізгі тиімділік көрсеткіштері (KPI); 2. Портфельдік компаниялар мен Қор үшін есептілік жиілігі және жауапкершілік матрицасы; 3. тәуелсіз тексеру және бейімделмелі басқару рәсімдері.

Деректер тоқсан сайын жиналып, жыл сайын біріктіріледі. Нәтижелер Қор деңгейіндегі ESG нәтижелерін шолуға және GCF-ке жыл сайынғы есепті жариялауға негіз болады.

Портфельдік компаниялар жоба деңгейіндегі ESG деректерін стандартты үлгілер арқылы жинауға және есеп беруге жауапты. Қор бұл деректерді біріктіреді, валидациялайды және GCF пен инвесторларға жылдық ESG есебін ұсынады. Портфельдік компаниялар жоспардан тыс аудиттер үшін бастапқы жазбалар мен растайтын құжаттарды сақтауға міндетті.

Көрсеткіштердің егжей-тегжейлі тізбесі және деректерді бөлудің (disaggregation) талаптары R қосымшасында (Мониторинг және бағалау индикаторлары тізімі) берілген. Онда Қордың негізгі ESG KPI-лары, олардың анықтамалары және есеп беру жиілігі көрсетілген.

Негізгі компоненттер:

- ESAP-тардың іске асырылуын мониторингтеу;
- Гендерлік тұрғыдан бөлінген деректер және орнықтылық нәтижелері бойынша есептілік;
- GCF мақұлдаған әдіснамалар бойынша парниктік газдар шығарындыларын қадағалау;
- Инвестиция алушылар ұсынатын жылдық іске асыру есептері;
- Мерзімдік сыртқы аудиттер, сондай-ақ аралық және қорытынды шолулар.

Мониторинг деректері Қор деңгейіндегі есептерге біріктіріліп, GCF Хатшылығына ұсынылады. Іске асыру барысында алынған сабақтар ESMS-ті жаңартуға және инвестиция алушыларға әлеуетті арттыру қолдауын бағыттауға пайдаланылады.

Сондай-ақ мүдделі тараптармен консультациялар нәтижелері және шағымдарды қарау тетігі бойынша деректер Қор операцияларын жетілдіру үшін қолданылады.

---

18. Мүдделі тараптар және мәліметтерді ашу

Мүдделі тараптарды тарту СС-ACF-тің жауапты инвестициялау тәсілінің негізгі элементі болып табылады. Қор инвестициялық цикл бойы ашық, инклюзивті және үздіксіз өзара іс-қимылды қамтамасыз етуге міндеттенеді. Бұл жоба әсеріне ұшыраған ауымдастықтармен, мемлекеттік органдармен, азаматтық қоғам ұйымдарымен, сондай-ақ осал және дұдала топтармен жұмыс істеуді қамтиды.

Қор деңгейіндегі SEP: Қор деңгейіндегі Мүдделі тараптарды тарту жоспарын (SEP) қолдайды, ол Қор ауқымындағы өзара іс-қимыл, ақпаратты жариялау және кері байланыс арналары тәртібін реттейді.

Сонымен қатар, Қор В және С санатындағы барлық Портфельдік компаниялардан тәуекел деңгейіне пропорционалды жоба деңгейіндегі SEP әзірлеуді және іске асыруды талап етеді (Н қосымшасына сәйкес).

Қор SEP құжаттарын мерзімдік түрде олардың жеткіліктілігі мен тиімділігі тұрғысынан қайта қарап отырады.

Қосалқы жоба деңгейіндегі талаптар: Әрбір қосалқы жоба өз ықпалының сипаты мен ауқымына сәйкес SEP әзірлеуге міндетті. SEP мыналарды айқындауы тиіс:

- Тарту стратегиясы;
- Өзара іс-қимыл жиілігі;
- Қолданылатын тілдер;
- Кездесу форматы;
- Негізгі экологиялық және әлеуметтік (E&S) құжаттарды қолжетімді форматта және жергілікті тілдерде жариялау тәртібі.

Ақпаратты жариялау міндеттемелері: Ақпаратты жариялау GCF-тің Ақпаратты ашу саясатына сәйкес жүзеге асырылады.

Негізгі қорғау құжаттары — мысалы, ESMP, IPP, Гендерлік іс-қимыл жоспарлары (GAP) және SEAH хаттамалары — инвестиция мақұлданғанға дейін ашық түрде қолжетімді болуы тиіс.

Кейінгі жаңартулар жобалық веб-сайттар, қоғамдық консультациялар және қауымдастық форумдары арқылы жарияланады. Бұл үдерісте интернетке қолжетімділігі шектеулі және осал топтарға ерекше назар аударылады.

---

19. Шағымдарды қарау тетігі Grievance Redress Mechanism

СС-ACF жоба қызметіне байланысты жеке тұлғалар мен қауымдастықтарға өз алаңдаушылықтарын білдіруге мүмкіндік беретін жоба деңгейіндегі шағымдарды қарау тетігін (GRM) құрды. GRM шағымдарды уақтылы және мәдени тұрғыдан бейімделген түрде шешуге арналған ашық әрі қолжетімді құрал болып табылады. Бұл тетік GCF-тің Байырғы халықтар саясатына (2018) сәйкес келеді және байырғы халықтар үшін мәдени тұрғыдан қолайлы әрі қолжетімді рәсімдерді қамтиды.

Портфель деңгейіндегі GRM (B және C санаттары): ESS бойынша B және C санаттарына жататын барлық Портфельдік компаниялар осы Қор шеңберіне және I/J қосымшаларына сәйкес келетін, қолжетімді, SEAH мәселелері бойынша жәбірленушіге бағытталған және мәдени тұрғыдан бейімделген жоба деңгейіндегі GRM енгізуге және қолдануға міндетті.

Қор деңгейіндегі GRM және GCF IRM-ге қолжетімділік: Жоба деңгейіндегі GRM-ге қосымша, Қор Қор деңгейіндегі GRM-ді (J қосымшасы) қолдайды.

Зардап шеккен тұлғалар GCF қаржыландыратын қызметке қатысты мәселелер бойынша GCF Тәуелсіз шағымдарды қарау тетігіне (IRM) жүгіну мүмкіндігі туралы хабардар етіледі және оған қол жеткізу құқығын сақтайды. IRM-ге хабарласу тәртібі туралы ақпарат қорғау құжаттарымен бірге және Қордың веб-сайтында жарияланады.

Мүдделі тараптар шағымдарын немесе сұрауларын Қордың ESG бөліміне келесі арналар арқылы тікелей жолдай алады:

- [арнайы электрондық пошта мекенжайы – кейін анықталып енгізіледі]
- [пошта мекенжайы – кейін анықталып енгізіледі]

Аккредиттелген ұйымға (PSAA Entity) қатысты шағымдар бойынша мүдделі тараптар келесі бөлімге хабарласа алады:

Экологиялық және әлеуметтік қорғау шаралары бөлімі (Environmental and Social Safeguards Unit)

- grievance_cc_acf@citicapital.com
- Веб-портал: <https://www.citiccapital.com/business/esg-investing/>

Бұл ақпарат Қордың веб-сайтында және жоба деңгейіндегі қауымдастықпен жұмыс материалдарында жарияланады.

GRM негізгі элементтері

- Шағым берудің бірнеше арнасы (жеке, онлайн, жазбаша);
- Құпиялылық және кек қайтарудан қорғау;
- Қадамдық қарау рәсімі және нақты мерзімдер;

-
- Қажет болған жағдайда Қор менеджеріне немесе тәуелсіз сарапшыларға эскалациялау рәсімдері;
  - Сыртқы жүгіну мүмкіндігі туралы ақпарат: GCF IRM-ге және ұлттық органдарға жүгіну тәртібі туралы нақты түсіндіру (жергілікті құқықтық құралдарды шектемей).

Инвестиция алушы компаниялар өздерінің көлеміне, секторына және тәуекел бейініне пропорционалды жергілікті деңгейдегі GRM енгізуге міндетті. Бұл тетіктер Қор шеңберіне сәйкес болуы тиіс. Қажет болған жағдайда инвестиция алушылар бұл функцияларды қолданыстағы қауымдастықпен жұмыс үдерістеріне біріктіре алады немесе Қор деңгейіндегі GRM-ді пайдалана алады. Барлық шағымдар және оларды шешу нәтижелері жыл сайынғы ESMS тиімділігі туралы есептерде тіркеліп, баяндалады. Ашықтықты қамтамасыз ету мақсатында жиынтық деректер жарияланады, алайда жеке тұлғалардың құпиялылығы қорғалады.

Сыртқы шағымдарды қарау тетіктеріне қолжетімділік

GCF Тәуелсіз шағымдарды қарау тетігі (IRM)

Зардап шеккен тұлғалар шағымдарын тікелей GCF -тің Тәуелсіз шағымдарды қарау тетігіне (IRM) жолдай алады:

<https://irm.greenclimate.fund>

Бұл тетік GCF қаржыландыратын қызметке қатысты шағымдарды тәуелсіз түрде қарауды қамтамасыз етеді.

PSAA Өтінім берушінің институционалдық шағым тетігі

Мүдделі тараптар сондай-ақ PSAA Өтінім берушінің институционалдық шағымдарды қарау тетігіне оның ресми веб-сайты арқылы жүгіне алады.

Тиісті веб-сілтеме мен байланыс деректері алғашқы транш аударымына дейін жарияланады және мүдделі тараптарды тарту материалдарына, сондай-ақ Қордың веб-сайтына енгізіледі.

Қор деңгейіндегі GRM бойынша байланыс мәліметтері (электрондық пошта, телефон және пошта мекенжайы) алғашқы қаржыландыру аударымына дейін және ең кеші Қаржылық жабылу сәтіне дейін іске қосылып, ашық түрде жарияланады.

---

20. Рөлдер, жауапкершілік және әлеует

Осы ESMS-ті іске асыруды CC-ACF тартқан тағайындалған ESG сарапшылары қадағалайды. Бұл функцияны ішкі қызметкерлер және/немесе білікті сыртқы қызмет көрсетушілер орындай алады. Атаулы ESG жетекшісі барлық қызметті үйлестіріп, Қор менеджеріне/Инвестициялық комитетке есеп береді. Қажет болған жағдайда арнайы келісімдер негізінде мамандандырылған кешенді тексеріс және мониторинг функциялары аутсорсингке берілуі мүмкін.

ESMS-ті іске асыру ресурстары

ESMS-ті іске асыру Қор мен PSAA ұйымы бөлетін техникалық және қаржылық ресурстар арқылы қамтамасыз етіледі. Қор ESMS қолданылуын, портфель деңгейіндегі мониторингті және GCF-ке есептілікті қадағалайды.

ESMS-ті іске асыруға арналған қаржылық ресурстар Қордың басқару бюджеті мен операциялық шығындарына енгізілген. Бұл шығындарға мыналар жатады:

- Жоғары тәуекелді инвестициялар үшін тәуелсіз экологиялық және әлеуметтік консультанттарды тарту;
- Портфельдік компаниялар мен қызметкерлер үшін әлеуетті арттыру;
- Мерзімдік экологиялық және әлеуметтік аудиттер мен мониторингтік сапарлар;
- Қор деңгейіндегі GRM мен ESMS дерекқорын қолдау;
- GCF-ке жыл сайынғы экологиялық және әлеуметтік нәтижелер туралы есептерді дайындау.

PSAA ұйымы (CC GSH) корпоративтік ESG шеңберімен сәйкестікті қамтамасыз ете отырып, жалпы техникалық қадағалауды жүзеге асырады және қажет болған жағдайда сараптамалық қолдау көрсетеді.

ESMS іс-шараларын іске асыру шығындары Қордың басқару сыйақысы есебінен және Портфельдік компаниялардың жобаға арналған бюджеттері есебінен қаржыландырылады (Қордың қаржылық басқару жоспарына сәйкес).

Негізгі жауапкершіліктер

- Жобаларды скринингтеу және санаттау;
- ESMP, GAP, SEP және ESAP құжаттарын қарау және бекіту;
- Инвестиция алушыларға қорғау талаптары бойынша нұсқаулықтар мен құралдар ұсыну;
- Мүдделі тараптармен консультациялар мен оқыту сессияларын үйлестіру;
- GCF-ке жыл сайынғы экологиялық және әлеуметтік сәйкестік есептерін дайындау және ұсыну;
- Тәуекелге негізделген, пропорционалды мониторинг жүргізу.

Барлық инвестиция алушылар Қормен байланыс үшін экологиялық және әлеуметтік (E&S) жауапты тұлғаны тағайындауға міндетті.

Қор сондай-ақ өз қызметкерлері мен серіктестері үшін ESMS талаптарын қолдану бойынша техникалық құзыреттілікті сақтау мақсатында мерзімдік оқыту өткізеді. Әлеуетті бағалау құралы G қосымшасында берілген.

ESG әлеуеті жеткіліктілігін қамтамасыз ету үшін мерзімдік түрде қайта қаралады; ресми шолу аралық кезеңде немесе жобалардың күрделілігі едәуір артқан жағдайда жүргізіледі.

---

21. Құжаттау және құжаттарды жүргізу

Қор барлық экологиялық және әлеуметтік қорғау үдерістері мен нәтижелері бойынша сенімді құжаттандыруды және жүйелі есеп жүргізуді қамтамасыз етеді.

Инвестиция алушы компаниялар келесі құжаттарды сақтауға міндетті: Барлық тиісті экологиялық және әлеуметтік бағалаулар; Азайту және басқару жоспарлары; Рұқсаттар мен келісімдер; Мүдделі тараптармен консультациялар туралы есептер; Мониторинг нәтижелері. Бұл құжаттар жоба аяқталғаннан кейін кемінде бес жыл бойы немесе ұлттық заңнама талаптарына сәйкес белгіленген мерзім ішінде сақталуы тиіс.

Барлық экологиялық және әлеуметтік (E&S) құжаттама Қордың ішкі деректерді басқару жүйесінде цифрлық форматта сақталады және қажет болған жағдайда GCF немесе сыртқы аудиторлар тарапынан сұратылуы мүмкін.

Барлық E&S жазбаларының өзекті, дәл және тиісті түрде архивтелгенін тексеру мақсатында тұрақты аудитор мен жоспардан тыс тексерулер жүргізіледі.

---

22. Үнемі жақсарту және ESMS қайта қарастыру

ESMS — бұл үнемі жаңартылып отыратын «тірі» басқару шеңбері. Ол алынған сабақтарды, реттеуші ортадағы өзгерістерді және жаңа озық тәжірибелерді ескере отырып тұрақты түрде қайта қаралып, жаңартылып отырады.

Үздіксіз жетілдіру жөніндегі міндеттемесіне сәйкес, Қор сондай-ақ ESG кадрлық моделін аралық кезеңде немесе портфельдің кеңеюі не тәуекелдердің күрделенуі жағдайында ертерек қайта қарайды. Бұл ESG функциясының ESMS-ті тиімді іске асыру және GCF-тің Экологиялық және әлеуметтік қорғау талаптарын сақтау үшін жеткілікті ресурстармен камтамасыз етілуін кепілдендіреді.

Жаңартулар келесі негіздерде жүзеге асырылады:

- ESMS іске асырылуының жылдық және аралық бағалаулары;
- Шағымдарды қарау тетіктері мен консультациялар арқылы алынған мүдделі тараптардың кері байланысы;
- GCF саясаттарындағы өзгерістер және жаңартылған қорғау талаптары; • Ішкі және сыртқы аудит нәтижелері.

Қор менеджері қайта қарау үдерісін басқаруға жауапты және қажет болған жағдайда тиісті серіктестер мен сарапшыларды тартады.

ESMS-ке енгізілген елеулі өзгерістер GCF-ке мақұлдау үшін ұсынылады және ашық түрде жарияланады.

---

23. Қосымшалар (Қолдайтын құралдар мен үлгілер)

Төмендегі қосымшалар ESMS-ті бірізді және тиімді қолдануды қолдауға арналған үлгілер мен нұсқаулық құралдарын қамтиды. Олар әрбір инвестиция үшін толық көлемде міндетті түрде толтырылмайды. Оларды қолдану инвестицияның сипатына, ауқымына және тәуекел санатына пропорционалды түрде және GCF/IFC талаптарына сәйкес қажеттілікке қарай жүзеге асырылады.

GCF үшін жариялау мақсатында ESMS осы 6-қосымшаны және оған қатысты қолдаушы құралдар мен үлгілерді (A–R қосымшалары, қолданылатын бөлігіне қарай) қамтиды. Бұл құжаттар топтамасы GCF Директорлар кеңесінің мақұлдауынан 30 күн бұрын жарияланатын нұсқа ретінде ұсынылады.

Қосымшалар осы ESMS-пен бірге беріледі және Қордың іске асыруын қолдауға арналған жеке құралдар ретінде қолжетімді:

- **A қосымшасы:** ESG бақылау парағы;
- **B қосымшасы:** Экологиялық және әлеуметтік скрининг және санаттау үлгісі;
- **C қосымшасы:** Экологиялық және әлеуметтік кешенді тексеру есебі;
- **D қосымшасы:** Тыйым салынған қызмет түрлері тізімі;
- **E қосымшасы:** Экологиялық және әлеуметтік іс-қимыл жоспарының (ESAP) үлгісі;
- **F қосымшасы:** Жер және қоныс аудару бойынша нұсқаулық;
- **G қосымшасы:** Инвестиция алушылар үшін әлеуетті бағалау құралы;
- **H қосымшасы:** Мүдделі тараптарды тарту жоспарының (SEP) үлгісі;
- **I қосымшасы:** Шағымдарды қарау тетіктері бойынша нұсқаулық;
- **J қосымшасы:** Қордың шағым саясаты (GRM);
- **K қосымшасы:** Экологиялық және әлеуметтік әсерді бағалау (ESIA) бойынша нұсқаулық;
- **L қосымшасы:** Портфель бойынша экологиялық және әлеуметтік тәуекелдерді санаттау;
- **M қосымшасы:** CC-ACF-тің SEAH мәселесіне қатысты тәсілі;
- **N қосымшасы:** SEAH және гендерлік мәселелер бойынша Портфельдік компанияларға арналған нұсқаулық;
- **O қосымшасы:** SEAH тәуекелдерін скринингтеу бақылау-парағы және әрекет ету хаттамасы;
- **P қосымшасы:** Гендерлік іс-қимыл жоспарының (GAP) үлгісі;
- **Q қосымшасы:** Байырғы халықтарды скринингтеу және IPP үлгісі;
- **R қосымшасы:** Мониторинг және бағалау индикаторларының тізімі;
- **S қосымшасы:** Салаға тән басқару жоспарларының шеңберлері;
- **T қосымшасы:** Төтенше жағдайларға дайындық және әрекет ету жоспарының (EPRP) үлгісі;
- **U қосымшасы:** Жеткізу тізбегі бойынша кешендік тексеру шеңбері;
- **W қосымшасы:** Кездейсоқ табылған мәдени құндылығы бар заттар бойынша рәсімі және нұсқаулық.

Екі деңгейде қолданылуы

H қосымшасы (SEP үлгісі) және I/J қосымшалары (GRM нұсқаулығы және Қордың шағым саясаты) Қор деңгейінде де, Портфельдік компаниялар деңгейінде де — ESS B және C

санаттары үшін — жобаның тәуекелі мен контексіне пропорционалды бейімделе отырып қолданылады.

С қосымшасы (ESDD есебі) GCF қаражаты қолданыстағы портфельдік компанияларға теңестірілген немесе бағытталған жағдайда пайдалануға арналған GCF Ағаттық талдау және мерзіммен шектелген іс-қимыл жоспары модулін қамтиды.

Барлық қосымшалар GCF нұсқаулықтарына және ұлттық контекстке сәйкестігін қамтамасыз ету үшін мерзімдік түрде қайта қаралады. Олар инвестиция алушыларға onboarding кезеңінде ұсынылады және Қордың қорғалған құжаттар порталында қолжетімді болады.

А Қосымшасы: ESG Бақылау парағы

Мақсаттар

- Ықтимал ESG тәуекелдерін алдын ала бағалау үшін тиісті ақпарат ұсыну;
- Қолданыстағы ESG басқару жүйесіне қатысты қолжетімді құжаттар мен ақпаратты жинау;
- Мүмкіндігінше ерте кезеңде мәмілені тоқтатуға әкелуі мүмкін мәселелерді анықтау;
- Нысандық алаңдағы кешендік тексеру үдерісін бағыттау және ақпараттандыру.

Бұл тізім толық емес. Қажет болған жағдайда нақты жобаға байланысты қосымша мәселелер жеке тәртіппен қарастырылады.

Ықтимал Портфельдік компания туралы жалпы ақпарат

- Компанияның атауы
- Қызметті бастаған жылы
- Жоба аумақтарының орналасуы (географиялық координаттарын қоса алғанда)
- Жүзеге асырылатын қызмет түрлері

«Жағымсыз» мәселелерін анықтау

- Тыйым салынған қызмет түрлері тізіміне сәйкессіздік
  - Экологиялық немесе басқа да заңнамалық/реттеуші талаптарға сәйкес келмеу
- Егер жоба «Жағымсыз» мәселелерінің бар екенін растайтын сенімді дәлелдерге ие болса, мұндай жоба инвестициялау үшін қарастырылмайды.

Негізгі ESG ақпарат және тәуекелдер

Экологиялық және әлеуметтік (E&S) мәселелер бойынша бағалау GCF Байырғы халықтар саясатына және барлық IFC Өнімділік стандарттарына негізделген Q&A сауалнамасын толтыру арқылы жүзеге асырылады.

Қосымша бағалау төменде келтірілген сұрақтарға негізделеді (қажет болған жағдайда).

Ұйым – IFC PS1

Аспект	Бақылау/Түсініктеме	Сілтеме
Жоғары басшылық негізгі ESG мәселелері туралы хабардар ма?		
Компанияның ESG саясаты жоғары басшылық тарапынан мақұлданған ба?		

ESG мәселелеріне жауапты жоғары деңгейдегі менеджер бар ма?		
Әртүрлі ESG бағыттары (еңбек қауіпсіздігі, қауымдастықпен байланыс және т.б.) бойынша нақты жауапкершіліктер қызметкерлерге жүктелген бе? Бұл қызметкерлер экологиялық және әлеуметтік (E&S) тәуекелдерді басқару үшін жеткілікті біліктілікке ие ме?		
ESMS IFC PS1 талаптарына сәйкес іске асырылған ба?		
Компания ESIA жүргізді ме? Ол көпшілікке қолжетімді ме?		
Экологиялық және әлеуметтік (E&S) ықпалдар ESAP арқылы басқарылып жатыр ма?		
Азайту иерархиясы (mitigation hierarchy) қолданылып жатыр ма?		

Басқару

Аспект	Бақылау/Түсініктеме	Сілтеме
Компания Қордың ESG талаптарын сақтауға міндеттеме қабылдай ма?		
Компанияның қызметі Қордың Алып тастаған қызмет түрлері тізіміндегі барлық қызметтерді толықтай болдырмай ма?		
Компания жергілікті және ұлттық заңдар мен		

нормативтік талаптарға сәйкес жұмыс істей ме?		
Компания халықаралық конвенцияларды сақтай ма?		
Компания корпоративтік басқару мен адалдықтың озық стандарттарын сақтай ма? Іскерлік адалдық жөніндегі іс-қимыл жоспары (Business Integrity AP) іске асырылған ба?		
Экологиялық және әлеуметтік (E&S) ықпалдар ESAP арқылы басқарылып жатыр ма?		
Азайту иерархиясы қолданылып жатыр ма?		

Әсер

Аспект	Бақылау/Түсініктеме	Сілтеме
Компания қызметі энергетика, су немесе ауыл шаруашылығы салаларында климатқа бейімделуді қолдай ма (мысалы, төзімді инфрақұрылым, тиімді суару жүйелері)?	(алдын ала бағалау мәнін көрсетіңіз)	
Компания қызметі декарбонизацияға немесе энергетикалық ауысуға үлес қоса ма (мысалы, жаңартылатын энергия көздері, энергия тиімділігін арттыру шаралары)?	(алдын ала бағалау мәнін көрсетіңіз)	
Компания инклюзивті жұмыспен қамту тәжірибесін көрсетеді ме (гендерлік теңгерім, жергілікті кадрларды жұмысқа алу, жастармен қарым-қатынасу)?		
Жоба аумағында GCF Байырғы халықтар саясатына сәйкес айқындау критерийлері қолданылған		

жағдайда, байырғы халықтар бар ма немесе олардың ұжымдық байланысы (оның ішінде маусымдық пайдалану немесе қоныстану) бар аумақтар қамтылған ба?		
Жоба осал топтармен және бар болған жағдайда байырғы халықтармен өзара іс-қимылды қамти ма?		
Компания парниктік газдар (GHG) шығарындыларын азайтуға міндеттемесін көрсетеді ме немесе GCF мақұлдаған әдіснамаларды қолдана ма?		
Компания айналым экономикасы қағидаттарын қолдана ма (мысалы, ресурстарды тиімді пайдалану, қалдықтарды азайту, қайта өңдеу)?		
Компания негізгі қызметтерге қолжетімділікті жақсартуға ықпал ете ме (мысалы, көлік, цифрлық қызметтер, энергия)?		
Жоба мүдделі тараптарды тарту және ақпаратты жергілікті тілдерде жариялау жоспарларын қамти ма немесе оларды қамтамасыз ете ме?		
Жобада биоалуантүрлілікке әсер ету, жер пайдаланудың өзгеруі немесе экожүйелердің бұзылу тәуекелі бар ма (мысалы, дала, шөл немесе орманды өңірлерде)?		
Компанияда еңбекті қорғау және қауіпсіздік (OHS)		

талаптарын басқару және SEAH тәуекелдерінің алдын алу үшін жүйелер немесе саясаттар бар ма?		
---	--	--

Жерді алу және еріксіз қоныс аудару – IFC PS5

Аспект	Бақылау/Түсініктеме	Сілтеме
Жоба жерді алуды (уақытша немесе тұрақты) көздей ме?		
Адамдардың физикалық немесе экономикалық қоныс аударуына, табыстың жоғалуына немесе ресурстарға қолжетімділіктің шектелуіне ықтималдық бар ма?		
Жоба аумағында ресми немесе бейресми пайдаланушылар бар ма (соның ішінде өз бетінше қоныстанушылар, жалға алушылар немесе дәстүрлі жер пайдаланушылар)?		
Қоныс аудару жөніндегі іс-қимыл жоспары (RAP) немесе тіршілік көздерін қалпына келтіру жоспары (LRP) әзірленген бе немесе талап етіле ме?		
Өтемақы шаралары мен мүдделі тараптармен консультациялар құжатталған ба?		

Мәдени мұра – IFC PS8

Аспект	Бақылау/Түсініктеме	Сілтеме
Жоба мәдени, тарихи немесе археологиялық маңызы бар белгілі аумақтардың жанында немесе олардың шегінде орналасқан ба?		
Жергілікті қауымдастықтар немесе мәдениет саласындағы уәкілетті органдар қандай да бір қасиетті орындарды, дәстүрлі жер пайдалану нысандарын немесе мұра объектілерін анықтады ма?		
Мәдени мұраға әсерді бағалау жүргізілді ме?		
Кездейсоқ табылған нысандарға (chance finds) қатысты рәсімдер белгіленген бе және мердігерлерге жеткізілген бе?		
Жоба мәдени мұраны басқару бойынша қауымдастықтармен өзара іс-қимыл және пайданы бөлу шараларын қамти ма?		

Қорытынды және алдын ала тәуекел санаттау

Бағдарлама шеңберіндегі ықтимал инвестицияларды экологиялық және әлеуметтік скринингтеу жоба санатталуына және due diligence талаптарына әсер етуі мүмкін бірқатар әлеуетті тәуекел факторларын айқындайды.

Бұл тәуекелдер Қор жұмыс істейтін елдерде — Қазақстан, Өзбекстан және Моңғолияда — ерекше өзекті, себебі институционалдық әлеует, жер пайдалану жүйелері және экологиялық сезімталдық деңгейі айтарлықтай ерекшеленуі мүмкін.

Ерте кезеңдегі скрининг нәтижелері бойынша жоба келесі тәуекел сипаттамаларын қамтуы мүмкін:

- Аймақта жаңа жоба типологиясы, ұқсас технологиялық немесе салалық бағыттар бойынша (мысалы, электр көлігіне арналған инфрақұрылым, өнеркәсіптік декарбонизация) тәжірибе мен реттеушілік айқындықтың шектеулілігі;
- Жерге меншік және пайдалану құқықтарының анық еместігі немесе даулылығы, әсіресе Моңғолияның қала маңындағы аймақтарында немесе Қазақстанның ауылдық өңірлерінде, мұнда дәстүрлі және ресми жер құқықтарының қабаттасу ықтималдығы бар;
- GCF Байырғы халықтар саясатына сәйкес сипатталатын байырғы халықтардың немесе көшпелі малшы қауымдастықтардың жоба алаңында немесе оған жақын аумақта болуы, бұл Еркін, алдын ала және ақпараттандырылған келісім (FPIC) рәсімін талап етуі мүмкін;
- Жоғары табиғи құндылығы бар (HCV) аумақтарға, қорғалатын ландшафттарға немесе аса маңызды мекен ету ортасына жақын орналасу, әсіресе Моңғолия даласы немесе Қазақстан жайылымдары сияқты экологиялық тұрғыдан сезімтал аймақтардағы инфрақұрылым жобалары үшін;
- Жоба аумағында немесе оған жақын жерде жойылып бара жатқан немесе эндемикалық түрлердің болуы, бұл биоалуантүрлілікті сақтау және мекен ету ортасының бұзылуы бойынша алаңдаушылық тудырады;
- Әлсіз топырақ құрылымы, су тапшылығы (әсіресе Өзбекстанда) немесе пестицидтерді пайдалану, өнеркәсіптік қалдықтар, ағынды суларды дұрыс тазаламау сияқты ластану тәуекелдерінен туындайтын контекстік экологиялық қауіптер;
- Қосалқы мердігерлерге немесе бейресми еңбекке айтарлықтай тәуелділік, бұл еңбек жағдайларын, еңбекті қорғауды (OHS) және гендерлік қорғау шараларын тиімді бақылауды әлсіретуі мүмкін;
- Компания немесе сала деңгейінде тіркелген жазатайым оқиғалар тарихы немесе еңбекті қорғау және қауіпсіздік (OHS) тәуекелдерінің жоғары екенін көрсететін жақында болған ірі оқиға;
- Экологиялық және еңбек заңнамасының әлсіз орындалуы, бұл сәйкестікті қамтамасыз етуді қиындатуы немесе беделдік және құқықтық тәуекелдерді арттыруы мүмкін.

Осы тәуекел факторларының сипатын, ауқымын және ықтималдығын ескере отырып, жоба IFC Өнімділік стандарттары мен GCF Экологиялық және әлеуметтік қорғау талаптарына сәйкес алдын ала келесі санаттардың біріне жатқызылады:

В санаты: Орташа тәуекел деңгейі, нақты учаскеге тән, әдетте қайтымды және тиісті азайту шаралары арқылы басқаруға болатын ықпалдар (СС-ACF аясындағы ең жиі қолданылатын санат).

С санаты: Елеулі теріс экологиялық немесе әлеуметтік әсері жоқ немесе өте аз әсері бар жобалар.

Қорытынды санат ESG бойынша толық кешендік тексеріс жүргізілгеннен кейін айқындалады. Бұл үдеріс мүдделі тараптармен консультацияларды, нысандық сапарларды, құжаттарды талдауды және қажет болған жағдайда тәуелсіз сарапшылардың қорытындыларын қамтиды.

IFC тәуекел санаты	Санат сипаттамасы	GCF ESS бойынша баламалы тәуекел санаты
A	Әртүрлі, қайтымсыз немесе бұрын-соңды болмаған	A

	елеулі теріс экологиялық немесе әлеуметтік тәуекелдер және/немесе ықпалдар болуы мүмкін.	
B	Әлеуетті шектеулі теріс экологиялық немесе әлеуметтік тәуекелдер және/немесе ықпалдар, олар аз мөлшерде, негізінен нақты учаскеге тән, көбіне қайтымды және азайту шаралары арқылы оңай реттеледі.	B
C	Елеулі теріс экологиялық немесе әлеуметтік тәуекелдер және/немесе ықпалдар жоқ немесе өте аз.	C

Негіздеме / Негізгі анықталған тәуекелдер

Жоспар және кешенді тексеруге бюджет

- Арнайы мамандардың қажеттілігі;
- Кешендік тексеру және нысандық сапарларды өткізуге жоспарланған күн;
- Болжамды бюджет.

Қабылдаған құжаттар /Пайдаланған ақпарат

<u>Жалпы құжаттар</u>	<u>Иә/жоқ</u>	<u>Нақтылау сипаттама</u>
Жерге меншік құжаттары / жалдау шарттары		
Бизнес-жоспар және техникалық-экономикалық негіздеме		
E&S саясаты / ESMS		
Экологиялық басқару жоспарлары (EMP)		
Корпоративтік басқару саясаты / Адалдық жоспары		
Ұйымдық құрылым / ESG қызметкерінің түйіндемесі (CV)		

ESG нұсқаулықтары / Салалық саясаттар		
ISO сертификаттары / Аудит есептері		
Кадр саясаты және Мінез- құлық кодексі		
Еңбек қауіпсіздігі және денсаулық сақтау жоспары мен рәсімдері		
E&S мониторинг рәсімдері / Жазатайым оқиғалар тізілімі		
Өрт қауіпсіздігі және төтенше жағдайларға әрекет ету жоспары		
Апаттық тәуекелдерді басқару жоспары		
EIA / ESIA / ESMP / Түзету іс-қимыл жоспары		
Мүдделі тараптарды тарту жоспары (SEP)		
IPR және құжатталған FPIC материалдары		
Шағымдарды қарау тетігі (GRM)		
Экологиялық рұқсаттар мен лицензиялар		
ESG мониторинг және шолу жоспары		
Компания немесе жоба веб- сайты		
БАҚ жарияланымдары / Баспасөз материалдары		
Спутниктік суреттер / Карталар		

Басқа растайтын құжаттар		
--------------------------	--	--

В қосымшасы: Экологиялық және Әлеуметтік скрининг және санаттау үлгісі

Бұл скрининг үлгісі ұсынылатын қосалқы жобаларды олардың ықтимал экологиялық және әлеуметтік тәуекелдері мен әсерлерін бағалау арқылы санаттауға арналған. Санаттау үдерісі GCF Экологиялық және әлеуметтік қорғау талаптарына, GCF Байырғы халықтар саясатына және IFC Өнімділік стандарттарына сәйкес жүргізіледі.

Жоба туралы ақпарат

Жоба атауы:

Орналасқан жері:

Іске асырушы серіктес / Инвестиция алушы:

Сектор / Технология:

Күтілетін басталу күні:

- Скринингтік бақылау парақ

Жоба төмендегілердің кез келгенін қамти ма немесе туындатуы мүмкін бе? (барлығын белгілеңіз):

- Елеулі жер алу немесе физикалық қоныс аудару
- Байырғы халықтарға немесе дәстүрлі жерлерге әсер
- Қорғалатын аумақтарда немесе аса маңызды мекен ету ортасына жақын қызмет
- Қауіпті заттарды пайдалану немесе қауіпті қалдықтардың түзілуі
- Елеулі еңбекті қорғау және қауіпсіздік (OHS) тәуекелдері
- Бейресми еңбек немесе балалар/мәжбүрлі еңбекке қатыстылық
- Экожүйелік қызметтердің немесе биоалуантүрліліктің бұзылуы
- Гендерлік кемсітушілік немесе шеттету тәуекелдері
- Мәдени мұра объектілеріне ықпал ету ықтималдығы
- SEAH (жыныстық қанау, зорлық-зомбылық немесе қысым көрсету) тәуекелдері
- Жергілікті қауымдастықтармен қақтығыс қаупінің жоғары болуы

Алдын ала тәуекел санаты

- В санаты: Орташа тәуекел (ESMP/ESAP арқылы азайтуға болады)
- С санаты: Төмен немесе елеусіз тәуекел

Санаттау негіздемесі: (қысқаша түсіндірме)

Скринингті жүргізген тұлға

Аты-жөні:

Күні:

Санатқа сәйкес келесі қадамдар

Егер В санаты болса:

- Толық ESIA және ESMP талап етілуі мүмкін;
- Гендерлік бағалау және GAP міндетті;
- Мүдделі тараптарды тарту жоспары (SEP) міндетті;

-
- Шағымдарды қарау тетігі (GRM) құрылуы тиіс.

Егер С санаты болса:

- Жеңілдетілген чек-парақ және басқару жоспары;
- Скрининг құжаттамасы сақталып, ұсынылады;
- SEP және базалық GRM ұсынылады.

С қосымшасы: Экологиялық және әлеуметтік кешендік тексеру есебі

Кіріспе

- ESG үдерісінің қысқаша сипаттамасы: күндер мен сапарлар, тартылған сарапшылар
- Қаралған құжаттар тізімі (қосымша)
- Сұхбат алынған тұлғалар тізімі (қосымша)
- DD үдерісінің кез келген шектеулерін көрсету
- Бағаланған немесе қолданылатын тиісті стандарттар:

Стандарттар/Талаптар	Қолдануға жатса	бағаланған
GCF Байырғы халықтар саясаты		
IFC Өнімділік стандарттары		
Тыйым салынған қызметтер тізімі		
ХЕҰ (ILO) Негізгі конвенциялары		
Басқа кредиторлардың критерийлері		

Тәуекелдерді санаттау

Жобаның түрін, ауқымын және орналасқан жерін ескере отырып, оның ESG тәуекел бейіні туралы қысқаша ақпарат.

- Жоба санаты: В немесе С (қысқаша негіздемемен).

IFC тәуекел санаты	Санат сипаттамасы	GCF ESS бойынша баламалы тәуекел санаты
В	Шектеулі теріс экологиялық немесе әлеуметтік тәуекелдер және/немесе ықпалдар болуы мүмкін, олар аз санды, әдетте нақты учаскеге тән, көбіне қайтымды және азайту шаралары арқылы оңай реттеледі.	В
С	Елеусіз немесе мүлдем жоқ теріс экологиялық немесе әлеуметтік	С

	тәуекелдер және/немесе ықпалдар.	
--	----------------------------------	--

Негіздеме / Негізгі анықталған тәуекелдер

Қолданылатын жергілікті және халықаралық заңнамаға сәйкестік

Жергілікті заңнаманы және халықаралық шарттарды, сондай-ақ олардың талаптарын бағалау; экологиялық органдар тарапынан талап етілетін рұқсаттар (қолданыстағы немесе берілетін), және рұқсат берілген жағдайда орындалуы тиіс талаптар.

Заңнама	Шығарылған күзіретті орган	Мақұлдау қажеттілігі (мазмұны)	Шығарылған күні	қолданылу мерзімі аяқталуы	Түсініктемелер

Экологиялық және әлеуметтік талаптарға сәйкестік

IFC Өнімділік стандарттарының құрылымына сәйкес экологиялық және әлеуметтік тәуекелдерді бағалау, сондай-ақ Қордың қосымша экологиялық және әлеуметтік талаптарына сәйкестікті бағалау.

PS1: Экологиялық және әлеуметтік тәуекелдер мен ықпалдарды бағалау және басқару

Негізгі аспектілер (қолданыстағы немесе қайта қаралған)	Бағалау			Түсініктемелер
	әлсіз	орташа	қатты	
ES саясаты				
Экологиялық және әлеуметтік (ES) тәуекелдер мен ықпалдарды анықтау, соның ішінде				
Бастапқы (базалық) деректерді жинау				
Балама нұсқаларды талдау				
Бағалау әдіснамасы / маңыздылық критерийлері				
Әсердің азайту ісшаралары				
Климаттық өзгерістер				
Трансшекаралық ықпалдар				

Жиынтық ықпалдар				
Бизнес және адам құқықтары				
Қолайсыз жағдайда тұрған немесе осал топтар				
гендер				
Үшінші тараптың әсері				
Жеткізу тізбегі				
Аймақтық, секторлық немесе стратегиялық бағалау				
Басқару бағдарламасы / ESMS				
Ұйымдастырушылық әлеует және құзыреттер				
Төтенше жағдайларға дайындық және әрекет ету				
Мониторинг жүйесі				
Мүдделі тараптарымен қарым-қатынас				
Мүдделі тараптарды талдау және олармен қарым-қатынасу бойынша жоспарлау				
Мәліметтерді жариялау				
Консультациялар/ Ақпараттандырылған консультация және қатысу				
Байырғы халықтар				
Байырғы халықтардың (IPs) бар-жоғын анықтау үшін қолданылу қажетін бағалау және скрининг жүргізу				
IPs-қа ықпалдарды анықтау (экономикалық/әлеуметтік/мәдени/экологиялық)				
Болдырмау/азайту/өтемақы (азайту иерархиясы) және мерзімі белгіленген жоспар (IPP немесе IP құрамдас бөлігі бар жоспар)				
PS1 талаптарына сәйкес қарым– қатынас үдерісі (ақпараттандырылған консультациялар, мәдени тұрғыдан бейімделген тәсіл, өкілді органдар, жеткілікті уақыт)				
Қажет болған жағдайда FPIC алу және құжаттау (жерлер/дәстүрлі ресурстар; қоныс аудару; аса маңызды мәдени мұра; IP білімі пайдаланылған жағдайда) — GCF Байырғы халықтар саясатының анықтамасы мен рәсімдік талаптарына сәйкес.				

Дәстүрлі меншікке немесе әдет-ғұрыптық пайдалануға жататын жерлер мен табиғи ресурстар – FPIC құжаттамасын талап етеді (GCF Байырғы халықтар саясатына сәйкес); бағалау құжаттаманы, гендерлік-инклюзивті талдауды, құқықтар туралы ақпаратты, сондай-ақ өтемақы және/немесе пайданы бөлу тетіктерін қамтиды.				
Relocation of IPs – avoidance prioritised; FPIC obtained and documented (in line with GCF IP Policy) if unavoidable; PS5 талаптарына сәйкестік				
IPs-қа әсер ететін аса маңызды мәдени мұра – болдырмау басымдыққа ие; егер болдырмау мүмкін болмаса, FPIC алу және құжаттау (GCF IP саясатына сәйкес)				
IP білімі/инновациясы/тәжірибесін коммерциялық пайдалану – FPIC алу (GCF IP саясатына сәйкес) және әділ әрі тең пайданы бөлу				
Даму пайдасы және оны жеткізу (мәдени тұрғыдан бейімделген; уақтылы және әділ)				
Мемлекет басқаратын IP мәселелері – клиенттің ынтымақтастығы және олқылықтарды жою шаралары				
FPIC үдерісін құжаттау және келісімнің дәлелдерін ұсыну				
Дәстүрлі білім, ресурстарды беру және басқару (GCF IP саясаты мен IPPF-ке сәйкес пайданы әділ бөлу, дәстүрлі білімді қорғау және ресурстарға қатысты шешім қабылдау өкілеттігі тетіктерін бағалау)				
Гендерлік-сезімтал саясаттарды бағалау (кемсітпеу, қудалауға қарсы саясат, тең еңбекақы) және инфрақұрылымның қолжетімділігі (мысалы, бөлек санитарлық тораптар, емізу бөлмелері) мен қауіпсіз көлік				
Үкімет жетекшілік ететін мүдделі тараптарды тарту үдерісіндегі жеке сектордың жауапкершілігі				
Сыртқы коммуникация				
Зардап шеккен қауымдастықтар үшін шағымдарды қарау тетігі				
Есептілік және ақпаратты жариялау				

Зардап шеккен қауымдастықтарға мерзімдік есеп беру				
--	--	--	--	--

ESMS

- Қандай тетіктердің қазірдің өзінде қолданыста екенін және қайсысы енгізу процесінде екенін сипаттаңыз.
- Қолда бар құжаттама: ES саясаты, ES тәуекелдері мен ықпалдарын бағалау, басқару бағдарламалары және мониторинг жүйесі.
- Жоғары басшылықтың мақұлдауы және қызметкерлерге жеткізілуі.

ESMS-ті іске асыруға арналған ұйымдастырушылық әлеует

- Жоғары басшылық пен қызметкерлердің рөлдері мен жауапкершіліктері, әсіресе келесі тақырыптық бағыттар бойынша:
- үйлестіру, экологиялық басқару, еңбекті қорғау және қауіпсіздік, сондай-ақ қауымдастықтармен байланыс.

Мүдделі тараптармен қарым-қатынасу

- Зардап шеккен қауымдастықтарды және байырғы халықтарды анықтау және олармен өзара іс-қимыл жасау рәсімдерін сипаттаңыз.

Сыртқы коммуникация және шағымдарды қарау тетіктері

- Тиісті мүдделі тараптармен, әсіресе зардап шеккен қауымдастықтармен және байырғы халықтармен байланыс жасау үшін қолданыстағы жүйені сипаттаңыз.
- Қолданыстағы шағымдарды қарау тетіктерін сипаттап, бағалаңыз.

Есептілік және ақпаратты жариялау

- Есеп беру жүйесін, есептілік жиілігін және ұсынылатын ақпараттың түрін сипаттаңыз.

PS2: Еңбек және жұмыс жағдайлары

Негізгі аспектілер	Бағалау			Түсініктемелер
	төмен	орташа	жоғары	
Кадрлар саясаты				
Еңбек жағдайлары және еңбек шарттары				
Қызметкерлердің тұру жағдайы				
Қызметкерлер ұйымдары (кәсіподақтар және өкілдік органдар)				
Кемсітпеу және тең мүмкіндіктер				

Қызметкерлерді қысқарту				
Еңбек даулары бойынша шағым тетігі				
Балалар еңбегі				
Мәжбүрлі еңбек				
Еңбекті қорғау және қауіпсіздік (OHS)				
Мердігерлерді басқару				
Бастапқы жеткізу тізбегін бақылау				

Адам ресурстары саясаты және еңбек қатынастары

- Қызметкерлердің заңға сәйкес еңбек шарттары мен әлеуметтік кепілдіктері бар ма: әлеуметтік сақтандыру, ең төменгі жас мөлшері, жұмыс уақыты, ұжымдық келіссөздер құқығы?
- Егер заңнамада бұл мәселелер нақты реттелмесе, компания ұжымдық келіссөздерге кедергі келтіре ме немесе 18 жасқа толмаған қызметкерлерді қанаушылық сипаттағы еңбекке тарта ма?
- Мердігерлік персонал жағдайында осы аспектілерге тиісті бақылау бар ма? Қызмет көрсетушілермен жасалған шарттарға экологиялық және әлеуметтік талаптар енгізілген бе?
- Әйелдер мен азшылық топтарға тең мүмкіндіктер қамтамасыз етіле ме?
- Еңбек жағдайлары ХЕҰ (ILO) Негізгі конвенцияларына сәйкес келе ме?

Еңбекті қорғау және қауіпсіздік (OHS)

- Еңбек жағдайларының сипаттамасы: егін жинау жұмыстары, ауыр техниканы пайдалану, пестицидтерді қолдану және басқару.
- Қандай қажетті сақтық шаралары қарастырылған: оқыту, жеке қорғаныс құралдары (ЖҚК/ЕРІ), белгі беру жүйесі, төтенше жағдайлар жоспары?
- Қандай шаралар қарастырылмаған?
- Еңбек қауіпсіздігі және денсаулық сақтау жоспары бар ма?
- Қандай жазатайым оқиғалар мен инциденттер тіркелген және олар бойынша тиісті шаралар қабылданған ба?

PS3: Ресурстарды тиімді пайдалану және ластанудың алдын алу

Негізгі аспектілер	Бағалау			Түсініктемелер
	төмен	орташа	жоғары	

Ресурстарды тиімді пайдалану				
Суды пайдалану және тазарту				
Ластанудың алдын алу				
Ластаушы заттар шығарындылары				
Ластанған жерлер				
Қалдықтарды басқару				
Қауіпті материалдарды басқару				
Пестицидтерді қолдану және басқару (қолданылатын болса)				
Әрбір қолданылатын пестицид бойынша жеке толтырылады (қажет болған жағдайда)				

Экологиялық ықпалдар

- Қандай ықтимал ықпалдар анықталып, ESMS құрамына енгізілген? Қарастырылмаған ықтимал ықпалдар бар ма?
- Қалдықтарды, суды және шығарындыларды басқару үшін тиісті басқару жүйесі бар ма?

Химиялық заттарды пайдалану

- Химиялық заттарды қауіпсіз пайдалану (қолдану, сақтау және кәдеге жарату) жоспары бар ма?
- Халықаралық деңгейде тыйым салынған химиялық заттар қолданылып жатыр ма?
- ДДСҰ-ның (WHO) аса қауіпті пестицидтер тізіміне енгізілген пестицидтер қолданылып жатыр ма? (қолданылатын болса)

PS4: Қоғамның денсаулығы, қауіпсіздігі және қорғау

Негізгі аспектілер	Бағалау			Түсініктемелер
	төмен	орташа	жоғары	

Қауымдастықтың денсаулығы мен қауіпсіздігі – жалпы талаптар				
Шаң / ауа сапасы				
Шу				
Діріл				
Көлеңке / визуалды әсерлер				
Инфрақұрылым мен жабдықтың жобалануы және қауіпсіздігі				
Көлік қозғалысы және тасымалдау				
Экожүйелік қызметтер / табиғи ресурстар мәселелері				
Қауіпті материалдарға ұшырау				
Ауруларға ұшырау (су арқылы)				
Төтенше жағдайларға дайындық және әрекет ету				
Нысан қауіпсіздігі және қауіпсіздік қызметкерлері				

Қауымдастықтың денсаулығы мен қауіпсіздігі

- Қауымдастықтарға әсер етуі мүмкін денсаулық пен қауіпсіздіктің негізгі аспектілері (шу, шаң, жазатайым оқиғалар, қауіпті материалдар, су ластануы) анықталған ба? Қарастырылмаған аспектілер бар ма?
- Тиісті азайту шаралары бар ма және олар ESMS құрамына енгізілген бе?
- Тиісті шағымдарды қарау тетіктері бар ма?

Қауіпсіздік қызметкерлері

- Егер компания қауіпсіздік қызметкерлерін жалдаса, жоба аумағынан тыс адамдарға төнуі мүмкін тәуекелдерді азайту үшін қорғау шаралары қарастырылған ба?
- Олар Қауіпсіздік және адам құқықтары жөніндегі ерікті қағидаттар (Voluntary Principles on Security and Human Rights) бойынша оқытылған ба?

PS5: Жерді алу және еріксіз қоныс аудару

Негізгі аспектілер	Бағалау			Түсініктемелер
	төмен	орташа	жоғары	
Project design				
Compensations and benefits for displaced persons				
Community engagement				
Grievance mechanism				
Resettlement / livelihood restoration planning and implementation				
Physical displacement				
Economic displacement				
Private sector responsibilities under government-managed resettlement				

- Жерге меншік немесе пайдалану құқықтарына қатысты қандай да бір даулар бар ма?
- Жоба физикалық және/немесе экономикалық қоныс аударуды болдырмауға немесе барынша азайтуға бағытталған ба?
- Егер қоныс аудару болдырмауға келмесе, қоныс аудару немесе тіршілік көздерін қалпына келтіру жоспарлары бар ма? Үдеріс қатысымдық сипатта ма және компания тиісті өтемақы ұсына ма?

PS6: Биоалуантүрлілікті сақтау және тірі табиғи ресурстарды тұрақты басқару

Негізгі аспектілер	Бағалау			Түсініктемелер
	төмен	орташа	жоғары	
Мекен ету ортасы				
Табиғи мекен ету ортасы				
Аса маңызды мекен ету ортасы				

Заңмен қорғалатын және халықаралық деңгейде танылған аумақтар				
Инвазиялық бөтен түрлер				
Биоалуантүрлілікті ескере отырып жер пайдалануды жобалау және жоспарлау				
Биоалуантүрлілікке тәуекелдер мен ықпалдарды анықтау				
Азайту иерархиясын қолдану				

Жер пайдалану жоспары, табиғи ормандарды өзгерту және HCV бағалау

- Жобаның жер пайдалануын сипаттаңыз.
- 1994 жылдан бері жоба табиғи ормандарды өзгерткеніне дәлел бар ма немесе жоба қызметі табиғи ормандарды өзгертуге әкелуі мүмкін бе?
- Нысаналы табиғатты қорғау аймағы бар ма?
- Жоба аумағында Жоғары табиғи құндылығы бар (HCV) аумақтар анықталған ба? Бағалау жергілікті мүдделі тараптар тарапынан мақұлданған ба? Азайту шаралары бар ма және олар мониторингтен өткізіле ме?

Тәуекелдерді бағалау және азайту иерархиясы

- Бұл тәуекелдер жоба ауқымы мен масштабына және орналасқан аумақтың биологиялық құндылығына сәйкес ESMS құрамына енгізілген бе?
- Биоалуантүрлілік пен экожүйелік қызметтерге, әсіресе мекен ету ортасының жоғалуы, тозуы және фрагментациясы, сондай-ақ инвазиялық түрлерге қатысты азайту иерархиясы қағидатына сәйкес шаралар қарастырылған ба?
- Зардап шеккен қауымдастықтардың биоалуантүрлілік пен экожүйелік қызметтерге қатысты әртүрлі құндылықтық көзқарастары ескерілген бе?

PS7: Байырғы халықтар

Негізгі аспектілер	Бағалау			Түсініктемелер
	төмен	орташа	жоғары	
Байырғы халықтардың (IPs) бар-жоғын анықтау үшін қолданылуын бағалау және скрининг жүргізу				
IPs-қа ықпалдарды анықтау (экономикалық/әлеуметтік/мәдени/экологиялы				

қ)				
Болдырмау/азайту/өтемақы (азайту иерархиясы) және мерзімі белгіленген жоспар (IPP немесе IP құрамдас бөлігі бар жоспар)				
PS1 талаптарына сәйкес тарту үдерісі (ақпараттандырылған консультациялар, мәдени тұрғыдан бейімделген тәсіл, өкілді органдар, жеткілікті уақыт)				
Қажет болған жағдайда FPIC алу және құжаттау (жерлер/дәстүрлі ресурстар; қоныс аудару; аса маңызды мәдени мұра; IP білімі пайдаланылған жағдайда) – GCF Байырғы халықтар саясатының анықтамасы мен рәсімдік талаптарына сәйкес				
Дәстүрлі меншікке немесе әдет-ғұрыптық пайдалануға жататын жерлер мен табиғи ресурстар – FPIC құжаттамасын талап етеді (GCF Байырғы халықтар саясатына сәйкес); бағалау гендерлік-инклюзивті әдіснаманы, құқықтар туралы ақпаратты, өтемақы және/немесе пайданы бөлу тетіктерін қамтиды				
IPs қоныс аударуы – болдырмау басымдыққа ие; егер болдырмау мүмкін болмаса, FPIC GCF Байырғы халықтар саясатына сәйкес алынып, құжатталады; PS5 өтемақы қағидаттарымен сәйкестік қамтамасыз етіледі				
IPs-қа әсер ететін аса маңызды мәдени мұра – болдырмау басымдыққа ие; егер болдырмау мүмкін болмаса, FPIC GCF Байырғы халықтар саясатына сәйкес алынып, құжатталады.				
IP білімі/инновациясы/тәжірибесін коммерциялық пайдалану – FPIC GCF Байырғы халықтар саясатына сәйкес алынады және әділ әрі тең пайданы бөлу тетіктері белгіленеді				
Даму пайдасы және оны жеткізу (мәдени тұрғыдан бейімделген; уақтылы және әділ)				
Мемлекет басқаратын IP мәселелері – клиенттің ынтымақтастығы және олқылықтарды жою шаралары				
FPIC үдерісін құжаттау және келісімнің дәлелдерін ұсыну				

PS8 - Мәдени мұра

демеушілермен/басқарушылармен/қауымдастықтармен консультациялар; қорғау мақсаттарын қолдау)

Негізгі аспектілер	төмен	орташа	жоғары	Түсініктемелер
Мәдени мұраның ауқымы мен анықтамасы (материалдық нысандар, мәдени құндылығы бар бірегей табиғи ерекшеліктер, коммерциялық мақсатта пайдаланылған жағдайда кейбір материалдық емес мұра)				
Заңнамаға сәйкестік және халықаралық деңгейде танылған тәжірибелерді қолдану; ESMS арқылы басқару				
Скрининг жүргізу және білікті мамандарды тарту				
Орналасу/жобалау кезінде елеулі әсерлерді болдырмау; ESMS құрамында кездейсоқ табылған нысандар рәсімі				
Орналасу/жобалау кезінде елеулі әсерлерді болдырмау; ESMS құрамында кездейсоқ табылған нысандар рәсімі				
Ұзақ уақыттан бері мәдени мақсатта пайдаланылатын мұраға қатысты Зардап шеккен қауымдастықтармен және тиісті органдармен консультациялар				
Жоба аумағында немесе оған жақын орналасқан мәдени мұраға қауымдастықтың қолжетімділігі немесе баламалы қолжетімділікті қамтамасыз ету				
Қайта қалпына келтіруге болатын материалдық мұраны алып тастау/оған әсер ету — азайту иерархиясын қолдану (болдырмау → азайту/орнында қалпына келтіру → басқа жерде қалпына келтіру → өтемақы)				
Қайта қалпына келтірілмейтін мұраны алып тастау — барлық шарттар орындалған жағдайда ғана (қолайлы балама жоқ; жоба пайдасы шығыннан артық; қолжетімді ең үздік технология қолданылады)				

Аса маңызды мәдени мұра — алып тастауға/өзгертуге/зақымдауға болмайды; егер болдырмау мүмкін болмаса, адал ниетпен келіссөз жүргізу арқылы ақпараттандырылған консультация (ICP) өткізу және нәтижесін құжаттау; сыртқы сарапшыларды тарту				
Заңмен қорғалатын мәдени мұра аумақтарында/қорғау белдеулерінде жобалар — қосымша шаралар (реттеуші талаптар мен басқару жоспарларын сақтау;				
Материалдық емес мұраны коммерциялық пайдалану — құқықтар, ауқым және салдарлар туралы хабардар ету; адал ниетпен келіссөз арқылы ICP өткізу; әділ әрі тең пайданы бөлу				

Негізгі қорытындылар мен олқылықтарды талдау қорытындысы

- Бағалаудың ең маңызды және өзекті аспектілерін қорытындылаңыз, негізгі тәуекелдерді оларды басқаруға арналған қолданыстағы тетіктерді бағалаумен бірге біріктіріп сипаттаңыз. Содан кейін негізгі олқылықтарды, сондай-ақ компанияның оларды жоюға қатысты қазіргі әлеуеті мен дайындығын сипаттаңыз.

Анықталған негізгі тәуекелдер	Орындағы басқару мүмкіндіктері	Олқылықтар мен әлсіз тұстар	Олқылықтар мен әлсіз тұстарды жою мүмкіндігі

Дауыс беру және ұсынылатын ESAP шаралары

- Жобаны экологиялық және әлеуметтік тұрғыдан қолдауға болатыны туралы шешім мәлімдемесі. Егер кемшіліктер анықталған болса, шешім оларды жою бойынша қабылдануы тиіс шаралармен байланыстырылуы мүмкін.

-
- Анықталған тәуекелдер мен олқылықтарды жою үшін компания қабылдауы тиіс қажетті шараларды айқындау және оларды Экологиялық және әлеуметтік іс-қимыл жоспарына (ESAP) енгізу. Мүмкіндігінше, бұл шаралар нақты мерзімдерді, жауапты тұлғаларды, орындалу көрсеткіштерін және, мүмкін болған жағдайда, болжамды шығындарды қамтуы тиіс.

Қолданыстағы активтер үшін Экологиялық және әлеуметтік сәйкестік аудиттері (ESCA) және Экологиялық және әлеуметтік тиісті тексеру (ESDD) бойынша нұсқаулық

Бұл нұсқаулық қолданыстағы нысандарды, қолданыстағы жобаларды немесе қалыптасқан операциялары бар компанияларды қамтитын инвестицияларға қолданылады. Ол IFC-тің 1-Өнімділік стандарты мен Қордың Экологиялық және әлеуметтік менеджмент жүйесінің (ESMS) тиісті тексеру рәсімдерін толықтырады.

Мақсаты:

- Қолданыстағы экологиялық және әлеуметтік көрсеткіштерді ұлттық заңнамаға, IFC Өнімділік стандарттарына және Қордың ESG талаптарына сәйкестігі тұрғысынан бағалау;
- Бұрынғы немесе жалғасып жатқан сәйкессіздіктер мен жинақталған міндеттемелерді анықтау;
- Түзету шараларын Экологиялық және әлеуметтік іс-қимыл жоспары (ESAP) арқылы ұсыну.

ESCA / ESDD есебінің әдеттегі құрылымы:

- Қысқаша мазмұны және мақсаттары
- Жоба / Нысан туралы жалпы ақпарат
- Құқықтық және институционалдық базаны шолу
- Тарихи операциялар және жинақталған міндеттемелер
- Ұлттық экологиялық және әлеуметтік талаптарға сәйкестікті бағалау
- IFC Өнімділік стандарттарына (PS1–PS8) сәйкестікті бағалау
- Олқылықтар мен тәуекелдерді анықтау (экологиялық, еңбек қауіпсіздігі, қоғамдастық, SEAH және т.б.)
- Түзету іс-қимыл жоспары (жауаптылар, мерзімдер, бюджетпен бірге)
- Мониторинг және есептілік талаптары
- Қорытындылар мен ұсынымдар

Нәтиже:

ESCA / ESDD есебі анықталған мәселелердің қысқаша мазмұнын, фотодәлелдерді және басымдықтарға бөлінген ESAP матрицасын қамтуы тиіс. Егер елеулі сәйкессіздік немесе жинақталған ластану анықталса, Портфельдік компания қаржыландыруды бөлгенге дейін түзету шараларын растау үшін тәуелсіз консультантты тартуы тиіс.

D қосымшасы: Алып тастау тізімі

Қор экологиялық және әлеуметтік тәуекелдердің А санатына жататын компанияларға инвестиция салмайды.

Әлеуетті инвестиция алушылар тек В немесе С санаттарына жатуы тиіс.

Қор төменде көрсетілген өнімдермен, заттармен немесе қызмет түрлерімен айналысатын компанияларға инвестиция салмайды:

- Экологиялық және әлеуметтік тәуекелдің А санатына жататын өнімдер мен қызметтерге негізделген бизнес-модельдер, А санатындағы қызметпен айналысатын немесе А санатындағы тарихы бар компаниялар;
- Қабылдаушы елдің, Францияның заңнамасына немесе халықаралық конвенциялар мен келісімдерге сәйкес заңсыз деп танылған немесе халықаралық тыйым салынған өнімдер мен қызметтерді өндіру, пайдалану немесе саудалау (мысалы: фармацевтикалық өнімдер, пестицидтер/гербицидтер, озонды бұзатын заттар, ПХБ (PCB) бар өнімдер, CITES аясында реттелетін жабайы табиғат және өнімдер);
- Алкогольді ішімдіктерді өндіру немесе саудалау (сыра мен шараптан басқа);
- Темекі өндіру немесе саудалау;
- Құмар ойындары, казинолар және ұқсас кәсіпорындар;
- Асбест талшықтарын өндіру, пайдалану немесе саудалау;
- Теңіз ортасында ұзындығы 2,5 км-ден асатын ау торларымен дрефт-нет балық аулау;
- Зиянды немесе қанаушылық сипаттағы мәжбүрлі еңбекке/зиянды балалар еңбегіне байланысты өндіріс немесе қызмет;
- Бастапқы ылғалды тропикалық ормандарда коммерциялық ағаш кесу;
- Қауіпті химиялық заттарды ірі көлемде өндіру, саудалау, сақтау немесе тасымалдау, сондай-ақ оларды коммерциялық көлемде пайдалану (қауіпті химиялық заттарға бензин, керосин және басқа да мұнай өнімдері жатады);
- Жергілікті халықтарға тиесілі немесе олардың талап-арызы қаралып жатқан жерлерге олардың толық және құжатталған келісімінсіз әсер ететін өндіріс немесе қызмет;
- Ормансыздануға және/немесе табиғи ресурстарды (жер, су және т.б.) қасақана ысырап етуге немесе ластауға алып келетін қызмет;
- Генетикалық түрлендірілген организмдер (ГМО);
- Адамдардың физикалық немесе экономикалық қоныс аударуына әкелуі мүмкін қызмет;
- Халықаралық еңбек стандарттарын (ХЕҰ – ILO) немесе FAO-ның Climate Smart Agriculture Framework талаптарын бұзу;
- Маңызды табиғи мекендеу ортасын жою немесе тұрақты даму және басқару жоспары жоқ орман жобалары;
- Базель конвенциясына және тиісті нормативтік актілерге сәйкес келмейтін қалдықтар мен қалдық өнімдердің трансшекаралық саудасы;
- Порнография немесе жезөкшелікке қатысты кез келген бизнес;
- Маңызды мәдени мұра нысандарына елеулі өзгеріс енгізу, зақым келтіру немесе жоюға байланысты қызмет;
- Нәсілшіл, антидемократиялық мазмұндағы медианы өндіру және тарату немесе халықтың белгілі бір бөлігін кемсіту мақсатындағы медиа өнімдер;
- Қабылдаушы ел Кимберли процесіне немесе ұқсас халықаралық келісімдерге

қосылмаған жағдайда, алмас кен орындарын игеру және алмастарды коммерцияландыру;

- Кен өндіру, пайдалы қазбаларды барлау, өңдеу және тасымалдау қызметінің барлық түрлері;
- Біріккен Ұлттар Ұйымы, Еуропалық Одақ және/немесе Франция жариялаған эмбаргоға жататын кез келген сектор немесе қызмет;
- ГМО тұқымдарын немесе трансгенді бау-бақша дақылдарын өндіру, пайдалану, саудалау немесе таратуға байланысты қызмет;
- Жерді мәжбүрлі түрде көшіру немесе сатып алу фактілері дәлелденген инвестициялар;
- Жылына 1 миллион тонна CO₂ баламасынан асатын таза парниктік газ шығарындылары бар инвестициялар;
- Көмір, мұнай және газбен жұмыс істейтін электр станциялары, оларды барлау, өндіру және арнайы тасымалдау қызметтері, сондай-ақ қазба отынын пайдаланатын нысандарға байланысты инфрақұрылым;
- Көмір, мұнай және газды (дәстүрлі және дәстүрлі емес) барлау және өндіру қызметтері немесе тек осы материалдарды тасымалдауға арналған операциялар;
- Егер тиісті нысан жылына 1 миллион тонна CO₂ баламасынан астам парниктік газ шығарса, қазба отыны көздерінен электр энергиясын өндіру, сақтау немесе генерациялау нысандарына байланысты инфрақұрылым;
- Инфрақұрылым қазба отыны нысанына байланысты деп есептеледі, егер: бұл инфрақұрылым қазба отыны нысаны болмаған жағдайда салынбас еді; және; аталған қазба отыны нысаны осы инфрақұрылымсыз экономикалық тұрғыдан өміршең болмас еді.

Е қосымшасы: Экологиялық және әлеуметтік іс-қимыл жоспарының (ESAP) үлгісі

Бұл Экологиялық және әлеуметтік іс-қимыл жоспарының (ESAP) үлгісі қосалқы жобаны бағалау барысында анықталған экологиялық және әлеуметтік тәуекелдерді басқару үшін қажетті құрылым мен негізгі элементтерді сипаттайды. Әрбір ESAP жобаға тән контекстке, секторға және тәуекел деңгейіне сәйкес бейімделуі тиіс.

Жобаның атауы:

Жоба атауын осы жерге енгізіңіз

Іске асырушы серіктес / Инвестиция алушы:

Ұйым атауын осы жерге енгізіңіз

ESAP дайындау күні:

КК/АА/ЖЖЖЖ

Экологиялық және әлеуметтік тәуекелдер және оларды азайту шаралары

Тәуекель / Әсер	Азайту шаралары	Жауапты тарап	Мерзімі (мысал)	Бюджет/Болжамды шығын
Құрылыс жұмыстары кезіндегі шу	Жұмыс уақытын шектеу; төмен шу деңгейлі жабдықты пайдалану	Мердігер	202X ж. 2 – 3 тоқсан	
Жергілікті қауымдастыққа қолайсыздық	Қауымдастықпен консультациялар өткізу және ақпараттық белгілер орнату		202X ж. 2 тоқсан	
Гендерлік инклюзияның ескерілмеуі	Әйелдерді шешім қабылдау процесіне және жұмыс күшіне тарту	HR менеджері	Жоба басталған кезде	

Ескерту: Экологиялық және әлеуметтік іс-қимыл жоспары (ESAP) мониторинг және бағалау нәтижелеріне сәйкес үнемі жаңартылып отыратын «тірі» құжат болуы тиіс.

Ғ қосымшасы: Жер алу және Қоныс аудару ісшаралар шеңбері (LARF) және Қоныс аудару ісшаралар жоспарларын әзірлеу жөніндегі нұсқаулық (RAPs)

LARF негіздемесі

Осы Қосымша тек Жерді сатып алу және қоныс аудару шеңберлік құжаты (LARF) ретінде ғана емес, сонымен қатар IFC-тің 5-Өнімділік стандартына және GCF-тің Экологиялық және әлеуметтік қорғау талаптарына сәйкес нақты учаскеге арналған Қоныс аудару іс-қимыл жоспарларын (RAP) әзірлеуге арналған егжей-тегжейлі рәсімдік нұсқаулық пен үлгі құрылымды ұсынады. Осы қосымшадағы RAP үлгісі мен нұсқаулықтары қызметі жерді сатып алу немесе қоныс аудару әсерлерін тудыратын барлық Портфельдік компанияларға қолданылады.

Жерді сатып алу және қоныс аудару шеңберлік құжаты (LARF) Портфельдік компания қолдайтын операциялар шеңберінде жерді сатып алу және қоныс аударуға байланысты ықтимал тәуекелдер мен әсерлерді скринингтеу, бағалау, өтемақы төлеу және басқару процесін айқындайды. Нақты учаскелер мен бенефициар қауымдастықтар айқындалғаннан кейін, LARF қолданыстағы қорғау талаптарына сәйкес нақты Жерді сатып алу және қоныс аудару жоспарына (LARP) кеңейтілуі тиіс.

LARF жерді сатып алу, қоныс аудару және зардап шеккен адамдардың күнкөріс көздерін жоғалту жағдайларында ұлттық заңнама мен Қордың ESG талаптарына сәйкестікті қамтамасыз ету үшін қажетті негізді ұсынады.

Жерді сатып алу мен қоныс аудару әсерлерін туындатуы мүмкін әрбір операция үшін LARP әзірленеді. LARF жобаны іске асыру кезеңінде зардап шеккен тұлғаларды қоныс аудару бойынша жобалау критерийлерін, құқықтық контексті, LARP әзірлеу және іске асыру процесін, оның мазмұнын және институционалдық құрылымды сипаттайды.

LARF мақсаты

Жерді сатып алу және еріксіз қоныс аудару адамдардың өндірістік активтеріне, мәдени нысандарына және табыс көздеріне (жер, жайылымдар және басқа активтер) әсер ететін операциялардан туындайтын қоныс аударумен байланысты. Еріксіз қоныс аудару ерікті қоныс аударудан айырмашылығы — адамдар өз еркінен тыс көшуі мүмкін, себебі олар көшу бастамашылары емес.

Портфельдік компания операцияларын іске асыру барысында жер операциялық мақсаттар үшін алынуы мүмкін және зардап шеккен тұлғаларға жер, дақылдар, тұрғын үйлер, құрылымдар мен күнкөріс көздерін жоғалтқаны үшін өтемақы төлеу қажеттілігі туындайды.

LARF-тың мақсаты — Портфельдік компания операцияларын іске асыру барысында туындайтын жерді сатып алу қажеттілігі, өтемақы төлеу және зардап шеккен адамдарды қоныс аудару мәселелерін тиісті түрде реттеу және басқару.

LARF мақсаттары

LARF жалпы мақсат — жобаны іске асыру барысында жерді сатып алу, өтемақы және қоныс аударуға байланысты тәуекелдер мен әсерлерді басқару бойынша нұсқаулық ұсыну. LARF қоныс аударуды болдырмауға, ал болдырмау мүмкін болмаған жағдайда, зардап шеккен тұлғаларға толық қалпына келтіру құны бойынша өтемақы төлеуге, жобаның артықшылықтарына қатысу мүмкіндігін беруге және көшу кезеңінде қолдау көрсетуге бағытталған.

LARF-тың нақты мақсаттары мыналар болып табылады:

1. Жоба қызметін іске асыру барысында, егер жерді сатып алу немесе жобаға байланысты қызмет әлеуметтік жағымсыз әсерлерге әкелетін болса, жерді сатып алуды барынша азайту;
2. Жерді сатып алу қажет болған жағдайда, оны адамдарға жоба пайдасын бөлісуге мүмкіндік беретін тұрақты бағдарламалар арқылы жүзеге асыруды қамтамасыз ету;
3. Әсерге ұшырайтын немесе қоныс аударылатын тұлғалармен мазмұнды және тиімді консультациялар жүргізуді қамтамасыз ету;
4. Жоба іске асырылуы салдарынан зардап шеккен адамдардың күнкөрісіне келтірілген теріс әсерлерді азайтуға немесе қалпына келтіруге бағытталған қолдау көрсету, олардың тұрмыс деңгейін жақсарту немесе кемінде жобаға дейінгі деңгейге жеткізу;
5. Қоныс аудару шараларын жоспарлау, іске асыру, мониторингтеу және бағалау барысында түрлі мүдделі тараптардың рөлдері мен жауапкершіліктерін айқындау;
6. Жоба қызметінен зардап шеккен қауымдастықтар үшін шағымдарды қарау және құқықтарын қорғау тетіктерін қамтамасыз ету;
7. Жоба әсеріне ұшыраған қауымдастықтар мен үй шаруашылықтарына түсетін әлеуметтік және психологиялық қысымды азайту.

LARF-тың операциялық мақсаты — жоба аясындағы әлеуметтік жағымсыз әсерлерді, соның ішінде қалпына келтіру және қоныс аудару шараларын азайтуға қатысатын мүдделі тараптарға нұсқаулық беру. Бұл жоба әсеріне ұшыраған тұлғалардың жобаның теріс әлеуметтік салдарынан кедейленуіне жол бермеуді қамтамасыз етуге бағытталған. LARF-тың мақсатты топтары — жобаны іске асыруға қатысы бар барлық мүдделі тараптар. Оларға жоба әсеріне ұшыраған тұлғалар, жергілікті қауымдастықтар және тиісті жағдайларда үкіметтік емес ұйымдар (ҮЕҰ) жатады.

Жерді сатып алу және қоныс аударуға байланысты тәуекелдер мен мәселелерге қатысты құқықтық және әкімшілік негіз жобалар жүзеге асырылатын елдердің ұлттық заңнамасынан және Қордың ESG талаптарынан (оның ішінде инвесторлардың ESG стандарттары) тұрады. Әрбір операция деңгейінде және LARF әзірлеу процесі аясында әртүрлі құқықтық және саясаттық талаптардың өзара сәйкестігін анықтау үшін ағаттық талдау жүргізу маңызды. Бұл қызметке қолданылатын ең қатаң талаптарды қабылдауға және жерді сатып алу мен қоныс аударуға байланысты тәуекелдерді тиімді басқаруға мүмкіндік береді.

Құқықтық және әкімшілік негізді салыстырудың негізгі бағыттарына мыналар жатады: Жоғалған активтер үшін өтемақы төлеу тәртібі; Өтемақы алуға құқықтылық критерийлері; Зардап шеккен тұлғалардың тұрмыс деңгейі мен күнкөрісін жақсартуға арналған қолдау деңгейі; Консультациялар жүргізу және шағымдарды қарау тетіктері; Санақ жүргізу және активтерді түгендеу; Ажырату күндерін белгілеу; Өтемақы төлеу мерзімдері; Әлсіз (осал) қауымдастықтарды қорғау шаралары; Мониторинг және процесі аяқтау рәсімдері.

Ел деңгейінде құқықтық және әкімшілік негізді айқындау кезінде жерді сатып алу және алып қою рәсімдерінің ерекшеліктерін, зардап шеккен тұлғаларды қоныс аудару

процестерін, жерге меншік және пайдалану жүйесін, әдет-ғұрып құқықтарын және дәстүрлі жер иелену нысандарын ескеру маңызды.

Ұлттық талаптардан бөлек, қосалқы жобалар Қордың ESG талаптарына да сәйкес келуі тиіс. Жерді сатып алу және еріксіз қоныс аударуға арналған IFC-тің 5-Өнімділік стандарты (PS5) жобаға байланысты жерді сатып алу немесе жер пайдалану құқықтарын шектеу жерді пайдаланатын қауымдастықтар мен тұлғаларға теріс әсер етуі мүмкін екенін мойындайды.

Осы стандарттың мақсаттары мыналар болып табылады:

1. Баламалы жоба шешімдерін қарастыру арқылы қоныс аударуды болдырмау, ал болдырмау мүмкін болмаған жағдайда — оны барынша азайту;
2. Мәжбүрлі көшіруге жол бермеу;
3. Жерді сатып алу немесе жер пайдалану құқықтарын шектеу нәтижесінде туындайтын әлеуметтік және экономикалық теріс әсерлерді алдын ала болжау және болдырмау, ал болдырмау мүмкін болмаған жағдайда — оларды барынша азайту: (i) жоғалған активтер үшін толық қалпына келтіру құны бойынша өтемақы төлеу; (ii) қоныс аудару шараларын ақпаратты тиісті түрде ашу, консультациялар жүргізу және зардап шеккен тұлғалардың саналы түрде қатысуын қамтамасыз ету арқылы іске асыру;
4. Қоныс аударылған тұлғалардың күнкөрісін және өмір сүру деңгейін жақсарту немесе қалпына келтіру;
5. Физикалық қоныс аударылған тұлғалардың өмір сүру жағдайларын қоныс аудару орындарында жеткілікті тұрғын үй және меншік құқығының қауіпсіздігі арқылы жақсарту.

IFC PS5 шеңберінде еріксіз қоныс аудару жобаға байланысты жерді сатып алу нәтижесінде туындайтын:

- физикалық қоныс аударуды (көшіру немесе баспанадан айырылу), сондай-ақ
- экономикалық қоныс аударуды (активтерден немесе активтерге қолжетімділіктен айырылу, табыс көздері мен күнкөріс мүмкіндіктерінің жоғалуы) қамтиды.

Қоныс аудару зардап шеккен тұлғалар немесе қауымдастықтар жерді сатып алудан бас тарту құқығына ие болмаған жағдайда еріксіз болып есептеледі. Егер қоныс аудару болдырмауға келмейтін болса, зардап шеккен тұлғалар мен қабылдаушы қауымдастықтарға теріс әсерді азайту шаралары мұқият жоспарланып, тиімді іске асырылуы тиіс.

Өтемақы жүйесі

Жерді сатып алу және қоныс аудару тәуекелдері мен әсерлерін тудыруы ықтимал деп бағаланған нақты Портфельдік компания операциялары үшін әзірленетін LARP жерді, активтерді, сондай-ақ жер мен ресурстарға қолжетімділікті жоғалтқаны үшін өтемақы төлеуді көздейтін өтемақы жүйесін айқындауы тиіс.

Қолданылатын өтемақы мөлшерлемелерін белгілеу және күнкөрісті қалпына келтіру шараларын әзірлеу барысында әділ қалпына келтіру құнын қамтамасыз ету және, әсіресе күрделі немесе ауқымды әсерлер жағдайында, тиісті күнкөрісті қалпына келтіру жоспарлауын жүргізу үшін тәуелсіз бағалау сарапшысы және/немесе білікті тәуелсіз экологиялық және әлеуметтік (E&S) қоныс аудару жөніндегі маман тартылады.

Өтемақы жүйесі келесі қағидаттарға негізделеді:

1. Қоныс аударуға байланысты жерді тазарту немесе алып қоюға дейін ұлттық заңнама мен қолданылатын стандарттарға сәйкес активтер үшін өтемақыны қоса алғанда, ашық, әділ және уақтылы өтемақы төлеуді қамтамасыз ету;
2. Жоғалған активтер үшін толық қалпына келтіру құны бойынша өтемақы төлеу;

-
3. Жоба әсеріне ұшыраған тұлғалар мен жергілікті қауымдастықтардың күнкөрісі мен әл-ауқатын кемінде қоныс аударуға дейінгі деңгейге жеткізу немесе одан да жоғары деңгейге жақсарту.

LARP құжатында зардап шеккен тұлғалардың түрлері (мысалы, жер иелері, жалға алушылар, ресми меншік құқығы жоқ орман пайдаланушылары, тұрақты және уақытша инфрақұрылым иелері, күнкөріс көздері мен ресурстарға қолжетімділікті жоғалтуы мүмкін тұлғалар және т.б.) және олардың өтемақы алу құқықтары көрсетіледі.

Сондай-ақ LARP зардап шеккен тұлғалардың өтемақы алуға құқықтылығын айқындайды, соның ішінде:

- ресми заңды құқықтары бар тұлғалар;
- жалдау (аренда) құқықтары бар тұлғалар;
- заңды құқығы жоқ, бірақ жерді пайдаланатын тұлғалар;
- үзіп тастау күнінен кейін келген тұлғалар және басқа да тиісті санаттар.

Құқықтар мен өтемақы жоспарлау

LARP құжатында сондай-ақ құқықтар мен өтемақыны жоспарлау процесі сипатталады. Бұл процесс мыналарды қамтиды: Қолданылатын өтемақы мөлшерлемелерін толық қалпына келтіру құны негізінде айқындау; Жерді алып қоюдың қосымша әсерлерін азайту шараларын белгілеу;

Күнкөрісті қалпына келтіру бастамаларын әзірлеу; Осал (әлсіз) тұлғаларға арналған арнайы қолдау шараларын анықтау. Өтемақының тиісті мөлшерлемелерін белгілеу кезінде қосалқы жоба аумағындағы жердің, ауыл шаруашылығы дақылдарының және басқа да экономикалық активтердің нарықтық құнын анықтау үшін тәуелсіз бағалау сарапшысы тартылуы мүмкін.

Өтемақы төлеу тәсілі

Жеке тұлғалар мен үй шаруашылықтарына өтемақы ақшалай түрде, заттай түрде және/немесе тиісті қолдау көрсету арқылы төленеді. Өтемақы төлеу ерлер мен әйелдердің, сондай-ақ кәмелетке толған балалардың немесе қажет болған жағдайда басқа да мүдделі тараптардың хабардар болуы және қатысуымен жүзеге асырылады.

Өтемақы түрін таңдау — жеке шешім. Алайда, әсіресе өндірістік активтердің 20%-дан астамы жоғалған жағдайда, заттай өтемақыны қабылдаудың маңыздылығы мен артықшылығы түсіндіріледі және ынталандырылады.

Егер жоба жұмыстары нәтижесінде зардап шеккен тұлғалардың күнкөрісі үшін қажет жер учаскелері алынса немесе көлемі қысқартылса, өтемақының басым түрі — басқа жерде тең көлемдегі жер учаскесін ұсыну («жерге — жер» қағидаты). Мұндай жер қолжетімді болмаған жағдайда, ақшалай өтемақы мүмкін нұсқа болуы мүмкін, бірақ бұл жағдайда да ақшалай өтемақы басым нысан болып саналмайды.

Ақшалай өтемақы тек зардап шеккен аумақта жер немесе басқа жоғалған активтерге нарық бар болған жағдайда ғана орынды. Мысалы, фермерге сол аумақта жаңа жер сатып алу мүмкіндігі болмаса, оған ақшалай өтемақы ұсыну қолайсыз және қабылданбайды.

LARP әзірлеудің басқа маңызды элементтеріне мыналар жатады: Зардап шеккен тұлғаларды хабардар ету рәсімі; Халық санағын жүргізу және активтерді құжаттау; Өтемақы бойынша келісімдер жасау және оларды шарттарға енгізу; Өтемақыны зардап шеккен тұлғаларға жеткізу тетігі.

Күнкөрісті қалпына келтіру

Портфельдік компания операциялары жергілікті қауымдастықтардың ресурстарға қолжетімділігіне әсер етуі мүмкін, бұл өз кезегінде күнкөріс көздерінің жоғалуына әкелуі ықтимал.

Сондықтан LARF қоныс аудару процесінің тікелей нәтижесінде туындауы мүмкін осал жобаға әсер еткен тұлғаларға келетін ықтимал теріс әсерлердің алдын алу және оларды азайту мақсатында күнкөрісті қалпына келтіру стратегиясын қамтуы тиіс.

Күнкөрісті қалпына келтіруді жоспарлаудың негізгі қағидаттары

Күнкөрісті тұрақты түрде қалпына келтіру тәсілі келесі қағидаттарға негізделеді:

1. Күнкөріс көпқырлы сипатқа ие, сондықтан табысты қалпына келтіру және қауымдастықтағы қолдау желілерін қайта құру үшін түрлі тәсілдердің үйлесімі қажет;
2. Бенефициарлардың белсенді қатысуы — жоспарлау және шешім қабылдау процестеріне тікелей қатысу ұсынылатын қолдау шараларының жергілікті жағдайлар мен басымдықтарға сәйкес келуін қамтамасыз етеді;
3. Таңдау мүмкіндігін қамтамасыз ету — зардап шеккен тұлғаларға өз үй шаруашылығы үшін қай қалпына келтіру нұсқасы тиімді екенін өздері анықтауға мүмкіндік берілуі тиіс;
4. Өтпелі кезеңге арналған жәрдемақылар қажет, алайда олар үшін нақты құқықтылық критерийлері және аяқталу мерзімдері белгіленуі тиіс;
5. Әлеуетті арттыру шараларын енгізу — дағдыларды дамыту, соның ішінде ауыл шаруашылығы тәжірибесін жетілдіру, күнкөрісті қалпына келтіру бағдарламаларының құрамдас бөлігі болуы тиіс. Әлеуетті арттыру әйелдер, ерлер, жастар және осал топтардың дағдыларды дамытуға қатысты әртүрлі қажеттіліктерін ескеруі қажет.

1. Күнкөрісті қалпына келтіруді жоспарларға енгізу

Теріс әсерлердің ықтимал ауқымы мен деңгейін анықтау және күнкөрісті қалпына келтіру нұсқаларын әзірлеу үшін келесі тәсілді қолдануға болады:

1. Осал зардап шеккен тұлғаларға арналған күнкөрісті қалпына келтіру шаралары олардың экологиялық жағдайларын, күнкөріс ерекшеліктерін және әлеуметтік-мәдени сипаттамаларын ескеруі тиіс;
2. Күнкөрісті қалпына келтіру жобадан зардап шеккен адамдарға тәуелсіз түрде ұқсас немесе одан да жақсы күнкөріс деңгейіне қол жеткізуге мүмкіндік беруі керек. Жерді сатып алу және қоныс аудару процесі болашақта қосымша проблемалар туындататын жобаға тәуелділік қалыптастырмауы маңызды;
3. Күнкөрісті қалпына келтіру әрбір үй шаруашылығының осалдық ерекшеліктері мен иелігіндегі күнкөріс активтерінің әлеуетіне негізделуі тиіс;
4. Қоныс аудару процесі барысында және одан кейін туындауы мүмкін дауларды шешу және өзара түсіністікті нығайту үшін консультациялар процесіне жергілікті қауымдастықтардың, жоба әсеріне ұшыраған тұлғалардың және қабылдаушы қауымдастықтардың өкілдерін тарту қажет.

Жерді сатып алу және қоныс аудару іс-қимыл жоспары (LARF)

Егер Портфельдік компания операциялары нақты LARF әзірлеуді талап етсе, онда IFC Өнімділік стандарттарының Нұсқаулық ескертпелеріне сәйкес кешенді LARF келесі бөлімдерді қамтуы тиіс:

-
1. Жобаның сипаттамасы: Жобаның жалпы сипаттамасы және жоба аумағын айқындау.
  2. Ықтимал әсерлер:
    - Қоныс аударуға әкелетін жоба компоненттері немесе қызмет түрлері;
    - Әсер ету аймағы;
    - Қоныс аударуды болдырмау немесе азайту үшін қарастырылған баламалар;
    - Жобаны іске асыру барысында қоныс аударуды барынша азайту үшін енгізілген тетіктер.
  3. Мақсаттар және жүргізілген зерттеулер: Қоныс аудару бағдарламасының негізгі мақсаттары және жоспарлау/іске асыруды қолдау үшін жүргізілген зерттеулердің қысқаша мазмұны (халық санағы, әлеуметтік-экономикалық зерттеулер, кездесулер, учаске таңдау зерттеулері және т.б.).
  4. Құқықтық-нормативтік база: Қабылдаушы елдің тиісті заңнамасы, саясаттары мен рәсімдері, қолданылатын өнімділік стандарттары.
  5. Институционалдық құрылым: Саяси құрылым, ҮЕҰ және басқа да институттар.
  6. Мүдделі тараптарды тарту: Қоғамдық консультациялар мен ақпаратты ашу бойынша қысқаша мәлімет, соның ішінде зардап шеккен үй шаруашылықтарымен, жергілікті және/немесе ұлттық билік органдарымен, ҮЕҰ-мен және басқа да мүдделі тараптармен өзара іс-қимыл.
Кемінде: анықталған негізгі мүдделі тараптар тізімі; жүргізілген процестер (жиналыстар, фокус-топтар және т.б.); көтерілген мәселелер; берілген жауаптар; елеулі шағымдар (бар болса); іске асыру кезеңінде жалғасатын өзара іс-қимыл жоспары.
  7. Әлеуметтік-экономикалық сипаттама: Ерте кезеңде жүргізілген әлеуметтік-экономикалық зерттеулер нәтижелері: үй шаруашылықтары және халық санағы деректері; осал топтар туралы ақпарат; күнкөріс және өмір сүру деңгейі; жер иелену және беру жүйесі; табиғи ресурстарды пайдалану; әлеуметтік байланыс үлгілері; әлеуметтік қызметтер және инфрақұрылым.
  8. Құқықтылық: Қоныс аударылған тұлғаларды анықтау және өтемақы мен басқа да қолдау алу критерийлері, соның ішінде cut-off күндері.
  9. Жоғалтуларды бағалау және өтемақы: Жоғалтуларды қалпына келтіру құнын анықтау әдістемесі; Ұлттық заңнамаға сәйкес ұсынылатын өтемақы түрлері мен деңгейлері және толық қалпына келтіру құнына қол жеткізу үшін қосымша шаралар.
  10. Қоныс аудару ауқымы: Әсерге ұшырайтын адамдар, үй шаруашылықтары, ғимараттар, қоғамдық нысандар, кәсіпорындар, егістік жерлер және т.б. саны туралы қысқаша мәлімет.
  11. Тиесілі құқықтар шеңбері: Зардап шеккен тұлғалардың барлық санаттары және оларға ұсынылған нұсқалар (кестелік түрде ұсыну ұсынылады).
  12. Күнкөрісті қалпына келтіру шаралары: Қоныс аударылған тұлғалардың күнкөрісін жақсарту немесе қалпына келтіруге бағытталған шаралар.
  13. Қоныс аудару учаскелері: Учаске таңдау, дайындау, көшіру рәсімдері, баламалы орындар, таңдалған нұсқаның негіздемесі және қабылдаушы қауымдастықтарға әсері.
  14. Тұрғын үй, инфрақұрылым және әлеуметтік қызметтер: Тұрғын үймен қамтамасыз ету (немесе қаржыландыру), су жүйесі, жолдар, мектептер, денсаулық сақтау нысандары және басқа да қызметтер; қабылдаушы қауымдастықтар үшін тең жағдайларды қамтамасыз ету; инженерлік және архитектуралық жобалар.
  15. Шағымдарды қарау рәсімдері: Дауларды үшінші тарап арқылы шешудің қолжетімді және қолайлы рәсімдері; сот жүйесіне және дәстүрлі тетіктерге қолжетімділік ескерілуі тиіс.
-

-
16. Ұйымдастырушылық жауапкершілік: Қоныс аударуды іске асыру құрылымы; жауапты агенттіктер; үйлестіру тетіктері; әлеуетті арттыру шаралары; жобадан кейін жауапкершілікті жергілікті органдарға немесе қоныс аударылған тұлғаларға беру тәртібі.
  17. Іске асыру кестесі: Дайындықтан бастап толық іске асыруға дейінгі барлық кезеңдерді қамтитын кесте; күтілетін нәтижелерге жету мерзімдері; жалпы жоба кестесімен байланысы.
  18. Шығындар және бюджет: Барлық шығындар бойынша егжей-тегжейлі кестелер; инфляция, халық санының өсуі және басқа да тәуекелдерге арналған резервтер; қаржыландыру көздері; қаражаттың уақтылы бөлінуі.
  19. Мониторинг, бағалау және есептілік: Іске асырушы органның мониторинг рәсімдері; тәуелсіз мониторинг; нәтижелік көрсеткіштер; зардап шеккен тұлғалардың қатысуы; қоныс аудару аяқталғаннан кейінгі бағалау; мониторинг нәтижелерін келесі кезеңдерде пайдалану.
  20. Ерікті жер беру: Егер жер қауымдастық немесе тіркелген меншік иесі тарапынан берілсе: жердің ерікті түрде берілгенін растау; донордың заңды меншік иесі екенін тексеру; жоба шарттары туралы толық ақпараттандыру; жердің жобалық мақсатқа сәйкестігін негіздеу; меншікке қатысты due diligence жүргізу; баламалар туралы ақпарат беру; ықтимал шығындарды бағалау; жазбаша келісім алу; алынатын активтер бойынша өтемақыны толық төлеу; барлық консультациялар мен шағымдар бойынша толық құжаттама жүргізу.

Әлеует, ресурстар және институционалдық жауапкершілік

Қордың арнайы экологиялық және әлеуметтік (E&S) мамандары негізінен Портфельдік компаниялар әзірлеген LARP құжаттарына қадағалау, қарау және сапаны қамтамасыз ету функцияларын жүзеге асырады, сондай-ақ қажет болған жағдайда техникалық нұсқаулық пен әлеуетті арттыру қолдауын ұсынады. Сонымен қатар, жоғары тәуекелді жобалар бойынша LARP іске асырылуына күшейтілген мониторинг жүргізуге жауапты болады.

Атап айтқанда, Қордың E&S мамандары/ESG жөніндегі қызметкері келесі бағыттарға назар аударады:

- ESMS жүйесін жалпы іске асыру, тиісті тексеру (due diligence) және тәуекелдерді басқару;
- Портфельдік компаниялардың LARP және байланысты E&S құжаттарын қарау және бекіту;
- Жерді сатып алу және қоныс аударуды қоса алғанда, күрделі E&S мәселелері бойынша стратегиялық техникалық нұсқаулық және әлеуетті арттыру қолдауын көрсету;
- Әсіресе жоғары тәуекелді жобалар бойынша LARP міндеттемелерінің орындалуын қамтамасыз ету мақсатында мерзімді қадағалау және мониторинг сапарларын жүргізу;
- Жерді сатып алу және қоныс аударуға қатысты күрделі немесе ушыққан мәселелер бойынша Қордың жалпы шағымдарды қарау тетігін басқару;
- GCF-ке қатысты мүдделі тараптармен E&S қорғау талаптарының сақталуы бойынша үйлестіру жүргізу.

Қордың E&S мамандары, әдетте, жекелеген Портфельдік компаниялардың LARP құжаттарын күнделікті әзірлеуге немесе тікелей іске асыруға қатыспайды, себебі бұл

Инвестиция алушының/Портфельдік компанияның тікелей жауапкершілігі болып табылады.

Егер Портфельдік компанияның ішкі E&S әлеуеті LARP-ты сапалы әзірлеу немесе іске асыру үшін жеткіліксіз деп танылса, жерді сатып алу және еріксіз қоныс аудару саласында маманданған білікті тәуелсіз үшінші тарап консультанттарын немесе компанияларды тарту міндетті талап болады. Мұндай шығындар жоба бюджетіне енгізілуі тиіс.

LARP әзірлеуді талап ететін әрбір Портфельдік компания өз LARP-ын іске асыру үшін жеткілікті ішкі E&S әлеуетінің бар екенін көрсетуі тиіс. Бұл, әдетте, жерді сатып алу және қоныс аудару саласында тиісті тәжірибесі бар тағайындалған E&S мамандарын және/немесе білікті сыртқы E&S консультанттарын тартуды қамтиды.

Жерді сатып алу және қоныс аудару әсерлері елеулі болатын жобалар үшін (мысалы, X-тен астам үй шаруашылығының физикалық қоныс аударуын немесе күнкөрістің айтарлықтай бөлігінің экономикалық жоғалуын қамтитын жобалар) Портфельдік компания LARP әзірлеуге және/немесе сыртқы мониторинг жүргізуге қолдау көрсету үшін еріксіз қоныс аудару саласында маманданған тәуелсіз экологиялық және әлеуметтік (E&S) консультантты міндетті түрде тартуы тиіс.²

---

² «Елеулі» ұғымы IFC PS5 нұсқаулығына сәйкес айқындалуы тиіс, мысалы: 200 адамның физикалық қоныс аударуы немесе 200 не одан да көп адамның активтерінің 10%-ы немесе одан көп бөлігіне әсер ететін экономикалық қоныс аудару.

Б қосымшасы: Инвестиция алушылар үшін әлеуетті бағалау құралы

Бұл құрал әлеуетті инвестиция алушылардың, әсіресе В санатындағы қосымша жобалар үшін, экологиялық және әлеуметтік (E&S) басқару әлеуетін бағалауға арналған.

Ұйым туралы ақпарат

Ұйым атауы:

Сектор / Сала:

Орналасқан жері:

Бағалау парағы

- Ұйымда экологиялық және әлеуметтік менеджмент жүйесі (ESMS) бар ма?
- Экологиялық және әлеуметтік (E&S) мәселелер бойынша тағайындалған қызметкерлер немесе жауапты тұлғалар бар ма?
- Ұйым бұған дейін E&S талаптары бар ұқсас жобаларды іске асырған ба?
- Ұйым қызметкерлерге немесе мердігерлерге E&S бойынша оқыту жүргізе ме?
- Ұйымда жерді сатып алу және еріксіз қоныс аударуды жоспарлау мен іске асыру бойынша арнайы дайындықтан өткен немесе тәжірибесі бар қызметкерлер бар ма?
- Ұйым бұрын қауымдастықтардың физикалық немесе экономикалық қоныс аударуын қамтитын жобаларды сәтті басқарған ба?
- Ұйымның қоныс аудару саласында маманданған білікті сыртқы E&S консультанттарымен қалыптасқан ынтымақтастығы бар ма?
- Ұйымда қоныс аудару сияқты жоғары тәуекелді E&S мәселелері бойынша консультанттар немесе үшінші тарап мониторингі үшін нақты бюджет қарастырылған ба?
- Ұйымда мүдделі тараптармен өзара іс-қимыл тетіктері бар ма?
- Ішкі шағымдарды қарау механизмі бар ма?
- Ұйым гендерлік теңдікті негізгі қызметке енгізу (gender mainstreaming) тәжірибесіне ие ме?
- Ұйым бұрын E&S талаптарының бұзылуына байланысты жауапкершілікке тартылған ба?
- Ұйымда Жергілікті халықтармен (Indigenous Peoples) өзара іс-қимыл жасау, IPP жоспарларын басқару немесе FPIC (еркін, алдын ала және ақпараттандырылған келісім) процестерін іске асыру бойынша арнайы дайындықтан өткен немесе тәжірибесі бар қызметкерлер бар ма?
- Ұйымда SEAH (жыныстық қанау, зорлық-зомбылық және қудалау) алдын алу шараларын және жәбірленушіге бағдарланған шағымдарды қарау хаттамаларын іске асыру бойынша нақты саясаттар, дайындалған қызметкерлер немесе тәжірибе бар ма?

This tool is designed to assess the environmental and social (E&S) management capacity of potential investees, particularly for Category B subprojects.

Organisation Information

Name of Organisation:

Sector / Industry:

Location:

Assessment Checklist

- Does the organisation have an environmental and social management system (ESMS)?
- Are there designated E&S staff or focal points?
- Has the organisation implemented similar projects with E&S requirements?
- Does the organisation provide E&S training to staff or contractors?
- Does the organisation have staff with specific training or experience in land acquisition and involuntary resettlement planning and implementation?
- Has the organisation successfully managed projects involving physical or economic displacement of communities in the past?
- Does the organisation have existing relationships with qualified external E&S consultants specializing in resettlement?"
- Does the organisation have a clear budget line for E&S consultants or third-party monitoring for high-risk E&S issues like resettlement?
- Does the organisation have mechanisms for stakeholder engagement?
- Is there an internal grievance redress process in place?
- Does the organisation have experience with gender mainstreaming?
- Has the organisation ever been subject to E&S compliance violations?
- Does the organisation have staff with specific training or experience in engaging with Indigenous Peoples, managing IPPs, or implementing FPIC processes?
- Does the organisation have specific policies, trained staff, or experience in implementing SEAH prevention measures and survivor-centred grievance protocols?

Бағалау қорытындысы

Әлеует деңгейі: Жоғары Орташа Төмен

Анықталған нәтижелер мен ұсынымдардың қысқаша мазмұны:

Егер LARF/LARP басқару әлеуеті LARP талап етілетін жобалар үшін «Төмен» деп бағаланса, қаржыландыруды бөлуге дейінгі міндетті шарттар ретінде Портфельдік компания тарапынан:

- білікті тәуелсіз сыртқы E&S консультанттарын тарту; және/немесе
- тиісті тәжірибесі бар қосымша арнайы E&S қызметкерлерін жұмысқа қабылдау талап етіледі.

Портфельдік компаниялар үшін ESMS әзірлеу бойынша нұсқаулық

Әрбір Портфельдік компания өзінің көлеміне, секторына және тәуекел бейініне сәйкес келетін Экологиялық және әлеуметтік менеджмент жүйесін (ESMS) әзірлеуі тиіс. Бұл жүйе IFC-тің 1-Өнімділік стандартына және Қордың ESMS талаптарына сәйкес болуы қажет.

Портфельдік компания ESMS-інің типтік құрылымы

1. **Саясат туралы мәлімдеме (Policy Statement)**
Басшылықтың экологиялық және әлеуметтік тұрақтылыққа бейілділігін, сондай-ақ қабылдаушы елдің заңнамасы мен Қор талаптарына сәйкестікті растайтын ресми мәлімдеме.
2. **Тәуекелдер мен әсерлерді анықтау процесі (Risk and Impact Identification Process)**
Қызмет түрлерін скринингтеу және санаттау рәсімдері, маңызды E&S тәуекелдерді анықтау және тәуекелдерді азайту иерархиясын (болдырмау – азайту – қалпына келтіру – өтемақы) қолдану.
3. **Ұйымдық құрылым және жауапкершілік (Organisational Structure and Responsibilities)**
E&S бойынша жауапты тұлғалардың рөлдері, есеп беру желілері және шешім қабылдау өкілеттіктері.
4. **Басқару бағдарламалары (Management Programmes)**
Анықталған тәуекелдерді басқару және азайту шараларын іске асыру үшін жоспарлар, рәсімдер және бюджеттер (мысалы: еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау (OHS), биоәртүрлілік, еңбек қатынастары, қауымдастықпен өзара іс-қимыл).
5. **Мониторинг және есептілік (Monitoring and Reporting)**
Көрсеткіштер, есеп беру жиілігі және Қорға және реттеуші органдарға есеп ұсыну форматтары.
6. **Мүдделі тараптарды тарту және шағымдарды қарау механизмі (Stakeholder Engagement and Grievance Mechanism)**
Ақпаратты ашу, консультациялар жүргізу және шағымдарды қарау рәсімдері, Қордың шағымдарды қарау тетігі (GRM) талаптарына сәйкес.
7. **Оқыту және әлеуетті арттыру (Training and Capacity Building)**
Қызметкерлердің хабардарлығын және құзыреттілігін тұрақты арттыру бағдарламасы.
8. **Үздіксіз жетілдіру (Continuous Improvement)**
Ішкі аудит, басшылық тарапынан қарау және түзету шараларын енгізу процесі.

Қажет болса, мен сізге шағын/орта кәсіпорындарға арналған ықшам ESMS үлгісін немесе В санатындағы жобаларға бейімделген практикалық ESMS құрылымын әзірлеп бере аламын.

ESMS компоненті	Дәлелдер / Құжаттама	Жауапты тұлға	Мәртебе
Саясат туралы мәлімдеме	Қол қойылған ESG саясаты	Бас директор / ESG менеджері	Қолданыста / Күтілуде
Тәуекелдерді бағалау	Скрининг жазбалары	ESG қызметкері	
Мониторинг және есептілік	Тоқсандық ESG есебі	Сәйкестік тобы	

Н қосымшасы: Консультациялар қорытындысы және мүдделі тараптармен қарым қатынасу бойынша жоспардың (SEP) үлгісі

Бұл үлгі жоба өмірлік циклі бойында инклюзивті, мазмұнды және тұрақты өзара іс-қимылды қамтамасыз ету мақсатында Мүдделі тараптармен қарым қатынасу бойынша жоспарын (SEP) әзірлеуге арналған.

1. Жобаға шолу (Project Overview)

Жобаның орналасқан жерін, ауқымын және негізгі мақсаттарын қоса алғанда қысқаша сипаттама беріңіз.

2. Мүдделі тараптарды анықтау және талдау (Stakeholder Identification and Analysis)

Негізгі мүдделі тараптарды тізімдеңіз, соның ішінде:

- зардап шеккен қауымдастықтар;
- мемлекеттік органдар;
- азаматтық қоғам ұйымдары;
- осал топтар.

Мүдделі тараптар, олардың жобаға қызығушылығы және өзара іс-қимылдың қолайлы тәсілдері көрсетілген кестені қосыңыз.

3. Тарту мақсаттары және стратегиясы (Engagement Objectives and Strategy)

Мүдделі тараптарды тартудың мақсатын сипаттаңыз және коммуникация мен қатысу стратегиясын айқындаңыз.

4. Тарту әдістері мен құралдары (Methods and Tools of Engagement)

Қауымдастық жиналыстары, семинарлар, сауалнамалар, цифрлық платформалар және басқа да құралдар мен тәсілдерді көрсетіңіз.

5. Тарту іс-шаралары және мерзімдері (Engagement Activities and Timeline)

Жоспарланған тарту іс-шараларының кестесін және олардың күтілетін нәтижелерін ұсыныңыз.

6. Ресурстар және жауапкершілік (Resources and Responsibilities)

Жауапты тұлғаларды немесе топтарды және тарту іс-шараларына бөлінген ресурстарды айқындаңыз.

7. Шағымдарды қарау механизмі (Grievance Redress Mechanism – GRM)

GRM рәсімдерін, шағым беру арналары мен жауап беру мерзімдерін қысқаша сипаттаңыз.

2.8. Мониторинг және есептілік (Monitoring and Reporting)

Тарту іс-шаралары қалай мониторингтелетіні, кері байланыс қалай ескерілетіні және есептілік қалай жүргізілетіні туралы ақпарат беріңіз.

Қажет болса, мен сізге SEP үшін кестелік үлгі формасын, немесе В санатындағы жобаларға бейімделген практикалық SEP шаблонын әзірлеп бере аламын.

I қосымшасы: Шағымдарды қарау тетіктері бойынша нұсқаулық

Мақсаттары

- СС GSH-тің экологиялық және әлеуметтік (E&S) саясаттарына, сондай-ақ Жасыл климат қорының (GCF), IFC Өнімділік стандарттарының (2023) және басқа да қолданылатын стандарттардың талаптарына сәйкес келетін сенімді, инклюзивті және қолжетімді шағымдарды қарау тетігін құру;
- Жоба әсеріне ұшыраған тұлғаларға (PAPs), қауымдастықтарға, қызметкерлерге, мердігерлерге және басқа да мүдделі тараптарға аландаушылықтарын білдіруге және уақтылы шешім алуға мүмкіндік беретін құрылымдалған және тиімді платформа ұсыну;
- Есептілікті күшейту, мазмұнды мүдделі тараптарды тартуды қолдау және қауымдастықтың кері байланысын Қор мен қосалқы жобалардың қызметіне енгізу арқылы жоба сапасын арттыру;
- Жәбірленушіге бағдарланған тәсілді қолдану арқылы GCF-тің SEAH (жиныстық қанау, зорлық-зомбылық және қудалау) саясатына, Гендерлік саясатқа, Байырғы халықтар саясатына және Ақпаратты ашу саясатына сәйкестікті қамтамасыз ету.

Бағалау және негіздеме

СС-ACF Қазақстан, Өзбекстан және Моңғолия елдеріндегі жергілікті қауымдастықтармен және мүдделі тараптармен проактивті өзара іс-қимылдың маңыздылығын мойындайды. Бұл елдерде жаңартылатын энергия көздерін дамыту, су инфрақұрылымы, ауыл шаруашылығы жобалары және өнеркәсіпті декарбонизациялау аясында контекстке тән экологиялық, әлеуметтік және басқарушылық тәуекелдер туындауы мүмкін. Мұндай тәуекелдерге жер пайдалану даулары, пайдаларды әділ бөлмеу, еңбек жағдайлары, мәдени мұраға әсерлер және гендерлік зорлық-зомбылық жатады.

Әрбір қосалқы жоба осы Қор деңгейіндегі шеңберлік құжатқа сәйкес келетін жоба деңгейіндегі шағымдарды қарау тетігін (GRM) әзірлеуге міндетті болады.

Шағымдарды қарау тетігі келесі жағдайларда аса маңызды:

- Жаңадан туындап жатқан экологиялық және әлеуметтік (E&S) тәуекелдерді анықтау және операциялық тиімділікті жақсарту;
- СС GSH, Портфельдік компаниялар және қауымдастықтар арасындағы сенімді нығайту;
- Жобаның кешігуін, беделге нұқсан келуін және қақтығыстардың ушығуын болдырмау;
- Адам құқықтарын қорғауды қамтамасыз ету және Еркін, алдын ала және ақпараттандырылған келісім (FPIC) қағидатын сақтау.

Негізге алынатын қағидаттар

СС-ACF аясындағы барлық шағымдарды қарау тетіктері (GRM) келесі қағидаттарды ұстануы тиіс:

-
- Зандылық және ашықтық: Тетік тәуелсіз түрде жұмыс істеуі және арнайы дайындықтан өткен E&S мамандарының бақылауында болуы тиіс;
  - Қолжетімділік: Жергілікті тілдерде жариялануы, сауаттылық деңгейіне бейімделуі, тегін болуы және бірнеше арна арқылы қолжетімді болуы;
  - Болжамдылық: Айқын рәсімдер, нақты мерзімдер және қолжетімді есептілік болуы;
  - Құпиялылық: SEAH және хабарлаушы (whistleblower) шағымдары үшін қауіпсіз әрі жәбірленушіге бағдарланған қорғау шаралары қамтамасыз етілуі;
  - Кек қайтармау: Шағым берушілерге қарсы қысым көрсетуге, қорқытуға немесе жазалауға жол берілмеуі;
  - Қатысу және үздіксіз оқыту: Мүдделі тараптардың кері байланысы басқарушылық шешімдерді жетілдіру және жоба дизайнын жақсарту үшін пайдаланылуы.
- GRM бірнеше өтініш қабылдау арналары (мысалы, анонимді сенім телефоны, SMS, веб-форма) арқылы инклюзивті және қолжетімді болуы тиіс және шағым берушілерді қорғау мақсатында кек қайтармау саясатын қолдануы қажет.

Шағымдарды қарау тетігінің құрылымы

Әрбір Портфельдік компания қосалқы жобаның ауқымына, орналасқан жеріне және тәуекел деңгейіне сәйкес келетін жобаға тән шағымдарды қарау тетігін (GRM) құруға міндетті. Бұл тетік мыналарды қамтуы тиіс:

- Нақты ұйымдық құрылым және тағайындалған Шағымдар жөніндегі жауапты тұлғалар (Grievance Officers);
- Бірнеше шағым қабылдау арналары (мысалы, телефон желісі, электрондық пошта, физикалық жәшіктер, қауымдастық жиналыстары, онлайн форма);
- CC GSH-тің ESG бөлімшесіне қолжетімді шағымдар тіркелімі;
- Шағым берушілерге іс мәртебесі бойынша тұрақты жаңартулар мен кері байланыс беру.

Операциялық процесс

1. Ұсыну: Шағымдар ауызша, жазбаша немесе электрондық түрде берілуі мүмкін;
2. Растау: Шағым 5–10 жұмыс күні ішінде тіркеліп, қабылданғаны туралы растау беріледі;
3. Скрининг: Қабылдануы және жобаға қатыстылығы тексеріледі. Қатысы жоқ жағдайлар тиісті мекемелерге жіберіледі;
4. Тергеу: Арнайы дайындықтан өткен қызметкерлер сұхбаттар, нысанға бару және құжаттарды талдау арқылы қарастырады;
5. Жауап: Түзету шаралары немесе шешім 30 жұмыс күні ішінде хабарланады;
6. Мониторинг: Істер жабылғанға дейін қадағаланады, нәтижелер CC-ACF Экологиялық және әлеуметтік басқару бөлімімен (ESMU) қаралады.

SEAH және осал топтар бойынша ерекше шаралар

Келесі санаттағы шағымдар үшін арнайы хаттамалар қолданылады:

- Жыныстық қанау, зорлық-зомбылық немесе қудалау (SEAH);
- Жергілікті халықтар және дәстүрлі жер пайдаланушылар;
- Әйелдер, балалар, мүгедектігі бар адамдар және басқа да маргинал топтар.

Бұл хаттамалар мыналарды қамтиды:

- жәбірленушіге бағдарланған қарау тәсілі;
- құпия деректерді қауіпсіз сақтау;
- анонимділік мүмкіндігі;

-
- қолдау қызметтеріне (құқықтық, психологиялық, медициналық) қолжетімділік;
  - қолжетімді болған жағдайда ұлттық қорғау органдарына жолдау.

Медициналық, психологиялық немесе құқықтық қолдау алу үшін жәбірленушінің полицияға арыз беруі міндетті емес.

Қауымдастықты хабардар ету және коммуникация

Портфельдік компаниялар қауымдастықтарды GRM туралы келесі тәсілдер арқылы хабардар етуі тиіс:

- Мүдделі тараптарды тарту аясындағы қауымдастық жиналыстары;
- Тиісті тілдерде ақпараттық материалдар тарату (флаерлер, плакаттар, брошюралар);
- Қоғамдық консультацияларға GRM бойынша оқыту элементтерін енгізу;
- Ауылдық жерлерде радиохабар немесе SMS арқылы ақпарат тарату (қажет болған жағдайда).

Эскалация және жолдау тетіктері

Шешілмеген немесе сезімтал шағымдар келесі деңгейлерге жіберілуі мүмкін:

- СС-ACF Қор менеджері (Экологиялық және әлеуметтік басқару бөлімі);
- CITIC Capital ESG тобының жоғары басшылығы;
- GCF-тің Тәуелсіз шағымдарды қарау механизмі (<https://irm.greenclimate.fund>).

Эскалацияланған істер Қор деңгейіндегі шағымдар тіркеліміне енгізіліп, тоқсан сайын қаралады.

Мониторинг, есептілік және үйрену

- Әрбір Портфельдік компания тоқсан сайын ESMU-ға шағымдар журналын ұсынуы тиіс. Бұл журналда шағымдардың саны мен түрі, қаралу мерзімі және нәтижелері көрсетілуі қажет;
- Ауыр немесе жүйелі сипаттағы жағдайлар 5 жұмыс күні ішінде хабарлануы тиіс;
- Жыл сайынғы шағымдар бойынша есеп анонимдендірілген форматта жарияланып, GCF пен басқа инвесторларға ұсынылады;
- Шағымдар динамикасы бойынша деректер бейімделмелі басқару шешімдерін қабылдау және саясаттарды жетілдіру үшін пайдаланылады.

Қадағалау және жауапкершілік

- Портфельдік компаниялар Қор нұсқаулығына сәйкес өз GRM тетіктерін енгізу және қолдау үшін жауапты;
- ESMU үлгі құжаттар, оқыту және қадағалау қолдауын қамтамасыз етеді;
- Жоғары тәуекелді инвестициялар үшін шағымдарды қарау процесіне сыртқы аудит жүргізіледі.

Мүдделі тараптармен қарым-қатынасу және кері байланысты интеграциялау

СС-ACF шағымдарды қарау стратегиясының негізіне мүдделі тараптарды тартуды қояды. Қор әлеуметтік инклюзия, климаттық әділеттілік және тұрақты даму қағидаттарына бейілді болғандықтан, консультациялар бір реттік іс-шара емес, инвестиция алдындағы скринингтен бастап жобаның аяқталуына дейін жалғасатын үздіксіз диалог болып табылады.

Қазақстан, Өзбекстан және Моңғолиядағы СС-АСҒ инвестицияларының өмірлік циклі бойында Қор жергілікті қауымдастықтармен, Жергілікті халықтар топтарымен, әйелдер ұйымдарымен, азаматтық қоғам ұйымдарымен (CSO), мемлекеттік органдармен және салалық қауымдастықтармен тұрақты өзара іс-қимыл жүргізеді.

Бұл өзара іс-қимылдар:

- жергілікті контексті түсінуге;
- осал топтарды анықтауға;
- шағымдарды қарау тетіктерін мәдени нормалар мен тілдік ерекшеліктерге бейімдеуге мүмкіндік береді.

Қолданылатын қарым-қатынасқа тарту құралдары

- Портфельдік компаниялар мен Қор қызметкерлері ұйымдастыратын мерзімді мүдделі тараптар семинарлары;
  - GRM-нің қолжетімділігі мен сенімділігіне қатысты қауымдастық пікірін бағалау сауалнамалары;
  - Әйелдер, жастар, мүгедектігі бар адамдар және ауылдық немесе қала маңындағы көшпелі топтармен мақсатты фокус-топ талқылаулары (FGD);
  - Қашықтағы және қызмет көрсетілмеген қауымдастықтарды қолдау үшін SMS-негізіндегі кері байланыс тетіктері және цифрлық сенім желілері.
- Осы өзара іс-қимыл нәтижелері шағымдарды қарау тетігінің дизайны мен функционалдығын жетілдіру үшін пайдаланылады, әсіресе қолжетімділікті арттыру және жауап беру мерзімдерін қысқарту бағытында.

Жобаға әсер ететін мүдделі тараптар мен шағым сценарийлерінің мысалдары

Қор өз инвестициялары аясында әртүрлі экологиялық және әлеуметтік әсерлердің туындауын болжайды, бұл әртүрлі мүдделі тараптар тарапынан шағымдардың пайда болуына әкелуі мүмкін. Төменде салалық араласуларға негізделген иллюстративті мысалдар келтірілген:

- **Жаңартылатын энергия жобалары (Қазақстан, Моңғолия):** Көшпелі малшылар жел электр станцияларының құрылысы немесе кіру жолдарының салынуына байланысты жайылым жерлерінің шектелуіне қатысты шағым білдіреді. Шағымды шешу кеңістіктік жоспарлауды қайта қарауды және келіссөздер арқылы өтемақы төлеуді қамтуы мүмкін.

- **Ауыл шаруашылығы және суару жобалары (Өзбекстан):** Әйел фермерлер климатқа бейімделген ауыл шаруашылығы бағдарламаларынан шеттетілгеніне алаңдаушылық білдіреді. GRM гендерлік тұрғыдан инклюзивті ақпараттандыру және түзету оқыту шараларын қамтамасыз етеді.

- **Қалалық инфрақұрылым (Моңғолия):** Ұлан-Батордың қала маңындағы тұрғындары электр көліктеріне арналған зарядтау инфрақұрылымы құрылысы кезінде уақытша ауа ластануы немесе шуға қатысты шағым береді. Шешім ретінде экологиялық мониторинг нәтижелерін жариялау және қауымдастық жиналыстарын өткізу қарастырылады.

- **Өнеркәсіптік жаңғырту (Қазақстан):** Қызметкерлер энергия тиімділігін арттыру жұмыстары кезінде еңбек қауіпсіздігінің сақталмауына шағымданады. Қор Портфельдік компаниядан тергеу жүргізуді және еңбек қауіпсіздігі бойынша түзету шараларын енгізуді талап етеді.

- **SEAN жағдайлары (көлденең мәселе):** Әйел фабрика қызметкерлері мердігер басшылар тарапынан қудалау туралы хабарлайды. Мұндай жағдайлар жәбірленушіге

бағдарланған SEAN хаттамаларына сәйкес қаралады, оның ішінде дереу қорғау шаралары, тергеу және құқықтық көмек қарастырылады.

Әлеуетті арттыру және жариялылық

Шағымдарды қарау тетігінің тиімділігін қамтамасыз ету үшін Қор және оның Портфельдік компаниялары әлеуетті арттыру мен ашық ақпарат жариялауға инвестиция салады. Бұл мыналарды қамтиды:

- Портфельдік компания қызметкерлерін E&S тәуекелдерін скринингтеу, шағымдарды қарау және жәбірленушіге бағдарланған тәсілдер бойынша оқыту;
- GRM хаттамаларының қазақ, өзбек, моңғол және орыс тілдеріндегі қолжетімді нұсқаларын қағаз және цифрлық форматта ұсыну;
- Ұлттық уәкілетті органдармен (NDA) және жергілікті азаматтық қоғам ұйымдарымен (CSO) бірлесіп ақпараттық сессиялар өткізу;
- Тоқсан сайынғы шағымдар қорытындыларын және шешілген және эскалацияланған жағдайларды талдауды қамтитын жылдық әсер ету есептерін жариялау.

Қор сондай-ақ Техникалық көмек қоры арқылы компанияларға халықаралық стандарттарға сәйкес шағымдарды басқару жүйелерін жетілдіру мақсатында мақсатты қолдау көрсетеді.

Қадағалау, шолу және үздіксіз үйрену

Қордың Экологиялық және әлеуметтік басқару бөлімі (ESMU) портфель бойынша шағымдарды қарау тетіктеріне жалпы қадағалау жүргізуге жауапты. ESMU:

- Жыл сайын шағымдарды қарау тетіктерінің тиімділігі мен жеделдігін аудиттен өткізеді;
- Алынған сабақтарды ESG саясатын жаңарту және оқыту бағдарламаларына енгізеді;
- Сыртқы сарапшылармен және ұқсас қорлармен салыстырмалы талдау және тәжірибе алмасу жүргізеді;
- Орта мерзімді бағалау кезінде немесе елеулі оқиғалардан кейін GRM хаттамаларын қайта қарайды.

Қор сондай-ақ Ұлттық уәкілетті органдармен және GCF-тің Тәуелсіз шағымдарды қарау тетігімен ынтымақтастықта жұмыс істейді. Егер жүйелік кедергілер анықталса (мысалы, сенімнің төмендігі, гендерлік шеттету, цифрлық сауатсыздық), децентрализован шағым қабылдау нүктелері және қауымдастық өкілдері арқылы фасилитациялау сияқты бейімделмелі тәсілдер сынақтан өткізіліп, кеңейтіледі.

Есептілік, үйрену және болашаққа бейімдеу

Барлық GRM-ге қатысты деректер гендер, орналасқан жер, шағым түрі және шешу уақыты бойынша бөлініп талданады. Бұл үрдістерді анықтауға және болашақ инвестициялық шешімдерді жетілдіруге мүмкіндік береді.

Қор шағымдарды шешу процесінің ашықтығы мен бақылау мүмкіндігін арттыру үшін жасанды интеллект негізіндегі деректер талдау құралдарын және блокчейнге негізделген аудит іздерін енгізу мүмкіндігін зерттеуде. Бұл инновациялар таңдалған жобаларда пилоттық түрде іске асырылып, сәтті болған жағдайда Қордың цифрлық ESMS инфрақұрылымына енгізіледі.

СС-ACF шағымдарды қарау тетігін тек реактивті құрал емес, қауымдастық сенімін нығайтатын, әлеуметтік лицензияны қамтамасыз ететін және жобалардың ұзақ мерзімді табыстылығын қолдайтын стратегиялық актив ретінде қалыптастыруға ұмтылады.

Ж қосымшасы: Қордың шағымдар саясаты (Шағымдарды қарастыру механизмі)

Негіздеме

Шағым дегеніміз — Қордың инвестиция алушылары, инвесторлары, бірлескен инвесторлары немесе тікелей әсерге ұшыраған басқа да мүдделі тараптар (бұдан әрі бірлесіп — «Мүдделі тараптар») тарапынан Қорға («Қор») қатысты білдірілген кез келген қанағаттанбаушылық.

Шағымдарды тиімді қарау Қор үшін көптеген практикалық артықшылықтар береді және қызмет сапасын жақсартуға ықпал етеді. Шағымдар қате шешімдердің, қызмет көрсетудің төмен сапасының немесе жеткіліксіз коммуникацияның дәлелі болуы мүмкін. Осыны ескере отырып, Қор мұндай шағымдардың туындауын болдырмау үшін өз қызметін барынша жауапты және сапалы түрде жүргізуге ұмтылады.

Мүдделі тараптарға шағымдарын оңай білдіру мүмкіндігі берілуі, олардың өтініштері уақтылы тіркеліп, әділ және сезімтал түрде қаралуы қамтамасыз етілуі тиіс. Өз беделін сақтау және нығайту мақсатында Қор қанағаттанбаған Мүдделі тараптарды анықтап, олардың шағымдарын тиімді шешу тетіктерін әзірлеуі және қолдануы қажет.

Мүдделі тараптардың мүдделерін әрдайым сақтай отырып, шағымдарды тиісінше басқару және уақтылы шешу мақсатында Қор Шағымдарды басқару саясатын енгізді. Осы саясатқа сәйкес:

1. Мүдделі тараптарға өз шағымдарын білдіруге мүмкіндік беріледі;
2. Шағымдар олар тіркелген күннен бастап үш ай ішінде қаралып, жауап берілуі тиіс;
3. Барлық шағымдар құжатталып, тиісті түрде есепке алынып, есептілікке енгізілуі қажет;
4. Шағымдар саясаты ESMS-ке қатысты басқа саясаттармен және рәсімдермен, соның ішінде SEAN бойынша нұсқаулықпен, Жергілікті халықтар бойынша нұсқаулықпен және Жерді сатып алу мен қоныс аудару бойынша нұсқаулықпен өзара үйлесімді жұмыс істеуі тиіс.

Шағымдарды басқару саясаты жергілікті заңнамаға сәйкес қолжетімді болуы мүмкін басқа сот немесе әкімшілік қорғау құралдарына қол жеткізуді шектемеуі және арнайы келісімдер арқылы көзделген шағымдарды қарау тетіктерін алмастырмауы тиіс.

Адал ниетпен өз қанағаттанбаушылығын білдірген ешбір шағым беруші қудалауға, қысым көрсетуге немесе қандай да бір теріс салдарға ұшырамауы тиіс. Қор шағым берушілерге қатысты кек қайтармау саясатын ұстанады.

Кез келген директор, лауазымды тұлға немесе қызмет көрсетуші шағым берушіге қарсы кек қайтару әрекетін жасаса, тәртіптік жауапкершілікке тартылады, оның ішінде қызметінен немесе шартынан босатылуы мүмкін.

Бұл қорғау шарасы Қордың басқару органдарына өздерінің әдеттегі өкілеттіктері шеңберінде, қызмет нәтижелеріне қатысты заңды және негізделген себептер бойынша тәртіптік шаралар қолдануға кедергі келтіру үшін арналмаған.

Рәсім

Барлық шағымдар Қорға жазбаша түрде келесі арналардың бірі арқылы жіберілуі тиіс:

a) Пошта арқылы келесі мекенжайға: [шағымдар қабылдайтын пошталық мекенжай – нақтылап енгізіледі]

b) Электрондық пошта арқылы: grievance_cc_acf@citiccapital.com

Тақырыбы: **Complaints – Fund**

Шағым алынған күннен бастап ең көбі 10 жұмыс күні ішінде Қордың тағайындалған байланыс тұлғасы («Байланыс тұлғасы») шағымды алғанын растау хатын жібереді және қарау шаралары туралы хабарлайды.

Байланыс тұлғасы шағымдарды басқару рәсімінің тиімді жүргізілуіне жауапты және бүкіл процесс барысында шағым берушімен негізгі байланыс нүктесі болып табылады.

Барлық шағымдар ақылға қонымды мерзім ішінде қаралады. Белгіленген бір қызметкер («Шағымдар жөніндегі офицер») осы құжатта сипатталған рәсімге сәйкес шағымдардың қаралуын және қажет болған жағдайда, Қордың реттеуші және шарттық міндеттемелеріне сәйкес кідіріссіз эскалациялануын қамтамасыз етеді.

Шағымдар жөніндегі офицер:

- жүйелік немесе қайталанатын шағымдарды анықтауға;
- олардың себептерін талдауға және жою шараларын қабылдауға;
- алынған сабақтар мен болашақта шағымдардың алдын алу/азайту бойынша қабылданған шараларды Басқарушылар кеңесіне тұрақты түрде ұсынуға жауапты.

Құпиялылық: Шағымдар мен оларға қатысты есептер мүмкіндігінше құпия сақталады. Құпиялылық мүдделері тергеуді тиісті түрде жүргізу қажеттілігімен теңгеріледі. Тергеуге немесе шағымдарды басқару рәсіміне қатысы жоқ тұлғаларға ақпарат беру тыйым салынады.

Тергеу: Тергеудің мақсаты — шағымның себептерін әділ және тәуелсіз түрде талдау.

Тергеу:

- барлық белгілі фактілерді ескере отырып, мәселені объективті бағалауға;
- істі одан әрі қалай қарау керектігін анықтауға;
- қажет болған жағдайда қылмыстық қудалау немесе өзге де санкцияларды қарастыруға бағытталған.

Егер Басқарушылар кеңесі шешім қабылдаса, Қор қаржылық заңбұзушылықтарға күдік туындаған тұлғаларға немесе ұйымдарға қатысты қудалау және/немесе басқа санкциялар бастай алады.

Шағымдар жөніндегі офицер тергеу процесін басқаруға, қажетті білім мен дағдыларды айқындауға және қажет болған жағдайда сыртқы кеңесшілерді тартуға жауапты.

Сыртқы сарапшыларды тарту кезінде негізгі критерийлер:

- кәсіби құзыреттілік;
- тәуелсіздік;
- бейтараптық.

Сыртқы сарапшыларға қатаң құпиялылық талаптары қойылады.

Егер шағым Шағымдар жөніндегі офицерге немесе Басқарушылар кеңесінің мүшесіне қатысты болса, тиісті тұлға шағымды қарауға, тергеуге немесе шешім қабылдауға қатыстырылмайды.

Жауап беру мерзімі: Байланыс тұлғасы шағым берушіге шағым түскен күннен бастап екі айдан кешіктірмей жазбаша жауап (пошта немесе электрондық пошта арқылы) береді.

Жауапта шағымды қарау үшін қажет деп танылған ақпарат немесе түсіндірмелер, ашықтық қағидатына сәйкес ұсынылады.

Эскалация тәртібі: Егер шағым беруші екі ай ішінде жауап алмаса немесе қанағаттанарлықсыз жауап алса, ол осы құжатта көрсетілген мекенжайлар арқылы Шағымдар жөніндегі офицерге жүгінуге құқылы.

Егер шағым Шағымдар жөніндегі офицерге жолданған күннен бастап бір ай ішінде жауап берілмесе немесе жауап қанағаттандырмаса, шағым беруші мәселені Басқарушылар кеңесіне жолдай алады.

Бұл жағдайда Байланыс тұлғасы шағымның Басқарушылар кеңесіне жеткізілуін қамтамасыз етуге жауапты болады.

Есептілік және құжаттаманы жүргізу (шағым шешілгеннен кейін)

Шағымдар жөніндегі офицер барлық шағымдар бойынша пайдалы ақпаратты жүйелі түрде тіркеу және қадағалау мақсатында Шағымдар есебін жүргізуге жауапты.

Жыл сайын 1 наурызға дейін және Директорлар кеңесінің әрбір жоспарланған отырысының алдында Шағымдар жөніндегі офицер алдыңғы жыл немесе есептік кезең бойынша шағымдар белсенділігіне талдау жасалған есепті Директорлар кеңесіне ұсынады.

Барлық шағымдарға қатысты жазбалар қажетті деңгейде анонимдендіріліп, кемінде 5 жыл сақталуы тиіс.

Шағым берушілер тергеу барысында анонимді болуға құқылы. Мұндай жағдайда олар тергеудің мәртебесі немесе нәтижесі туралы хабарламалар алмайды және Байланыс тұлғасымен байланыс орнатылмайды.

Шағым берген кезде жеке басын ашқан тұлғалар:

- тергеу мәртебесі туралы хабарламалар алуға;
- қосымша ақпарат қажет болған жағдайда Байланыс тұлғасымен, Шағымдар жөніндегі офицермен немесе Басқарушылар кеңесінің мүшелерімен байланысуға;
- шағым бойынша ресми жауап алуға келісім береді.

СЕАН рәсімдері

Шағымдар саясаты жәбірленушіге бағдарланған және гендерлік сезімтал тәсілді қамтамасыз ету үшін арнайы қорғау шараларын қамтиды.

Шағымдар қатаң құпиялылық және/немесе анонимдік негізінде қабылдануы мүмкін.

Егер шағым беруші Қормен немесе Портфельдік компаниямен тікелей жұмыс істесе және өзінің қауіпсіздігіне алаңдаса, СС-ACF икемді жұмыс жағдайларын ұсынуды ынталандырады.

СЕАН және басқа да шағымдарға қатысты деректер этикалық және қауіпсіз түрде сақталады.

Қор шағым берушімен және қажет болған жағдайда басқа тараптармен бірлесіп келесі қолдау шараларын қарастыруға ниетті:

- Медициналық көмек
- Психологиялық көмек
- Құқықтық қолдау
- Қауымдастыққа негізделген қорғау шаралары
- Қоғамға қайта бейімдеу

SEAN шағымдары қауіпсіз, этикалық және сенімді түрде тіркеледі. СС-ACF тобы SEAN бойынша үрдістерді түпкі себептерді талдау және пәнаралық тәсілдер арқылы бағалауды жоспарлайды.

Қоғаммен өзара іс-қимыл стратегиясы

Қор Шағымдар саясатын (GRM) барлық тиісті мүдделі тараптарға қолжетімді етуді көздейді.

- Қор кеңсесінде Шағымдар саясатының физикалық көшірмесі болады;
- Портфельдік компанияларға Шағымдар саясаты және GRM бойынша нұсқаулық көшірмелері беріледі;
- СС-ACF Шағымдар саясатының физикалық көшірмелері Ұлттық уәкілетті органдарға (NDA) ұсынылады;
- Азаматтық қоғам ұйымдарымен (CSO), ҮЕҰ, Жергілікті халықтар ұйымдарымен, әйелдер ұйымдарымен және басқа да мүдделі тараптармен виртуалды консультациялар өткізіледі;
- Аталған тараптарға Шағымдар саясатының көшірмесі жіберіледі.

Ықтимал жоба әсеріне ұшырайтын тұлғалар туралы қысқаша мәлімет

СС-ACF инвестициялары арқылы қызмет көрсетілетін қауымдастықтарда климатқа төзімді оң әсерлер қалыптастыруды мақсат етеді. Дегенмен, мықты экологиялық және әлеуметтік қорғау шараларына қарамастан, кейбір тұлғалар Қор инвестицияларының әсеріне ұшырауы мүмкін екенін мойындайды.

Осыған байланысты Қор шағымдарды тергеу, тіркеу және шешуді қамтамасыз ететін сенімді Шағымдар саясатын әзірледі.

Ықтимал жоба әсеріне ұшырайтын тұлғалар:

- Қосалқы жобалардың бенефициарлары;
- Портфельдік компания қызметкерлері (нашар еңбек жағдайлары, қысқарту, SEAN, жалақы төлемеу, дұшпандық жұмыс ортасы және басқа мәселелер);
- Қауымдастық мүшелері (жергілікті экологиялық әсерлер, SEAN, қауымдастықтағы зорлық-зомбылық, өзара іс-қимыл мәселелері);
- Инвестиция алмаған компаниялар (инвестициялық процесс туралы ақпарат алу мақсатында).

Шағым берушілер сондай-ақ Жасыл климат қорының Тәуелсіз шағымдарды қарау тетігін пайдалана алады. Қосымша ақпарат:

<https://irm.greenclimate.fund/case-register/file-complaint>

К қосымшасы: Экологиялық және әлеуметтік әсерді бағалау бойынша нұсқасы (ESIAs)

Стандартты ESIA бөлімдеріне қосымша, Қор контекстке тән тақырыптық талдауды талап етеді:

- **Моңғолия үшін:** жердің фрагментациясына, мәңгі тоңның сезімталдығына және Жергілікті халықтардың жер пайдалану құқықтарына назар аудару.
- **Өзбекстан үшін:** суару ізі бойынша модельдеу және бейресми фермерлердің су құқықтарын қамту.
- **Қазақстан үшін:** өнеркәсіпті декарбонизациялаудың жергілікті жұмыспен қамтуға және биоалуантүрлілік дәліздеріне әсерін бағалау.

ESIA әдіснамасына ұлттық университеттер немесе халықаралық сарапшылар тарапынан тәуелсіз сараптамалық шолу жүргізу қатаң түрде ұсынылады. Барлық ESIA есептерінде қауымдастық деңгейіндегі бейімделу бойынша қосымша пайдаларды сипаттайтын бөлім болуы тиіс.

Бұл нұсқаулық СС-ACF-тің В санатындағы инвестициялары үшін талап етілетін Экологиялық және әлеуметтік әсерді бағалау (ESIA) бойынша негіздемелік құрылымды ұсынады. ESIA тәуекелдерді ерте кезеңде анықтауды және азайту шараларын жоба дизайнына енгізуді қамтамасыз етеді.

1. Қолданылуы:

Қордың ESMS жүйесіне сәйкес В санатына жатқызылған барлық қосалқы жобалар үшін міндетті.

2. Бағалау ауқымы:

- Экологиялық және әлеуметтік тәуекелдер/әсерлерді анықтау
- Бағалау кезеңінде мүдделі тараптарды тарту
- Жер пайдалану, биоалуантүрлілік, су, шығарындылар және қалдықтарды талдау
- Жергілікті халықтарға, осал топтарға, гендерге және күнкөріске әсер
- Қабылдаушы елдің E&S реттеулеріне құқықтық сәйкестік

3. Әдіснама:

- Бастапқы және екінші реттік деректерді пайдалану
- Жергілікті қауымдастықтармен қатысымдық әдістер
- Базалық зерттеу және баламаларды талдау
- Экологиялық және әлеуметтік басқару жоспарын (ESMP) енгізу
- Азайту иерархиясын нақты құжаттау

4. Ақпаратты ашу:

- ESIA жобалық есептері инвестиция мақұлданғанға дейін кемінде 30 күн бұрын жариялануы тиіс. Есептер ағылшын және жергілікті тілдерде, қолжетімді платформалар арқылы ұсынылуы қажет.

5. Қарау:

- Барлық ESIA есептері Қордың ESG бөлімі тарапынан қаралады. Сезімтал секторлар немесе орындар үшін техникалық валидация мақсатында тәуелсіз консультанттар тартылуы мүмкін.

ESIA-ның типтік құрылымы

- Атқарушы түйіндеме
- Кіріспе және жоба туралы мәлімет
- Құқықтық және институционалдық негіз (ұлттық E&S реттеулері, IFC PS, GCF талаптары)
- Жобаның сипаттамасы (орналасуы, дизайны, технологиясы, қызмет түрлері, қарастырылған баламалар)
- Базалық экологиялық және әлеуметтік жағдайлар
- Мүдделі тараптарды тарту және консультациялар процесі
- Экологиялық және әлеуметтік тәуекелдер мен әсерлерді анықтау және бағалау
- Азайту шаралары және азайту иерархиясын қолдану
- Баламаларды талдау (учаске, технология, дизайн, «жоба жоқ» сценарийі)
- Қумулятивтік әсерді бағалау
- Экологиялық және әлеуметтік басқару жоспары (ESMP) – қысқаша мазмұны және негізгі шаралар
- Институционалдық жауапкершілік және әлеуетті арттыру
- Мониторинг және есептілік жүйесі
- Төтенше жағдайларға дайындық және әрекет ету шаралары
- Қорытындылар мен ұсынымдар

ESMP-ның типтік құрылымы

- Кіріспе және ESIA-мен байланысы
- Азайту жоспары (әсерлер, шаралар, жауапты тарап және шығындар көрсетілген қысқаша кесте)
- Мониторинг жоспары (параметрлер, жиілік, әдістер және есеп беру арналары)
- Институционалдық рөлдер мен жауапкершілік
- Әлеуетті дамыту және оқыту жоспары
- Шағымдарды қарау тетігімен байланыстар
- ESMP іске асыру бюджеті
- Есептілік және ақпаратты ашу талаптары

L қосымшасы: Экологиялық және әлеуметтік тәуекелдерді Портфель бойымен санаттау

СС-ACF GCF ESS және IFC Өнімділік стандарттарына негізделген үйлестірілген тәуекелдерді санаттау шеңберін қолданады. Тәуекел рейтингі тиісті due diligence деңгейін және қажетті қорғаныс шараларын айқындайды.

1. Тәуекел санаттары:

- **В санаты:** Орташа тәуекелдер. ESIA және ESMP талап етіледі, бұл Портфельдік компания деңгейінде жеткілікті E&S техникалық әлеуетті қажет етеді, қажет болған жағдайда сыртқы сарапшылармен толықтырылып, Қордың E&S бөлімі тарапынан қатаң қадағалаумен қамтамасыз етіледі.
- **С санаты:** Ең төмен тәуекелдер. Тек скринингтік тексеру парағы талап етіледі.

2. Портфель деңгейіндегі тәуекелдерді бөлу:

Әрбір қосалқы жоба жеке санатталады. Егер портфельдік компанияның бірнеше қызмет түрі болса, жалпы алғанда ең жоғары тәуекел санаты қолданылады, алайда қосалқы жоба деңгейінде сараланған қорғаныс шаралары қолданылады.

3. Секторға негізделген тәуекел мысалдары:

- **Жаңартылатын энергия (Қазақстан, Моңғолия):** Әдетте В санаты. Тәуекелдерге биоалуантүрлілік, жер пайдалану, шу жатады.
- **Су/суару (Өзбекстан):** В санаты. Су алу және қауымдастықтардың қолжетімділігіне қатысты тәуекелдер.
- **Энергия тиімділігі/EV (Моңғолия):** С санаты. Негізінен аз тәуекелді инфрақұрылымдық жаңғырту.
- **Қалдықтарды басқару (қалалық Моңғолия):** В санаты. Полигон маңындағы әлеуметтік әсерлер, қалдықтарды өндеушілердің қауіпсіздігі.

4. Құралдар:

- Скринингтік тексеру парағы (А қосымшасында)
- Сектор, география және инвестиция кезеңі бойынша санаттау трекері

М қосымшасы: СС-АСФ Жыныстық қанау, зорлық-зомбылық және қудалауға (SEAN) көзқарасы

Негіздеме және алғышарттар

Жыныстық қанау, зорлық-зомбылық және қудалау (SEAN) жаһандық деңгейде климаттық қаржыландыру операциялары аясында елеулі тәуекелдер болып қала береді. Моңғолия, Қазақстан және Өзбекстан елдерінде климатқа төзімді инфрақұрылым мен қызметтерге инвестиция салатын жетекші инвестор ретінде CITIC Capital Asia Climate Fund (CC-ACF) әйелдердің, балалардың, бейресми жұмысшылардың және Жергілікті халықтардың SEAN тәуекелдеріне осалдығын мойындайды. Инфрақұрылымды дамыту сипатын және қауымдастықтармен өзара әрекеттесуді ескере отырып, SEAN Қордың Экологиялық және әлеуметтік менеджмент жүйесі (ESMS) шеңберінде елеулі тәуекел ретінде қарастырылады.

Саясат шеңбері

CC-ACF-тің SEAN тәсілі құқықтарға негізделген және жәбірленушіге бағдарланған модельге сүйенеді, ол халықаралық үздік тәжірибеге сәйкес келеді, соның ішінде:

- IFC Өнімділік стандарттары, әсіресе PS2 және PS4;
- Жасыл климат қорының SEAN саясаты;
- Бизнес және адам құқықтары жөніндегі Рагги қағидаттары;
- Халықаралық еңбек ұйымының Зорлық-зомбылық және қудалау туралы №190 Конвенциясы.

Қордың SEAN саясаты жыныстық теріс қылықтың кез келген түріне нөлдік төзімділікті көздейді, есеп беру мен жауапкершіліктің нақты тетіктерін міндеттейді және барлық серіктестерден жобаларды әзірлеу және іске асыру барысында SEAN қорғау шараларын енгізуді талап етеді.

SEAN тәуекелдерін бағалау және алдын алу

В санатындағы барлық қосалқы жобалар SEAN тәуекелдерін скринингтен өткізуі тиіс (С қосымшасын қараңыз). Due diligence барысында ESG офицері келесілерді бағалайды:

- Жұмыс күшінің құрылымы және гендерлік құрамы;
- Мердігерлерді жалдау тәжірибесі және тұру шарттары;
- Қауымдастықпен өзара іс-қимыл тәсілдері;
- Шағымдарды қарау тетіктеріне (GRM) қолжетімділік;
- Жоба аймағындағы әлеуметтік нормалар, мәдени сезімталдық және белгілі гендерлік зорлық-зомбылық (GBV) тәуекелдері.

Құрылыс жұмыстарын, мигрант немесе қосалқы мердігерлік еңбекті қамтитын, сондай-ақ мектептер, клиникалар немесе базарлар маңында орналасқан жобалар күшейтілген азайту шаралары үшін белгіленеді. Алдын алу шаралары Экологиялық және әлеуметтік іс-қимыл жоспарларына (ESAP) енгізілуі тиіс. Олар мыналарды қамтуы мүмкін:

- Мердігерлер мен қосалқы мердігерлерге арналған мінез-құлық кодекстері;

-
- Барлық дала қызметкерлеріне гендерлік сезімтал оқыту;
  - Іске асырушы серіктес құрылымында арнайы гендерлік жауапты тұлғалар;
  - Гендерлік зорлық-зомбылыққа жауап беру бойынша маманданған жергілікті азаматтық қоғам ұйымдарымен ынтымақтастық.

Жауап шаралары

СС-ACF барлық SEAH айыптаулары жедел, құпия және тиісті рәсімдерге сәйкес қаралуын міндеттейді. Барлық Портфельдік компаниялар:

- Анонимді және жәбірленушіге қолайлы шағым беру арналарының (бірнеше кіру нүктесімен) болуын;
- SEAH-қа арналған шағым беру тетіктерін стандартты шағымдардан бөлек ұйымдастыруды;
- Құқықтық, медициналық және психоәлеуметтік қызметтерге қолжетімділікті қамтитын дағдарысқа әрекет ету хаттамасын;
- SEAH-қа қатысты шағымдар мен шешімдер бойынша тоқсан сайынғы анонимдендірілген есептілікті қамтамасыз етуі тиіс.

Қордың SEAH әрекет ету хаттамасы мыналарды қамтиды:

- Ауыр оқиғалар туралы ESG бөліміне және Инвестициялық комитетке 5 жұмыс күні ішінде хабарлау;
- Қажет болған жағдайда білікті сыртқы тергеушіні тарту;
- SEAH жағдайларын құжаттау және түпкі себептерді талдау;
- Тәртіптік шараларды қолдану, оның ішінде шарттарды бұзу және құқықтық әрекеттер.

Мүдделі тараптарды тарту және қауымдастық қорғау шаралары

Моңғолияда, көшпелі қауымдастықтарда гендерлік динамика ерекшеліктерін ескере отырып, барлық қауымдастықпен жұмыс істеу барысында әйелдерге арналған жеке фокус-топтар өткізіледі, оларды әйел қызметкерлер немесе азаматтық қоғам ұйымдары жүргізеді. Өзбекстанда, бейресми ауылдық еңбек көбіне әйелдерден тұратын жағдайда, SEAH тәуекелдері қатысымдық ауылдық бағалау әдістері және консультациялар арқылы бағаланады.

Қазақстанда өнеркәсіпті декарбонизациялау жобаларындағы жұмыс орнындағы қудалау тәуекелдеріне ерекше назар аударылады.

Мониторинг, есептілік және жауапкершілік

SEAH көрсеткіштері ESG негізгі тиімділік индикаторларына (H қосымшасы) және Портфельдік компаниялардың бағалау карталарына енгізіледі. Оларға мыналар жатады:

- SEAH туралы ақпараттандыру тренингтерінің саны;
- SEAH-ты қамтитын шағым тетіктерінің саны;
- SEAH-қа қатысты алынған және шешілген шағымдар саны;
- 30 күн ішінде шешілген шағымдардың үлесі.

Ілгерілеу туралы ақпарат жыл сайын Жасыл климат қорына ұсынылады және Қордың Ақпаратты ашу саясатына сәйкес жарияланады.

Техникалық көмек және оқыту

Портфельдік компаниялар SEAN бойынша оқыту, саясат әзірлеу немесе азаматтық қоғам ұйымдарымен серіктестік орнату үшін Қордың Техникалық көмек құралынан қолдау сұрай алады.

ESG бөлімі жыл сайын SEAN алдын алу бойынша семинарлар ұйымдастырады, ал алынған сабақтар жылдық ESG оқыту шолуларында жинақталады.

Институционалдық жауапкершілік

Портфельдік компаниялар SEAN алдын алу және әрекет ету шараларын іске асыруға, сондай-ақ осы мақсатта арнайы жауапты тұлғаларды немесе ресурстарды (ішкі немесе сыртқы) тағайындауға жауапты. Қордың ESG маманы қадағалау және стратегиялық бағыт-бағдар береді.

Әрбір Портфельдік компания SEAN бойынша жауапты тұлғаны тағайындауы тиіс. Қажет болған жағдайда бірлескен іске асыру топтарына қауымдастық ұйымдарының өкілдері енгізіледі.

Сәйкессіздіктің салдары

SEAN қорғау шараларын енгізбеу немесе оқиғаларға тиісті түрде жауап бермеу санкцияларға әкеледі, оның ішінде қаржыландыруды тоқтату, инвестициялық келісімдерді бұзу және тиісті органдарға немесе GCF-ке хабарлау.

Қор өз операциялары әсер ететін барлық адамдардың қадір-қасиетін, құрметін және қауіпсіздігін қамтамасыз етуге міндеттенеді.

N қосымшасы: СС-ACF Портфельдік компаниялардың SEAN және гендерге қатысты ісшаралар

Мақсаты және қолданылу аясы

Осы Қосымша СС-ACF қаржыландыратын Портфельдік компанияларға SEAN алдын алу және гендерлік бағыттағы іс-шараларды операциялық қызметке енгізу бойынша нұсқаулық береді. Ол GCF, IFC және Қордың ішкі саясаттарына сәйкестікті қолдайды және қауіпсіз, әділ әрі инклюзивті жобаларды іске асыру үшін әлеуетті арттыруға бағытталған.

Компания деңгейінде SEAN тәуекелдерін скринингтеу

Портфельдік компаниялар тіркелу және инвестициялық due diligence кезеңінде SEAN тәуекелдерін бағалауды жүргізуі тиіс. Бұл мыналарды қамтиды:

- Жұмыс күшіндегі гендерлік теңгерім және билік динамикасы;
- Мердігерлерді бақылау және қадағалау;
- Қоғаммен тікелей өзара әрекеттесу жиілігі (мысалы, қауымдастықпен жұмыс, қызмет көрсету);
- Осал топтарға жақындық;
- Бұрынғы шағымдар немесе беделдік тәуекелдер.

Тәуекел бейіні әзірленіп, Экологиялық және әлеуметтік басқару жоспары (ESMP) шеңберінде жыл сайын жаңартылып отырады.

SEAN алдын алу шараларын әзірлеу

Келесі қадамдар орындалуы тиіс:

- Гендер және SEAN бойынша жауапты тұлғаны тағайындау;
- SEAN-ты қамтитын мінез-құлық кодексін әзірлеу және тарату, барлық қызметкерлер мен мердігерлер қол қоюы тиіс;
- Тоқсан сайын SEAN және этика бойынша оқыту өткізу;
- Мердігерлік келісімдерге және сатып алу процестеріне SEAN қорғау шараларын енгізу.

Қауымдастық қорғау шаралары және қатысу

Портфельдік компаниялар инклюзивті және мәдени тұрғыдан бейімделген консультацияларды қамтамасыз етуі тиіс. Егер жобалар тілдік немесе мәдени кедергілер бар аймақтарда іске асырылса, аударма және бейімделген ақпараттық материалдар ұсынылуы қажет.

Гендерлік бөліністе консультациялар өткізу және жергілікті әйелдер ұйымдарымен серіктестік орнату құпталады.

Компаниялар мыналарды құруы тиіс:

- Гендерлік сезімтал шағымдарды қарау тетіктері;
- Қауымдастықтың қауіпсіздік және құрмет деңгейі туралы пікірін қадағалау үшін бағалау карталары;
- SEAN-қа қатысты ұсыныстарды жоба дизайнына енгізу үшін кері байланыс тетіктері.

SEAN туралы есеп беру және оқиғаларды басқару

Компаниялар Қордың Шағымдар саясатына сәйкес SEAN шағымдарын қарау бойынша ішкі хаттамалар әзірлеуі тиіс. Олар мыналарды қамтиды:

- Айқын есеп беру құрылымдары;
- Жәбірленушілерге қолдау қызметтері (медициналық, құқықтық, психоәлеуметтік);
- Құпия жазбаларды жүргізу және хабарлаушыларды қорғау;
- Ауыр оқиғалар туралы Қордың ESG бөліміне уақтылы хабарлау.

Гендерлік бағыттағы бағдарламалар

СС-ACF Портфельдік компанияларды Қордың Гендерлік саясатына сәйкес гендерлік теңдік пен инклюзияға белсенді үлес қосуға ынталандырады. Мұндай іс-шараларға мыналар кіруі мүмкін:

- Әйелдерді басшылық және техникалық лауазымдарға ілгерілету;
- Қызметкерлер мен қауымдастық мүшелері үшін бала күтімі қызметтеріне қолжетімділікті қолдау;
- Әйелдер басқаратын бизнестерге арналған қаржылық өнімдерді әзірлеу;
- Гендерлік трансформациялық климатқа бейімделу жобаларында ҮЕҰ-мен ынтымақтастық.

Мониторинг және үйрену

Әрбір Портфельдік компания жылына екі рет SEAN көрсеткіштері бойынша есеп беруге міндетті, соның ішінде:

- SEAN шағымдарының саны және оларды шешу деңгейі;
- Гендер және SEAN бойынша оқытылған қызметкерлер саны;
- Мүдделі тараптарды тартуда гендерлік бөлініс бойынша қатысу көрсеткіштері.

Қор бұл деректерді жинақтап, үрдістерді анықтап, қолдау шараларын соған сәйкес бейімдейді. Барлық инвестиция алушылар үшін техникалық көмек және оқыту іс-шаралары қолжетімді.

ESMS-пен интеграция

Барлық SEAN және гендерлік қорғау шаралары әрбір Портфельдік компанияның Экологиялық және әлеуметтік басқару жүйесіне енгізіліп, ESAP-пен үйлестірілуі тиіс. Іске асыру дәлелдері қаржыландыру транштарын бөлуге дейін талап етіледі.

Бұл нұсқаулық Қордың Орталық Азия мен Моңғолияда климаттық әділеттілік пен гендерлік теңдікке деген кең ауқымды міндеттемесінің бір бөлігі болып табылады.

Күшейтілген компания талаптары

Барлық Портфельдік компаниялар жәбірленушіге бағдарланған іс жүргізу рәсімдерін қабылдауы тиіс, соның ішінде:

- Көптілді қолжетімділік нүктелері бар құпия шағым қабылдау жүйелері;
- Әрбір жоба аймағында денсаулық, психоәлеуметтік және құқықтық қызметтерге жолдау желілері;
- Жұмыс орнындағы мінез-құлық пен қауіпсіздік туралы жыл сайынғы анонимді қызметкер сауалнамалары;
- CITIC ESG офицері үйлестіретін өңірлік SEAN алдын алу коалицияларына қатысу.

Үлгі:

Күні	Кешен	Оқиғаның түрі	Іске асырылған ішаралар	Кейінгі қолдау	СЕАН оқиғасы бойынша тіркеу

О қосымшасы: SEAH тәуекелдерді скринингтеу бойынша бақылау тізімі және әрекет ету хаттамасы

Осы Қосымша Қор қаржыландыратын қосалқы жобаларда Жыныстық қанау, зорлық-зомбылық және қудалау (SEAH) тәуекелдерін анықтау және оларды басқару бойынша скринингтік тізім мен нұсқаулықты ұсынады. Барлық қосалқы жобалар E&S due diligence процесі шеңберінде SEAH скринингінен өтуі тиіс.

SEAH тәуекелдерін скринингтеу тізімі

Тиісті тәуекелдерді белгілеңіз:

- Жоба осал топтармен (мысалы, қоныс аударған халық, бейресми жұмысшылар, әйелдер мен қыздар) айтарлықтай өзара іс-қимылды қамтиды
- Жоба уақытша құрылыс жұмыс күшін тарта отырып инфрақұрылымдық дамытуды қамтиды
- Жоба орны қашық немесе оқшауланған, бұл қадағалау мен шағымдарды қарау тетіктеріне қолжетімділікті шектейді
- Іске асырушы серіктестерде қудалау мен теріс қылықтарға қатысты HR саясаты әлсіз немесе жоқ
- Ұқсас жобаларда немесе осы географиялық аймақта SEAH оқиғаларының тарихы бар

Тәуекел деңгейін бағалау

- Төмен
- Орташа
- Жоғары

Негіздеме:

Жауап шаралары (егер SEAH тәуекелі орташа немесе жоғары болса)

- Барлық келісімшарттар мен мінез-құлық кодекстеріне SEAH алдын алу ережелерін енгізу
- Қызметкерлерге, мердігерлерге және қауымдастық мүшелеріне SEAH бойынша ақпараттық оқыту өткізу
- Құпия SEAH туралы хабарлау арналарының болуын қамтамасыз ету және оларды жариялау
- Іске асырушы органда SEAH бойынша жауапты тұлғаны тағайындау

Скрининг жүргізген:

Күні:

Р қосымшасы: Гендер бойынша ісәрекет жоспарының (GAP) үлгісі

Жоба атауы:

Ел/Аймақ:

Іске асырушы ұйым:

Жобаның ұзақтығы:

Гендерлік талдау қорытындысы

- Жоба контексіндегі негізгі гендерлік мәселелер
- Тең қатысуға кедергілер
- Гендерлік теңдікті ілгерілету мүмкіндіктері

Гендерлік іс-қимыл жоспарының кестесі

Мақсат	Ісшара	Мақсатты топ	Жауапты	Уақыт	Көрсеткіг	Бюджет
--------	--------	--------------	---------	-------	-----------	--------

1. Гендерлік тұрғыдан жауап беретін көрсеткіштер

- Жоба басқару құрылымындағы жетекші лауазымдарда әйелдердің үлесі (%)
- Жоба шараларынан пайда алатын әйелдердің саны
- Оқыту және жұмыспен қамту бойынша гендерлік бөліністе ұсынылған деректер

2. Мониторинг және есептілік

- Жауапты гендерлік үйлестіруші (Gender Focal Point)
- Гендерлік аудиттердің жиілігі
- Мүдделі тараптардың кері байланыс тетіктері

Ескерту: Гендерлік үйлестіруші Портфельдік компания құрамында болады және Гендерлік іс-қимыл жоспарын (GAP) іске асыруға жауап береді. Қордың ESG маманы қадағалау және қажет болған жағдайда техникалық қолдау көрсетеді.

Q қосымшасы: Байырғы халықтарды скринингтеу және IPP үлгісі

А бөлімі: Жергілікті халықтар бойынша скринингтік тексеру парағы Скрининг критерийлері Иә/Жоқ Сипаттама / Негіздеме

Егер жоғарыдағы кез келген сұраққа «Иә» деп жауап берілсе, Жергілікті халықтар жоспары (IPP) әзірленуі тиіс.

В бөлімі: Жергілікті халықтар жоспары (IPP) үлгісі

Жоба атауы:

Орналасқан жері:

IPP әзірленген күні:

1. Әлеуметтік бағалау қорытындысы

- Жергілікті халықтардың демографиясы және орналасуы
- Жермен мәдени, рухани және экономикалық байланыстары
- Ықтимал оң және теріс әсерлер

2. Мазмұнды консультациялар және FPIC процесі

- Жүргізілген консультациялық іс-шаралар
- Өзара іс-қимыл нәтижелері және келісілген мәселелер
- FPIC дәлелдері (жиналыс хаттамалары, қол қойылған мәлімдемелер және т.б.)

3. Азайту және пайданы бөлу шаралары

Әсер	Азайту/жақсарту шаралары, соның ішінде дәстүрлі білімді қорғау жөніндегі тетіктер, ресурстарды беру (деволюция) және пайданы әділ бөлу механизмдері (GCF Жергілікті халықтар саясатының талаптарына сәйкес).	Жауапты тарап (Портфельдік компания)	Уақыт мерзімі
------	--	--------------------------------------	---------------

1. Мониторинг, шағымдарды қарау және есептілік

- Жергілікті халықтарға (IP) арналған арнайы шағым беру арналары
- Жобаның мониторинг және бағалау (M&E) процесіне қатысу

-
- Жергілікті халықтар бойынша бөлінген (дезагрегацияланған) көрсеткіштер³

---

³ Портфельдік компания Жергілікті халықтармен жұмыс істеудің мамандандырылған сипатын ескере отырып, мазмұнды консультациялар жүргізу, FPIС процесін қамтамасыз ету және IPP-ті іске асыру үшін жеткілікті әлеуетке ие болуы немесе сыртқы сарапшыларды тартуы тиіс.

R қосымшасы: Мониторинг және бағалаудың (M&E) көрсеткіштер тізімі

Тақырыптық бағыт	Көрсеткіш	Түрі	Деректерді жіктеу	Жиілігі	Дереккөз (ПК есептері, ПК M&E)
Экологиялық	Болдырылмаған немесе қысқартылған ПГ (GHG) шығарындылары	Сандық	Сектор, ел	Жыл сайын	Портфельдік компанияның ESG есебі
	Орнатылған жаңартылатын энергия қуаты	Сандық	Ел	Жыл сайын	Техникалық есеп
	Су пайдалану тиімділігінің артуы	Сандық	Жоба түрі	Жыл сайын	Коммуналдық деректер
	Тұрақты басқару/қалпына келтіру аясындағы жер көлемі	Сандық	Бенефициарлардың жынысы (қажет болған жағдайда)	Жыл сайын	ESMS мониторингі
Әлеуметтік	Құрылған тікелей жұмыс орындары (тұрақты/уақытша)	Сандық	Жынысы, жасы, ел	Жыл сайын	HR жазбалары
	Қауымдастық бағдарламаларымен қамтылған бенефициарлар саны	Сандық	Жынысы, топтар осал	Жарты жыл сайын	КӘЖ (CSR) есептері
	Қабылданған/шешілген шағымдар саны	Сандық	Санаты, ауырлығы	Тоқсан сайын	GRM журналдары
	ЕҚЖЕҚ (OHS) және SEAH алдын алу бойынша оқытылған қызметкерлер саны	Сандық	Жынысы, орналасуы	Жыл сайын	Оқыту жазбалары
Басқару	Жұмыс істейтін ESMS бар портфельдік компаниялар саны	Сандық	Сектор	Жыл сайын	ESG аудиті
	ESG іс-қимыл жоспарларының кестеге сәйкес орындалуы	Сандық	Портфельдік компания	Тоқсан сайын	ESMU қадағалау

	Директорлар кеңесі деңгейінде өткізілген ESG бақылау отырыстары	Сандық	—	Жыл сайын	Кеңес хаттамалары
	Хабарланған және шешілген сәйкестік оқиғалары	Сандық	Ауырлығы	Жыл сайын	Сәйкестік тіркелімі

S қосымшасы: Секторға арналған басқару жоспарларының құрылымдық негіздері

Осы Қосымша Қор қаржыландыратын қосалқы жобалар үшін талап етілуі мүмкін негізгі ESMP құжаттарының құрылымдары мен үлгілік шаблондарын ұсынады. Үлгілер Қордың ESMS жүйесіне, IFC Өнімділік стандарттарына және GCF-тің уақытша ESS стандарттарына сәйкес келеді. Әрбір қосалқы жоба осы шаблондарды өзінің ауқымына, секторына және тәуекел бейініне қарай қабылдауы немесе бейімдеуі тиіс.

1. Биоалуантүрлілікті басқару жоспары (BAP)

Мақсаты: Жоба қызметінің биоалуантүрлілік пен экожүйелік қызметтерге кері әсерін болдырмау, азайту және өтемдеу.

Әдетті мазмұны:

- Жобаның сипаттамасы және биоалуантүрлілік контексі (базалық зерттеу нәтижелері)
- Маңызды тіршілік ету орталарын және түрлерді анықтау
- Әсерді бағалау және азайту иерархиясы
- Биоалуантүрлілікті сақтау және қалпына келтіру шаралары
- Мониторинг көрсеткіштері және жиілігі
- Рөлдер мен жауапкершілік
- Бюджет және кесте
- Есептілік және бейімделмелі басқару рәсімі

2. Қоныс аудару жөніндегі іс-қимыл жоспары (RAP)

Мақсаты: Жерді сатып алу немесе жер пайдалану шектеулерінен туындайтын физикалық және/немесе экономикалық қоныс аударуды басқару.

Әдетті мазмұны:

- Жобаға байланысты қоныс аудару сипаттамасы
- Әлеуметтік-экономикалық базалық деректер және зардап шеккен тұлғалардың санағы
- Құқықтылық критерийлері және өтемақы матрицасы
- Өтемақы және күнкөрісті қалпына келтіру шаралары
- Институционалдық құрылым және шағымдарды қарау тетігі
- Іске асыру кестесі және бюджет
- Мониторинг және бағалау құрылымы

3. Күнкөрісті қалпына келтіру жоспары (LRP)

Мақсаты: Экономикалық әсерге ұшыраған, бірақ физикалық қоныс аудармаған тұлғалардың күнкөрісін қалпына келтіру немесе жақсарту.

Әдетті мазмұны:

-
- Зардап шеккен күнкөріс түрлерінің профилі
  - Күнкөріс тәуекелдерін бағалау
  - Қалпына келтіру және әртараптандыру шаралары
  - Әлеуетті арттыру және қолдау қызметтері
  - Мониторинг көрсеткіштері және есептілік

4. Еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау жоспары (OHS Plan)

Мақсаты: Құрылыс және пайдалану кезеңінде жұмысшылар мен мердігерлерді денсаулық пен қауіпсіздік тәуекелдерінен қорғау.

Әдетті мазмұны:

- Қауіптерді анықтау және тәуекелдерді бағалау
- Алдын алу және қорғану шаралары
- Төтенше жағдайларға дайындық және әрекет ету
- Оқыту және құзыреттілік талаптары
- Оқиғалар туралы есеп беру және тергеу
- Тиімділікті мониторингтеу

5. Қауымдастықтың денсаулығы мен қауіпсіздігі жоспары (CHSP)

Мақсаты: Жобаға байланысты денсаулық, қауіпсіздік және күзет тәуекелдерінен қоршаған қауымдастықтарды қорғау.

Типтік мазмұны:

- Қауымдастық денсаулығы мен қауіпсіздігінің базалық жағдайы
- Құрылыс/пайдалану кезеңіндегі әсерлерді бағалау
- Көлік қозғалысы, шаң, шу және қауіпсіздік шаралары
- Қоғамдық консультациялар және коммуникация жоспары
- Төтенше жағдайларға әрекет ету және қауымдастықты хабардар ету рәсімдері
- Мониторинг және есептілік

6. Қалдықтар мен ластанудың алдын алу жоспары (WPPP)

Мақсаты: Қатты, сұйық және газ тәрізді қалдықтарды азайту және басқару, ластанудың алдын алу.

Әдетті мазмұны:

- Күтілетін қалдықтар мен шығарындылар тізімі
- Қалдықтарды азайту иерархиясы және қайта пайдалану/қайта өңдеу жоспары
- Сақтау, тасымалдау және кәдеге жарату әдістері
- Ластанудың алдын алу технологиялары
- Мониторинг параметрлері және түзету шаралары
- Іске асыру тәртібі

Әрбір қосалқы жоба өзіне қолданылатын жоспарларды E&S скрининг және санаттау нәтижелеріне сәйкес анықтайды. Жоспарлар қаржылық жабылуға дейін дайындалып, мақұлданыуы және ESMP құрамына енгізілуі тиіс.

7. Интеграцияланған зиянкестерді басқару жоспары (IPMP)

Мақсаты: Ауыл шаруашылығы және жерді қалпына келтіру қызметінде пестицидтерді қолдануға байланысты денсаулық, экологиялық және биоалуантүрлілік тәуекелдерін азайту (IFC PS3, PS6).

Минималды мазмұны:

-
- Жобаның сипаттамасы және ауыл шаруашылығы контексі
  - Базалық зиянкестер қысымы және қолданыстағы тәжірибелер
  - Ұлттық реттеулер және халықаралық стандарттар
  - Интеграцияланған басқару стратегиясы:
  - Алдын алу және агротехникалық шаралар
  - Биологиялық бақылау
  - Механикалық бақылау
  - Химиялық бақылау (соңғы шара ретінде)
  - Рұқсат етілген және тыйым салынған пестицидтер тізімі (WHO Ia/Ib сыныптары алынып тасталады)
  - Пестицидтерді сақтау, тасымалдау және кәдеге жарату рәсімдері
  - Жұмысшыларды оқыту және ЖҚК талаптары
  - Қауымдастық денсаулығы мен қауіпсіздігі мәселелері
  - Мониторинг көрсеткіштері
  - Рөлдер мен жауапкершілік
  - Есептілік және түзету шаралары

8. Су ресурстарын тұрақты пайдалану жоспары

Мақсаты: Су ресурстарын тиімді, әділ және тұрақты пайдалану (IFC PS3, PS4).

Минималды мазмұны:

- Жобаның суға қажеттілігі және көздері
- Базалық су қолжетімділігі және бәсекелес пайдалану
- Су алу рұқсаттары және заңнамалық сәйкестік
- Су пайдалану тиімділігі шаралары
- Төменгі ағыс пайдаланушыларын және экожүйелерді қорғау
- Су сапасын қорғау
- Құрғақшылық және климаттық тәуекелдер
- Мүдделі тараптарды тарту
- Мониторинг көрсеткіштері
- Рөлдер мен есептілік

9. Құрылыс кезеңіндегі ESMP (CESMP)

Мақсаты: Құрылыс кезеңіндегі экологиялық және әлеуметтік тәуекелдерді басқару (IFC PS1–PS4).

Минималды мазмұны:

- Құрылыс қызметінің ауқымы
- Құрылыс кестесі және мердігерлер
- Қоршаған ортаны басқару шаралары (шаң, шу, эрозия, қалдықтар)
- ЕҚЖЕҚ шаралары
- Көлік және қауымдастық қауіпсіздігі
- Еңбек жағдайлары (SEAH тәуекелдерін азайту қоса алғанда)
- Төтенше жағдайларға дайындық
- Құрылыс кезіндегі коммуникация
- Мониторинг және есептілік
- Рөлдер мен жауапкершілік

10. Қалдықтарды басқару жоспары

Мақсаты: Ластанудың алдын алу және қалдықтарды қауіпсіз өңдеу, сақтау, тасымалдау және кәдеге жарату (IFC PS3).

Минималды мазмұны:

- Қалдық түрлері мен көлемі
- Қалдықтарды азайту және бөлу шаралары
- Қауіпті және қауіпті емес қалдықтарды басқару
- Сақтау және таңбалау рәсімдері
- Лицензияланған кәдеге жарату орындары
- Төгілудің алдын алу шаралары
- Жұмысшыларды оқыту
- Мониторинг көрсеткіштері
- Рөлдер және есептілік

Т қосымшасы: Төтенше жағдайларға дайындық және әрекет ету жоспары (EPRP) үлгісі

Төтенше жағдайларға дайындық және әрекет ету жоспары (EPRP) қызметкерлерге, қауымдастықтарға және қоршаған ортаға кері әсер етуі мүмкін төтенше оқиғалардың алдын алу, оларға дайындалу, әрекет ету және салдарын жою рәсімдерін белгілейді. Әрбір Портфельдік компания өз тәуекел бейініне сәйкес және IFC Өнімділік стандарты 2, ұлттық заңнама және Қордың ESMS талаптарына үйлесімді нысанға бейімделген EPRP әзірлеуі тиіс.

Мақсаты:

- Қызметкерлер мен жақын маңдағы қауымдастықтардың денсаулығы мен қауіпсіздігін қорғау.
- Төтенше жағдайлар кезінде қоршаған ортаға келетін зиянды азайту.
- Тиімді әрекет ету және қалпына келтіру шараларын үйлестіру.

Негізгі дайындық қадамдары:

- Тәуекелдерді анықтау және бағалау – Ықтимал төтенше жағдайларды (өрт, жарылыс, төгілу, табиғи апат, SEAH-қа байланысты оқиға және т.б.) анықтау және олардың ықтималдығы мен салдарын бағалау.
- Рөлдер мен жауапкершілік – Төтенше жағдай үйлестірушілеріне, алғашқы көмек көрсетушілерге, байланыс жауаптыларына және сыртқы әрекет етушілерге нақты міндеттерді бекіту.
- Байланыс хаттамалары – Ішкі және сыртқы байланыс арналарын белгілеу, соның ішінде жергілікті билік органдарының, медициналық қызметтердің және қауымдастық өкілдерінің байланыс деректерін көрсету.
- Төтенше ресурстар мен жабдықтар – Төтенше жабдықтардың тізімін, эвакуация жолдарын және жиналу нүктелерін көрсету.
- Оқыту және жаттығулар – Тұрақты оқыту өткізу және жылына кемінде бір толық ауқымды жаттығу ұйымдастыру, нәтижелерін және түзету шараларын құжаттау.
- Қауымдастықпен үйлестіру – Жергілікті билік органдарымен және әсерге ұшыраған қауымдастықтармен үйлестіруді қамтамасыз ету.
- Мониторинг және қайта қарау – EPRP-ті кемінде жылына бір рет немесе елеулі оқиғадан кейін қайта қарау және жаңарту; алынған сабақтарды енгізу.

Әдетті мазмұны:

- Жобаға шолу және контекст – Жоба алаңы, қызмет түрлері және негізгі тәуекелдердің сипаттамасы.
- Ықтимал төтенше сценарийлер – Сенімді төтенше жағдайларды анықтау (мысалы, өрт, жарылыс, қауіпті заттардың төгілуі, табиғи апат, қауіпсіздік оқиғасы).
- Рөлдер мен жауапкершілік – Әрекет ету тізбегі, алаң қызметкерлері, мердігерлер және жергілікті билік органдарының рөлдері.
- Хабарлау және байланыс рәсімдері – Ішкі және сыртқы байланыс хаттамалары, байланыс тізімдері (төтенше қызметтер мен қауымдастық өкілдерін қоса алғанда).
- Әрекет ету рәсімдері – Шұғыл оқшаулау, эвакуация, медициналық көмек және өрт сөндіру шаралары.

-
- Ресурстарға қойылатын талаптар – Тиімді әрекет ету үшін қажетті жабдықтар, персонал және инфрақұрылым.
  - Оқыту және жаттығулар – Жаттығулардың жиілігі және қызметкерлерді оқыту талаптары.
  - Жергілікті билік органдарымен және қауымдастықтармен үйлестіру – Жергілікті төтенше қызметтермен, ауруханалармен және қауымдастық көшбасшыларымен өзара іс-қимыл.
  - Жоспарды қайта қарау және жаңарту – Кезеңдік қайта қарау (кемінде жылына бір рет), оқиғадан кейінгі талдау және үздіксіз жетілдіру рәсімдері.
  - Құжаттау және есептілік – Оқиғалар мен жаттығулар бойынша есеп жүргізу және есеп беру талаптары.

U қосымшасы: Жеткізу тізбегі бойынша кешендік тексеру шеңбері

Мақсаты:

Портфельдік компанияларға жеткізу тізбектерінде балалар еңбегі және/немесе мәжбүрлі еңбек тәуекелдерін анықтау, алдын алу және азайту бойынша нұсқаулық беру.

Қолданылу аясы:

Қор инвестициялары шеңберінде тауарлар, шикізат немесе қызметтер ұсынатын барлық жеткізушілер мен мердігерлерге қолданылады.

Негізгі құрамдас бөліктері

Тәуекелдерді анықтау:

- Негізгі жеткізу тізбектерін картаға түсіру және еңбек тәуекелдері жоғары секторларды немесе аймақтарды анықтау.

Жеткізушілерді скринингтеу және тіркеу:

- Жеткізушілерден еңбек тәжірибесіне қатысты өзін-өзі бағалау сауалнамасын толтыруды талап ету.
- Жоғары тәуекелді жеткізушілер үшін кеңейтілген due diligence жүргізу (мысалы, нысанға бару, құжаттарды тексеру).

Келісімшарттық талаптар:

- Балалар еңбегі мен мәжбүрлі еңбекке тыйым салатын, ХЕҰ-ның 138, 182 және 29 конвенцияларына сәйкестікті міндеттейтін және бұзушылық болған жағдайда келісімшартты бұзуға мүмкіндік беретін ережелерді енгізу.
- Жеткізушілерден осы міндеттемелерді өздерінің қосалқы мердігерлеріне де таратуын талап ету.

Мониторинг және тексеру:

- Тұрақты аудиттер жүргізу (ішкі немесе үшінші тарап арқылы) және кездейсоқ тексерулер өткізу.
- Жеткізу тізбегіндегі жұмысшыларға арналған шағым тетіктерін қарау.

Түзету шаралары және қалпына келтіру:

- Бұзушылықтар анықталған жағдайда қолданылатын шараларды белгілеу (мысалы, жеткізушіні уақытша шеттету, түзету іс-қимыл жоспарлары, зардап шеккен жұмысшыларға өтемақы төлеу).

Есептілік және үздіксіз жетілдіру:

ESG мониторингі шеңберінде жеткізу тізбегіндегі еңбек тәуекелдеріне қатысты кешендік бойынша жыл сайын есеп беруді талап ету.

V қосымшасы: Кездейсоқ табылған мәдени құндылығы бар заттар бойынша ісшара тәртібінің үлгісі және нұсқаулық

Мақсаты: Жоба қызметі барысында күтпеген жерден табылған материалдық мәдени мұра объектілерін қорғауды және тиісті басқаруды қамтамасыз ету.

Рәсім қадамдары:

Жұмысты тоқтату: Табылған нысаннан 30 метр радиустағы барлық жұмыстарды дереу тоқтату.

Уәкілетті органдарды хабардар ету: Нысан басшысын, E&S маманын және тиісті мәдени мұра жөніндегі уәкілетті органды дереу хабардар ету.

Алаңды қорғау: Сарапшылар келгенге дейін нысанға қолжетімділікті шектеу және оның бүлінуіне жол бермеу.

Бағалау: Білікті археолог немесе уәкілетті орган табылған нысанның маңыздылығын бағалайды.

Шешім қабылдау: Уәкілетті органдар сақтау, көшіру немесе құжаттау туралы шешім қабылдайды.

Құжаттау: Табылған нысанды тіркеу (күні, GPS координаттары, сипаттамасы, фотосуреттер).

Жұмысты қайта бастау: Тек уәкілетті органның жазбаша рұқсатынан кейін ғана жұмысты жалғастыру.

Кездейсоқ табылған олжаны тіркеу нысаны

Тармақ	Мәліметтер / Ескертпелер
Жоба атауы / орналасқан жері	
Табылған күні мен уақыты	
GPS координаттары	
Тапқан тұлғаның аты-жөні және байланыс деректері	
Табылған нысанның сипаттамасы (артефакт, құрылым, сүйектер және т.б.)	
Фотосуреттер қоса тіркелді (Иә/Жоқ)	
Қабылданған шұғыл шаралар (жұмысты тоқтату, аумақты қоршау және т.б.)	
Уәкілетті органға хабарланған күні/уақыты	
Кеңес алынған органның / сарапшының атауы	

Тармақ	Мәліметтер / Ескертпелер
Алдын ала бағалау нәтижесі	
Ұсынылған келесі қадамдар	
Жұмысты қайта бастауға рұқсат берілген күні	
Нысан басшысының қолы	
E&S қызметкердің қолы	